

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий центр заочно-дистанційного навчання
Кафедра національної безпеки та політології

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра на тему:
«Пособництво державі-агресору: правовий та безпековий виміри»

Виконав студент 2 курсу, групи ЗМНБ - 21
Спеціальності 256 «Національна безпека (за
окремими сферами забезпечення і видами
діяльності)»

Гулий Костянтин Ігорович

Науковий керівник:
кандидат юридичних наук, доцент
Герасимчук Олег Павлович

Рецензент:
доктор філософії у галузі права, старший
викладач
Скарабарчук Олександр Григорович

Острог, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗЛОЧИНУ «ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ» В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	7
1.1. Місце злочину «Пособництво державі-агресору» серед злочинів проти основ національної безпеки України.....	7
1.2. Генеза інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору.....	17
<i>Висновки до Розділу 1</i>	26
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВИХ ТА БЕЗПЕКОВИХ АСПЕКТІВ ЗЛОЧИНУ ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ.....	28
2.1. Об'єкт складу злочину за ст. 111-2 КК України.....	28
2.2. Об'єктивна сторона складу злочину за ст. 111-2 КК України.....	33
2.3. Суб'єкт складу злочину за ст. 111-2 КК України	37
2.4. Суб'єктивна сторона складу злочину за ст. 111-2 КК України.....	41
<i>Висновки до Розділу 2</i>	44
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	45
3.1. Проблемні аспекти удосконалення нормативно-правової регламентації інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору в умовах воєнного стану.....	45
3.2. Особливості розмежування злочинів колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору як суміжних складів кримінальних правопорушень.....	50
<i>Висновки до Розділу 3</i>	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

Актуальність дослідження. Згідно із Конституцією України захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Очевидно, що від стану національної безпеки залежить саме існування держави.

Збройна агресія російської федерації проти України зумовила необхідність удосконалення кримінального законодавства з метою ефективного протидії пособництву державі-агресору. У цьому контексті 14 квітня 2022 року Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 111-2, яка передбачає кримінальну відповідальність за пособництво державі-агресору. Однак, наукова та правозастосовна практика стикається з низкою проблем, пов'язаних із визначенням об'єкта цього злочину та його відмежуванням від суміжних складів. Вказане вище обумовлює **актуальність теми дослідження.**

Метою дослідження є аналіз правового та безпекового вимірів пособництва державі-агресору, виокремлення актуальних теоретико-правових та практичних проблем застосування ст. 111-2 Кримінального кодексу України, а також визначення шляхів подолання вказаних проблем в контексті забезпечення безпекового сектору в Україні. На основі поставленої мети визначено ряд **дослідницьких завдань:**

1. Проаналізувати місце злочину «Пособництво державі-агресору» серед злочинів проти основ національної безпеки України;
2. Дослідити генезу інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору;
3. Розкрити об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону складу злочину за ст. 111-2 КК України;

4. Визначити проблемні аспекти удосконалення нормативно-правової регламентації інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору в умовах воєнного стану;

5. Розкрити особливості розмежування злочинів колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору як суміжних складів кримінальних правопорушень.

Об’єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають, здійснюються та припиняються в процесі кваліфікації кримінальної відповідальності за вчинення пособництва державі-агресору.

Предметом дослідження є правовий та безпековий виміри пособництва державі-агресору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зважаючи на те, що встановлення кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору в якості окремого складу злочину відбулося порівняно нещодавно – у 2022 році, кількість наукових доробків з вказаного питання не є великою. Разом з тим, Радченко О. І. та Вакуленко Є. В. у 2024 році видали науково-практичний коментар до статті 111-2 Кримінального кодексу України обсягом 32 сторінки, що є найбільш комплексним аналізом вказаного складу злочину. Окрім того, Центром прав людини ZMINA у 2023 році було опубліковано аналітичний звіт на тему: «Колабораційна діяльність та пособництво державі-агресору: практика застосування законодавства та перспективи його удосконалення».

Окремі проблемні аспекти правового регулювання інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору висвітлювали у своїх працях також Бондаренко М., Дудоров О.О., Кравчук О., Мовчан Р.О., Музика А.А., Оржинська Е. І., Письменський Є.О., Пономаренко Ю.А., Сеніна В.О., Сорока С., Хавронюк М.І. та інші.

Джерелами дослідження є Конституція України як Основний Закон нашої держави, інші Закони України (насамперед, Кримінальний кодекс України,

Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України «Про національну безпеку України»), інші нормативно-правові акти, а також законопроекти щодо внесення змін до Кримінального кодексу України, які стосуються внесення змін до ст. 111-2 Кримінального кодексу України (зокрема, проєкт Закону р. № 8301-2 від 09.01.2023, проєкт Закону р. № 7570 від 20.07.2022, проєкт Закону р. № 10136 від 09.10.2023).

Також джерельну базу дослідження становлять монографії, підручники, дисертації, автореферати, наукові статті, а також електронні ресурси з досліджуваного питання.

Методами дослідження є формально-юридичний метод, який застосовується для розкриття і аналізу юридичних понять, явищ (наприклад, для розкриття поняття національної безпеки, безпеки держави, територіальної цілісності, пособництва державі-агресору тощо); метод аналізу, за допомогою якого в комплексі досліджуються характерні риси об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони пособництва державі-агресору; історичний метод, за допомогою якого досліджується генеза інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору; компаративістський (порівняльно-правовий) метод використовується для порівняння особливостей кваліфікації пособництва державі-агресору та суміжних злочинів.

Практичне значення дослідження полягає у аналізі правових та безпекових аспектів злочину пособництво державі-агресору, виокремленні проблемних аспектів нормативно-правової регламентації інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору в умовах воєнного стану, а також визначенні шляхів подолання вказаних проблем в контексті забезпечення безпекового сектору в Україні. Науково-практичний результат дослідження може бути використаний у подальших наукових працях щодо вказаної проблеми магістерського дослідження.

Структура дослідження передбачає наявність трьох розділів. Перший розділ поділяється на 2 підрозділи. В ньому досліджуються місце злочину «Пособництво державі-агресору» серед злочинів проти основ національної безпеки України, а також генеза інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору. Науково-практичний результат дослідження загальних аспектів національної безпеки України викладені у висновках до розділу 1. Другий розділ магістерського дослідження складається із чотирьох підрозділів, в яких проаналізовано об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт та суб'єктивну сторону складу злочину за ст. 111-2 КК України. Науково-практичний результат дослідження особливостей правових та безпекових аспектів злочину пособництво державі-агресору викладений у висновках до розділу 2. Третій розділ складається із двох підрозділів, в яких досліджено проблемні аспекти удосконалення нормативно-правової регламентації інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору в умовах воєнного стану, а також розкрито особливості розмежування злочинів колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору як суміжних складів кримінальних правопорушень. У висновках до розділу 3 наведено науково-практичний результат дослідження проблемних аспектів кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору в контексті національної безпеки України.

Заключною частиною дослідження є висновки та список використаних джерел. Загальна кількість сторінок – 115. Обсяг роботи – 60 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗЛОЧИНУ «ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ» В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

1.1. Місце злочину «Пособництво державі-агресору» серед злочинів проти основ національної безпеки України

Відповідно до статті 3 Конституції України¹ людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Разом з тим, захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу (стаття 17 Конституції).

Ці положення є взаємопов'язаними, оскільки саме держава забезпечує належне функціонування демократичних та соціальних інститутів, через які можлива реалізація вищевказаних прав людини та громадянина. У свою чергу, для належного функціонування держави необхідним є забезпечення державної (національної) безпеки. Національна безпека є фундаментом стабільності держави, адже забезпечує її суверенітет, територіальну цілісність та захист громадян від внутрішніх і зовнішніх загроз. Вона створює умови для ефективного функціонування інститутів влади, реалізації прав і свобод людини. Без належного рівня безпеки неможливе утвердження принципів правової держави, оскільки законність, правопорядок та верховенство права потребують стабільного та захищеного суспільного середовища.

¹ Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 08.05.2025).

Закон України № 2469-VIII від 21.06.2018 р. «Про національну безпеку України»², який набув чинності 08.07.2018 р., визначає поняття національної безпеки як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз (пункт 9 частини 1 статті 1 Закону). У свою чергу, державна безпека – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру. Вбачається, що визначення у законодавстві видів кримінальних правопорушень, що посягають на основи національної безпеки держави, сприяє захищеності, про яку йдеться в Законі.

Так, першим розділом Особливої частини Кримінального кодексу України³ є розділ стосовно кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, що додатково підкреслює пріоритетність охоронюваного об'єкту.

У свою чергу, визначення поняття злочинів проти основ національної безпеки серед науковців наводиться дещо по-різному, але через призму поняття «злочин» як такого, тобто суспільно небезпечного діяння. Для прикладу, О. Ф. Бантишева та О. В. Шамари при визначенні поняття злочинів проти основ національної безпеки включають елементи об'єктивної сторони (зазначаючи, що вони характеризуються дією або бездіяльністю), суб'єктивної сторони (здійснені із прямим умислом), суб'єкта (вчинені осудною фізичною особою, що досягла віку кримінальної відповідальності) та об'єкта (посягають на державний та суспільний лад України, на її суверенітет, політичну систему, недоторканість, територіальну цілісність, обороноздатність, інформаційну та економічну безпеку, а також на національну безпеку в сферах екології та воєнного

² Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018, № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 08.05.2025).

³ Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26. Ст. 131.

озброєння)⁴. В. К. Матвійчук додатково робить акцент на наявності спеціальної мети, а об'єкт посягання науковець визначає фактично через поняття національної безпеки, зазначаючи, що вказаний вид злочинів посягає на відносини, які виникають в сфері охорони основ національної безпеки України від внутрішніх і зовнішніх загроз⁵.

Що стосується об'єкта цього виду злочинів, то загальним об'єктом злочинів проти основ національної безпеки України є суспільні відносини, що забезпечують охорону основ національної безпеки України: її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності, обороноздатності. Саме ці відносини є гарантією існування будь-якої держави як суверенного, незалежного та правового політичного утворення. Натомість безпосереднім об'єктом кожного окремого злочину у системі злочинів проти основ національної безпеки є національна безпека в окремих сферах⁶. Саме за цією ознакою можливо проводити кваліфікацію злочинів проти основ національної безпеки. Проте у цьому аспекті слід зауважити, що перелік сфер національної безпеки є невизначеним. Зокрема, немає відповідного переліку і у Законі України «Про національну безпеку України». У зв'язку з цим науковці наводять різні переліки, виходячи з різних міркувань.

Наприклад, Р.Л. Чорний вважає, що злочини у сфері національної безпеки поділяються на такі види: 1) злочини в сфері безпеки конституційного ладу; 2) злочини, що стосуються людського, екологічного, економічного і оборонного потенціалів України; 3) злочини в сфері порядку набуття, збереження, використання та розповсюдження інформації, що є державною таємницею, в тому числі конфіденційної інформації, що перебуває в володінні держави; 4)

⁴ Бантишев О. Ф., Шамара О. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія [3-є вид., перероб. та доп.]. Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2014. С. 35.

⁵ Матвійчук В. К. Злочини проти основ національної безпеки: поняття та загальна характеристика. Київ: Юридична наука. 2013. Вип.9. С. 86.

⁶ Soroka S. (2023). Crimes against the basics of national security in the context of recent amendments and changes. Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences. Vol. 10, No. 2(38). P. 246. URL: <https://doi.org/10.23939/law2023.38.244> (дата звернення: 10.05.2025).

злочини в сфері безпеки здійснення державної влади, в тому числі діяльності політичних партій; 5) злочини в сфері зовнішнього суверенітету держави; 6) злочини в сфері порядку здійснення військового обов'язку; 7) злочини в сфері стабільності бюджетної системи України⁷.

На нашу думку, такий перелік є дуже умовним та навіть суперечливим. Для прикладу, поняття «людського потенціалу» взагалі не вживається у Законі України «Про національну безпеку України». Також злочини в сфері порядку здійснення військового обов'язку фактично охоплюються злочинами, що стосуються оборонного потенціалу. Поняття «державної таємниці» є міжінституційним, оскільки обмеження доступу до інформації шляхом віднесення її до державної таємниці може бути обумовлене потенційною шкодою її розкриття для кожної з відповідних сфер національної безпеки. У зв'язку з цим, виокремлення такого виду злочину є недоречним.

Схожі недоліки в кваліфікації злочинів проти основ національної безпеки України наявні і у М.І. Хавронюка, який поділяє їх на такі групи:

1) злочини проти основ національної безпеки у політичній сфері: дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (ст. 109 КК); посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК); посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК);

2) проти основ національної безпеки в інформаційній, економічній, науково-технологічній і воєнній сферах: державна зрада (ст. 111 КК); шпигунство (ст. 114 КК);

3) проти основ національної безпеки в економічній і воєнній сферах (ст. 114 КК)⁸.

⁷ Чорний Р. Л. Система злочинів проти безпеки держави за Кримінальним кодексом України: Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права, 2013. Вип. 1. С. 269.

⁸ Хавронюк М.І. Злочини проти основ національної безпеки України. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник Ю.В. Александров та ін.: за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. Київ: Юридична думка, 2004. С. 24-27.

По-перше, виокремлені М.І. Хавронюком групи перетинаються за обсягом, а по-друге, формулювання деяких статей, в тому числі й пособництва державі-агресору, не дає змогу виокремити якусь одну сферу, на яку може бути здійснено посягання та загалом її можна визначити лише при аналізі конкретного вчиненого злочину. Саме з огляду на останній аргумент вбачається, що намагання здійснити класифікацію злочинів проти основ національної безпеки за сферою національної безпеки, на яку вони посягають, немає жодного практичного значення та є недоцільним.

Слід також зазначити, що окремі склади злочинів розділу I Кримінального кодексу передбачають наявність додаткового об'єкта. Для прикладу, у статті 112 «Посягання на життя державного чи громадського діяча» - життя людини, у статті 113 «Диверсія» - майно та довкілля (окрім життя і здоров'я людини).

Важливим, на нашу думку, є зауваження М.Я. Бойсан, яка зазначає, що розділ I «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України» Особливої частини Кримінального кодексу України фіксує лише основні види таких кримінальних правопорушень. Проте є інші кримінальні правопорушення, які за своїм змістом відносяться до злочинів проти основ національної безпеки України, але вони розміщені в інших розділах Особливої частини Кримінального кодексу України⁹. Тобто перелік злочинів проти основ національної безпеки не обмежується складами злочинів, закріплених у розділі I Особливої частини кримінального закону. На нашу думку, до таких можна віднести «Самовільне залишення військової частини або місця служби» (стаття 407 розділу XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)»), оскільки таке діяння очевидно впливає на національну безпеку.

⁹ Бойсан М., Лесян Н. Злочини проти основ національної безпеки України: поняття та особливості класифікації. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/f6a7d0b3-2157-458c-a7f7-8d8528be0f31/content> (дата звернення 04.05.2025).

Що стосується об'єктивної сторони, то всі злочини проти основ національної безпеки вчиняються шляхом дії. Разом з тим, більшість з них є злочинами з формальним складом, тобто вони є завершеними вже за самим фактом вчинення передбаченої законом дії – без настання шкідливих наслідків. Ця обставина додатково підтверджує високу суспільну небезпеку цієї категорії злочинів, щодо яких держава прагне реагувати заздалегідь. З цих же мотивів деякі з цих злочинів сконструйовані як злочини з усіченим складом – коли злочин вважається завершеним на стадії приготування або замаху, тобто на ранньому етапі злочинного задуму.

Для прикладу, згідно з частиною 1 статті 109 КК України кримінально караним діянням є змова на вчинення дій з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, що є закінченим злочином. Так само стаття 112 КК України передбачає відповідальність за посягання на життя (тобто замах на вбивство) державного чи громадського діяча. Час та обставини вчинення злочину є обов'язковими елементами лише однієї з форм державної зради: зокрема, перейти на бік ворога можливо лише у воєнний час або під час збройного конфлікту.

Підвищена суспільна небезпека таких злочинів зумовлена їхньою суб'єктивною характеристикою. Зазвичай ці діяння скоюються із прямим умислом, коли особа свідомо намагається заподіяти шкоду основним засадам національної безпеки України. Суб'єктом злочинів проти основ національної безпеки є осудна особа, яка досягла шістнадцятирічного віку. Проте деякі особливості суб'єкта визначені у статті 111 «Пособництво державі-агресору», де злочин може бути вчинений лише громадянином України, та у статті 114 КК України («Шпигунство»), який вчиняється виключно іноземцем або особою без громадянства. Також для злочинів, передбачених статтями 112 та 113 КК України, визначений знижений вік, з якого настає кримінальна відповідальність, а саме 14 років.

Отже, кримінальні правопорушення, що вчиняються проти основ національної безпеки, за критерієм суб'єкта можна поділити на ті, що вчинені спеціальним суб'єктом (державна зрада, колабораційна діяльність та шпигунство), та ті, що вчинені загальним суб'єктом (всі інші злочини цього розділу КК України).

Залежно від ступеня тяжкості кримінальні правопорушення, що вчиняються проти основ національної безпеки, поділяються на:

1) кримінальні проступки (ч.ч. 1, 2 ст. 111-1 Кримінального кодексу України – «Колабораційна діяльність»);

2) нетяжкі злочини (ч. 2 ст. 109 КК України – публічні заклики до насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або до захоплення державної влади, а також розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій);

3) тяжкі злочини (наприклад: ч. 1 ст. 110 КК України «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України» - умисні дії, вчинені з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України, а також публічні заклики чи розповсюдження матеріалів із закликами до вчинення таких дій; ст. 110-2 КК України – фінансування дій, вчинених з метою зміни меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України);

4) особливо тяжкі злочини (державна зрада (ст. 111), посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112), диверсія (ст. 113), шпигунство (ст. 114)).

У свою чергу, злочин, передбачений ст. 111-2 КК України («Пособництво державі-агресору»), віднесено законодавцем до категорії особливо тяжких, що визначається вимогами ч. 6 ст. 12 КК України, відповідно до яких особливо тяжким злочином є передбачене Кримінальним кодексом діяння (дія чи

бездіяльність), за вчинення якого передбачене основне покарання у виді штрафу в розмірі понад двадцять п'ять тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, позбавлення волі на строк понад десять років або довічного позбавлення волі. Санкцією ст. 111-2 КК України передбачається покарання у виді позбавлення волі на строк від десяти до дванадцяти років із позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

Оцінюючи місце злочину «Пособництво державі-агресору» серед кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, всі науковці сходяться на проблемі розмежування пособництва (стаття 111-2) та колабораційної діяльності (стаття 111-1), а також державної зради (стаття 111). На прикладі кримінально-правового аналізу таких форм пособництва державі-агресору, як надання матеріальних ресурсів її збройним формуванням або схвалення й підтримка рішень, дій збройних сил чи окупаційної адміністрації агресора, чітко простежується складність у проведенні межі між цим злочином і суміжними правопорушеннями — зокрема, колабораційною діяльністю, державною зрадою, а також виправданням, визнанням правомірною чи запереченням збройної агресії РФ проти України або звеличенням її учасників.

Складність полягає в тому, що діяння, передбачені у ст. 111-2 КК, сформульовані в абстрактному вигляді. Зокрема, виконання / підтримка дій чи рішень держави-агресора вочевидь може вважатися державною зрадою у формі надання іноземній державі допомоги у проведенні підривної діяльності, оскільки останнім може бути визнано фактично будь-що, що шкодить суверенітету та територіальній цілісності держави, її національній безпеці.

При цьому розмежування цих складів злочинів є актуальним питанням у зв'язку з тим, що за їх вчинення встановлена різна міра відповідальності. Так, по суті одне і те ж діяння може бути кваліфіковане і за ст. 111-2 КК (реалізація чи підтримка рішень держави-агресора), і за ст. 111-1 КК (надання іноземній

державі допомоги в проведенні підривної діяльності проти України, вчинене в умовах воєнного стану)¹⁰. При цьому якщо за перший склад злочину встановлена відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від десяти до дванадцяти років, то за другий - значно суворіша, у вигляді позбавлення волі на строк 15 років або довічного позбавлення волі.

Про складність кваліфікації свідчать також повідомлення в ЗМІ, у яких, наприклад, повідомляється про співпрацю одного з працівників підрозділу ТОВ «ДТЕК Східенерго», який не виконав наказ підприємства про зупинення господарської діяльності, зайняв посаду керівника ТОВ за пропозицією окупаційної влади та в співучасті з представником так званої «ЛНР» відновив роботу електростанції під контролем держави-агресора¹¹. За іншим повідомленням працівник «Азовсталі» передав представникам держави-агресора схему підземних тунелів підприємства¹².

Вищевказані дії були кваліфіковані як державна зрада, скоєна в умовах воєнного стану, хоча за своїм змістом могли відповідати і ознакам злочину, передбаченого статтею 111-2 Кримінального кодексу України.

Складність кваліфікації підтверджується також наступною ситуацією. За повідомленнями ЗМІ¹³, на розгляд Київського районного суду м. Харкова надійшла справа за обвинуваченням депутата та секретаря раніше окупованої Кутузовської сільської ради (ОСОБА_1), яка добровільно організувала збір та передачу матеріальних цінностей окупаційній владі та її збройним формуванням, забезпечила російським військовим житло, а також встановила контакт та співпрацювала з одним із командирів російських військ, виконуючи його

¹⁰ Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. Вісник Асоціації кримінального права України. 2022. № 2(18). С. 107.

¹¹ Працівник ТЕС з Луганщини отримав підозру у колабораціонізмі. URL: <https://magnolia-tv.com/news/73624-pratsivnyk-tes-z-luhanshchyny-otrymav-pidozru-u-kolaboratsionizmi-prokuratura?prov=ukrnet>.

¹² СБУ оголосила підозру працівнику «Азовсталі», який здав окупантам схему підземних тунелів заводу. URL: <https://chas.news/news/sbu-ogolosila-pidozru-pratsivniku-azovstali-yakii-zdav-okupantam-shemu-pidzemnih-tuneliv-zavodu>.

¹³ Харківщина: голові Старого Салтова вручили підозру про держзраду. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/7/7344745/>.

завдання. Від початку такі дії були кваліфіковані за ч. 2 ст. 111 КК, однак пізніше, як вбачається з ухвали Київського районного суду м. Харкова від 13.05.2022¹⁴, вони були перекваліфіковані за ст. 111-2 КК.

Загалом вбачається, що багато форм поведінки, яка є державною зрадою, може також бути кваліфікована як пособництво чи колабораціонізм (наприклад, надання інформації про вигідні місця розташування військової техніки, шляхи проникнення до населених пунктів або обходу природних перешкод, персональні дані українських ветеранів тощо). Разом з тим, у ст. 111-2 КК відсутня вказівка на те, що відповідні дії кваліфікуються за ст. 111-2 КК України у разі відсутності в діяннях ознак злочину, передбаченого ст. 111 КК України.

Описані вище проблемні питання розмежування складів злочинів можуть бути вирішені декількома способами, серед яких:

1) виключити зі ст. 111 КК абстрактне формулювання у вигляді «надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України», навівши перелік конкретних діянь, які вчиняються для завдання шкоди Україні (для прикладу, проходження служби у військових формуваннях держави-агресора, шпигунство). Очевидно, що до такого переліку слід було б включити найбільш суспільно небезпечні діяння;

2) навпаки, конкретизувати у ст. 111-2 КК перелік діянь, які вчиняються з метою завдання шкоди Україні, проте які є менш небезпечними, ніж державна зрада. Проте запропонований варіант *de lege ferenda* бути доцільним лише за умови визначення кола відповідних діянь, які не охоплюються не лише ст. 111 КК, а й ст. 111-1 КК¹⁵.

3) передбачити найбільш небезпечні діяння (для прикладу, перехід на бік ворога, шпигунство), в окремих складах злочинів, у той час як інші, менш

¹⁴ Ухвала Київського районного суду м. Харкова від 13.05.2022 у справі № 953/3149/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104408418>.

¹⁵ Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. Вісник Асоціації кримінального права України. 2022. № 2(18). С. 110.

небезпечні, діяння передбачити у статтях, що встановлюють відповідальність за державну зраду та колабораціонізм, встановивши при цьому більш м'які покарання¹⁶.

Отже, злочинами проти основ національної безпеки є суспільно небезпечні діяння, вчинені з прямим умислом та спеціальною метою, що посягають на відносини, які виникають у сфері охорони основ національної безпеки України. Загальним об'єктом таких злочинів є суспільні відносини, що забезпечують охорону основ національної безпеки України. З об'єктивної сторони злочини проти основ національної безпеки вчиняються шляхом дії, з суб'єктивної сторони – з прямим умислом та з метою зміни або повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, посягання на суверенітет України, зміну її території, послаблення економічної ситуації в країні.

Склад пособництва державі-агресору передбачає його вчинення спеціальним суб'єктом (оскільки передбачає виняток – громадян держави-агресора). Злочин віднесено законодавцем до категорії особливо тяжких.

Разом з тим, включення до КК України ст. 111-2 «Пособництво державі-агресору» посилило колізійність кримінального закону, оскільки має місце криміналізація одних і тих самих діянь за різними статтями одного розділу, що обумовлює необхідність розмежування пособництва державі-агресору, державної зради та колабораційної діяльності.

1.2. Генеза інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору

Об'єктивно, після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України кількість діянь, які можна кваліфікувати як «пособництво державі-агресору», збільшилась. У зв'язку з цим перед державою постало завдання запобігання вчиненню такого роду злочинів, а також створення умов для надання

¹⁶ Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. С. 88–89.

належної оцінки відповідним діям. З цією метою 03 березня 2022 року був прийнятий Закон України № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність»¹⁷, яким КК України доповнено ст. 111-1 «Колабораційна діяльність», та 14 квітня 2022 року Закон України № 2198-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки»¹⁸, яким до КК України включено нову ст. 111-2 «Пособництво держав-агресору».

Цікаво, що проєкт Закону № 2198-IX, поданий у Верховну Раду, включав до переліку діянь, які можуть бути кваліфіковані як пособництво, також «іншу добровільну взаємодію з представниками держави-агресора». На закон у відповідній редакції Президентом було накладено вето, оскільки таке формулювання не конкретизувало змісту та природи дій чи бездіяльності, що підпадають під поняття «іншої добровільної взаємодії» і можуть розцінюватися як пособництво державі-агресору, у зв'язку з чим не забезпечувалася належна правова визначеність щодо того, які саме вчинки є протизаконними. Така ситуація суперечила б принципу правової визначеності - ясності та недвозначності норми права. Головне науково-експертне управління Апарату ВРУ¹⁹ та комітет з питань правоохоронної діяльності підтримали вищевказану пропозицію, у зв'язку з чим в проголосованому та підписаному Президентом законі відсутнє вищевказане формулювання.

¹⁷ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення 02.05.2025).

¹⁸ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки: Закон України від 14.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#Text> (дата звернення 01.05.2025).

¹⁹ Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України на проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливості застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» від 21.03.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1247684>.

З аналогічних міркувань з початкової редакції проекту закону також було виключено згадку про відповідальність за будь-яку співпрацю з представниками держави-агресора. Зокрема, в кінцевій редакції норми залишився лише один різновид такої співпраці, а саме добровільний збір, підготовка та (або) передача матеріальних ресурсів чи інших активів.

Зазначимо, що свого часу в Верховній Раді був зареєстрований законопроект «Про захист української державності від проявів колабораціонізму» (від 20 грудня 2017 р., реєстр. № 7425), який також містив загальне формулювання «співпраця». Такі положення викликали критику серед науковців. Зокрема, зверталася увага на використання оціночних і надто загальних термінів, які могли спричинити неоднозначне трактування норм і призвести до правової невизначеності. У цьому контексті висловлювались застереження щодо можливих негативних наслідків для окремих категорій громадян, які, опинившись в умовах окупації на території Автономної Республіки Крим, Донецької та Луганської областей, були змушені свого роду «співпрацювати» з окупаційною владою, влаштовуючись на роботу, оформляючи соціальні виплати тощо²⁰.

Відсутність таких розмитих формулювань у чинній статті 111-2 КК України, як наслідок, була позитивно сприйнята іншими науковцями^{21,22}.

Загалом введення до КК України нових складів злочинів у вигляді колабораційної діяльності та пособництва можна охарактеризувати як тенденцію законодавця до дроблення державної зради як складу злочину, що може бути пояснено відходом від позиції, за якої будь-яка взаємодія з ворогом є державною зрадою. Останнє, по суті, є пострадянською тоталітарною традицією, що несумісна з декларуванням Україною свого демократичного статусу. Разом з тим, законодавець, з однієї сторони декомпозитує склад державної зради, з

²⁰ Стиранка М. Б. Кримінально-правова характеристика сепаратизму в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2020. С. 95.

²¹ Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. Вісник Асоціації кримінального права України. 2022. № 2(18). С. 99.

²² Кузнецов В. В., Сийпловіч М. В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. Вип. 70. С. 386.

іншої – створив проблеми кваліфікації суміжних складів злочинів, передбачених вищезазначеними статтями.

У системі права існує також презумпція раціональності дій законодавця, враховуючи яку можна припустити, що приймаючи відповідні зміни до КК України, вводячи нові складів злочинів, нормотворець діє раціонально, керуючись своїй діяльності прагненням до досягнення певного результату через застосування відповідних правових механізмів. Для прикладу, очікування законодавця від запровадження кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність можна пояснити мотивами, викладеними у пояснювальній записці до законопроекту, а саме «встановлення справедливого покарання для осіб, які співпрацюють з державою-агресором, а також обмеження доступу таких осіб до посад, пов'язаних із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування». У свою чергу пояснювальна записка до законопроекту, яким введено кримінальну відповідальність за пособництво, містить майже ідентичні формулювання: «встановлення справедливого покарання для осіб, які здійснюють пособництво з державою-агресором, а також обмеження доступу таких осіб до посад, пов'язаних із виконанням функцій держави чи місцевого самоврядування», а також «запобігти вчиненню відповідних злочинів та передбачити інші відповідні покарання для осіб, які співпрацювали з державою-агресором, її окупаційною адміністрацією та/або її збройними чи воєнізованими формуваннями, шляхом встановлення кримінальної відповідальності за відповідні діяння»²³.

Загалом ситуацію, яка виникла через введення до КК України нової норми щодо пособництва, науковці характеризують по-різному. Для прикладу, М.І. Хавронюк вважає, що в даному випадку виникає колізія норм, а не конкуренція, оскільки всі ознаки цих злочинів збігаються²⁴. Такої ж думки

²³ Марін О. К. Спеціальні норми у кримінальному праві воєнного стану: небезпека непередбачуваних наслідків для кримінально-правового регулювання. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. м. Харків, 5 травня 2022 року. Харків, «Право». 2022. С. 50-51.

²⁴ Хавронюк М. За пособництво державі агресору – кримінальна відповідальність. ЦППР. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-posobnytstvo-derzhaviagresoru-kryminalna-vidpovidalnist/>.

притримується А. А. Музика²⁵, зазначаючи, що проблема колізії особливо стосується такої форми державної зради як «надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України». У порівнянні з такими кримінальними правопорушеннями, як колабораційна діяльність (ст. 111–1) та пособництво державі-агресору (ст. 111–2), поняття «проведення підривної діяльності проти України» охоплює ширший спектр можливих дій, включаючи, серед іншого, і ті, що прямо передбачені у вищезазначених статтях.

Разом з тим є науковці, які притримуються іншої думки. Наприклад, О. К. Марін²⁶ не погоджується з наявністю колізії, проте зазначає про надмір правового регулювання. Зокрема, у світлі запровадження нової статті 111–2 та її взаємозв'язків з іншими положеннями Кримінального кодексу, О. К. Марін наводить наступні припущення у зв'язку з проведеним аналізом кримінально-правової кваліфікації дій представників російської пропаганди.

Так, у березні 2022 року Офіс Генерального прокурора України повідомив про оголошення підозр низці пропагандистам росії у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 110 КК України (посягання на територіальну цілісність і недоторканість України). Проте О. К. Марін зазначає, дії пропагандистів слід кваліфікувати за ст. 437 КК України – «Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни», що вчинене у співучасті. На думку науковця, така кваліфікація більше відповідає правовій природі вчиненого діяння, а також створює підстави для залучення їх в якості підсудних до участі у міжнародному трибуналі. Проте після введення до КК України нової статті 111-2 це може виявитись неможливим, оскільки в такому випадку дії пропагандистів можна бути кваліфікувати як умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво) шляхом реалізації чи підтримки рішень та/або

²⁵ Музика А. А. Норми про кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність потребують актуальних поправок. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. м. Харків, 5 травня 2022 року. Харків, «Право». 2022. С. 106.

²⁶ Марін О. К. Спеціальні норми у кримінальному праві воєнного стану: небезпека непередбачуваних наслідків для кримінально-правового регулювання. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. м. Харків, 5 травня 2022 року. Харків, «Право». 2022. С. 52.

дій держави-агресора». У цьому випадку, як зазначає О.К. Марін, буде мати місце конкуренція норм ст. 437 та ст. 111-2 КК, де остання буде виступати в якості спеціальної норми по відношенню до ст. 437, а отже саме вона підлягатиме застосуванню за правилами вирішення конкуренції норм. Але суб'єктом злочину за ст. 111-2 КК України може виступати лише громадянин України, а отже такі особи не підлягатимуть притягненню до відповідальності за вказаною статтею.

Для вирішення описаних вище проблемних питань, пов'язаних з кваліфікацією діянь за статтями 111, 111-1 та 111-2 КК України, починаючи з березня 2022 року у парламенті зареєстровано низку законопроектів, серед яких проєкт Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та суміжні кримінальні правопорушення» (р. н. 7570)²⁷. Законопроект пропонує виключити з Кримінального кодексу статтю 111-2 КК України «Пособництво державі-агресору», оскільки вона передбачає колабораційну діяльність в її окремих формах, які наведені у ст. 111-1 КК України, а інші її положення включити до ст. 111-1. Такі зміни, на думку авторів законодавчої ініціативи, допоможуть подолати недоліки в частині розмежування вказаних складів злочинів.

Також на опрацюванні комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності знаходиться проєкт Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо уточнення відповідальності за деякі види кримінальних правопорушень на тимчасово окупованих територіях» (р. н. 8301-2)²⁸, яким передбачається виключення з диспозиції статті 111-2 КК України слів «громадянином України». Це, в свою чергу, означатиме, що суб'єктом злочину будуть виключно іноземні громадяни та/або особи без громадянства. Автори законопроекту керувалися тими доводами, що громадяни України за вчинення

²⁷ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та суміжні кримінальні правопорушення: проєкт Закону р. № 7570 від 20.07.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40023> (дата звернення 10.05.2025).

²⁸ Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо уточнення відповідальності за деякі види кримінальних правопорушень на тимчасово окупованих територіях: Проєкт Закону р. № 8301-2 від 09.01.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41131> (дата звернення 10.05.2025).

пособництва державі-агресору несуть відповідальність за ст. 111-1 КК України (колабораційна діяльність). Відповідно, аналогічні дії, але вчинені іноземцями та особами без громадянства, повинні кваліфікуватися за ст. 111-2 КК України.

Тобто автори законопроекту, таким чином, вважають, що колабораційна діяльність, з однієї сторони, та пособництво державі-агресору, з іншої, є по суті ідентичними кримінальними правопорушеннями, які відрізняються лише суб'єктом злочину. Відповідно, пособництво, вчинене громадянами України, є колабораціонізмом, і навпаки.

У цьому зв'язку слід зазначити, що не всі частини ст. 111-1 КК України передбачають, що суб'єктом злочину можуть бути лише громадяни України.

У 2023 році був також зареєстрований законопроект «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за деякі злочини проти основ національної безпеки України» (р. н. 10136)²⁹. Він був розроблений робочою групою на базі комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності, який також підготував ще один законопроект щодо змін законодавства про колабораційну діяльність³⁰.

Вищевказаний законопроект містить пропозиції по змінах до статті 111-2 КК України, зокрема пропонується фактично дати визначення поняттю «завдання шкоди Україні», під яким матиметься на увазі «завдання шкоди суверенітетові, територіальній цілісності та недоторканності, обороноздатності, державній, економічній чи інформаційній безпеці України». Також законопроектом передбачається включення до статті положень щодо заборони «здійснення примусу до співпраці із збройними чи воєнізованими формуваннями держави-агресора та/або окупаційної адміністрації», а також заборони «передачі відомостей про громадян України державі-агресору, її збройним чи воєнізованим

²⁹ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за деякі злочини проти основ національної безпеки України: проект Закону р. № 10136 від 09.10.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42957> (дата звернення 10.05.2025).

³⁰ У Раді направили законопроект про вдосконалення покарання за колабораціонізм, – нардеп / LB.ua, 20.09.2023. URL: https://lb.ua/society/2023/09/20/575751_u_radi_napratsyuvai_zakonoproiekt_pro.html.

формуванням, незаконним воєнізованим або збройним формуванням, створеним на тимчасово окупованих територіях України, та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, за відсутності ознак державної зради чи шпигунства». Визначення таких «відомостей» при цьому не наводиться, що, як уже зазначалося, порушує принцип правової визначеності та в умовах широкої дискреції працівників правоохоронних органів може призвести до порушень.

Всі вищезазначені законопроекти знаходяться на опрацюванні в комітетах Верховної Ради України та на даний час не внесені до порядку денного сесії.

Слід зазначити, що вже станом на 1 травня 2022 р. органами досудового розслідування було зареєстровано 780 проваджень за статтям 111-1 і 111-2 КК України (колабораційна діяльність та пособництво державі-агресору)³¹, а за інформацією Офісу Генерального прокурора за період з січня 2022 року до серпня 2023 року відкриті вже 6426 проваджень за статтею 111-1 та 853 провадження за статтею 111-2 КК України³². При цьому за статтею 111-2 найбільше проваджень у Херсонській (266), Харківській (174) та Запорізькій (66) областях.

За іншою інформацією, яка наводиться у аналітичному звіті «Колабораційна діяльність та пособництво державі-агресору: практика застосування законодавства та перспективи його удосконалення», підготовленому Центром прав людини ZMINA у 2023 році, згідно листа Державного бюро розслідувань, останнім відкрито 327 кримінальних проваджень за фактом колабораційної діяльності (111-1 КК України) та 25 кримінальних проваджень щодо пособництва державі-агресору (111-2 КК України).

Службою безпеки України у період з 24.02.2022 по 27.09.2023 було відкрито 6610 кримінальних проваджень за статтею 111-1 КК України та 946 проваджень за статтею 111-2 КК України.

³¹ В Україні відкрили 738 справ за держзраду – Венедіктова. URL: https://gazeta.ua/articles/politics/_v-ukrayini-vidkrili-738-sprav-za-derzhzraduvenediktova/1085582.

³² Колабораційна діяльність та пособництво державі-агресору: практика застосування законодавства та перспективи його удосконалення. Аналітичний звіт. Синюк О., Луньова О.; Ред. Свиридова Д. Центр прав людини ZMINA. Київ. 2023. 69 с. С. 14.

За інформацією Державної судової адміністрації України у 2022 році ухвалено 268 вироків за статтею 111-1 КК України та жодного вироку за статтею 111-2 КК України³³.

Згідно зі статтею 216 Кримінального процесуального кодексу України³⁴ розслідування злочинів, передбачених статтями 111-1 та 111-2 КК України, відноситься до підслідності слідчих органів Служби безпеки України. Окрім того, згідно з ч. 4 ст. 216 КПК, слідчі органів ДБР здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, що вчинені спеціальним суб'єктом (суддею, працівником правоохоронного органу тощо). Хоча справи цієї категорії не віднесені до підслідності органів Національній поліції, фактично досудове розслідування у них проводять як слідчі СБУ та ДБР, так і Національної поліції України.

Отже, стаття 111-2 «Пособництво держав-агресору» була включена до Кримінально кодексу України Законом від 14 квітня 2022 року № 2198-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки», який набув чинності 23 квітня 2022 року. З того часу було зареєстровано декілька законопроектів, які мають на меті вирішити питання розмежування кваліфікації за ст. 111-2 та іншими суміжними складами злочинів, зокрема, шляхом уточнення суб'єкта злочину або ж взагалі виключення статті з кодексу.

³³ Там само. С. 15.

³⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України, 2013 р. № 9-10. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 10.05.2025).

Висновки до розділу I

Отже, в ході дослідження теоретико-правових аспектів злочину «пособництво державі-агресор» в контексті національної безпеки зроблено наступні висновки:

1. Злочинами проти основ національної безпеки є визначені Кримінальним кодексом України, а також вчинені із прямим умислом і спеціальною метою, суспільно небезпечні діяння, які посягають на відносини, які виникають в сфері охорони основ національної безпеки України від внутрішніх і зовнішніх загроз.

2. Загальним об'єктом злочинів проти основ національної безпеки є суспільні відносини, що забезпечують охорону основ національної безпеки України. З об'єктивної сторони злочини проти основ національної безпеки вчиняються шляхом дії, з суб'єктивної сторони – з прямим умислом та з метою зміни або повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, посягання на суверенітет України, зміну її території, послаблення економічної ситуації в країні.

У свою чергу, склад пособництва державі-агресору передбачає його вчинення спеціальним суб'єктом (оскільки передбачає виняток – громадян держави-агресора). Злочин віднесено законодавцем до категорії особливо тяжких.

3. Стаття 111-2 «Пособництво державі-агресору» є колізійною в контексті застосування поряд зі статтями про державну зраду та колабораціонізм, оскільки має місце криміналізація одних і тих самих діянь за різними статтями одного розділу.

4. Стаття 111-2 «Пособництво держав-агресору» була включена до Кримінально кодексу України Законом від 14 квітня 2022 року № 2198-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та

особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки», який набув чинності 23 квітня 2022 року. З того часу було зареєстровано декілька законопроектів, які мають на меті вирішити питання розмежування кваліфікації за ст. 111-2 та іншими суміжними складами злочинів, зокрема, шляхом уточнення суб'єкта злочину або ж взагалі виключення статті з кодексу.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВИХ ТА БЕЗПЕКОВИХ АСПЕКТІВ ЗЛОЧИНУ ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ

2.1. Об'єкт складу злочину за ст. 111-2 КК України

Об'єкт злочину – це суспільні відносини, які знаходяться під охороною кримінального права, зміною котрих заподіюється соціально небезпечна шкода. Об'єктом злочину є мішень, в яку націлений кожен злочин³⁵. При цьому об'єктом злочину виступають тільки ті суспільні відносини, які знаходяться під охороною кримінального права (відносини, які знаходяться поза сферою правового регулювання (моральні, партійні тощо) об'єктом злочину бути не можуть.

Об'єктом злочину є сукупність таких його характеристик, що відображають його суспільну спрямованість на заподіяння шкоди певним суспільним відносинам, які перебувають під охороною кримінального права. Ознаками об'єкта злочину є:

- значимість, вагомість тих суспільних відносин, які перебувають під охороною кримінального права;
- рівень негативного впливу злочину на відповідну сферу суспільних відносин; порушення, послаблення стану захищеності об'єкта злочину.

Об'єкт злочину також конкретизується через предмет злочину, яким є матеріальна чи нематеріальна річ, явище чи особа, що перебуває у сфері відповідних суспільних відносин і на яку безпосередньо спрямоване злочинне посягання.

Науковці традиційно поділяють об'єкти злочинів за двома критеріями. Перший стосується рівня їх узагальнення — так званий вертикальний поділ (на загальний, родовий і безпосередній об'єкти). Другий критерій пов'язаний зі

³⁵ Коржанський М. Й. Кримінальне право України. Частина загальна: Курс лекцій. К.: Наукова думка та Українська видавнича група. 2006. С. 36.

значущістю безпосереднього об'єкта і відображає горизонтальний поділ (основний, обов'язковий додатковий, додатковий або факультативний об'єкти).

А. М. Шульга та В. І. Павликівський поділяють об'єкти злочинів «за вертикаллю» наступним чином. Загальним об'єктом злочину визнається сукупність суспільних відносин, соціальних благ, цінностей, інших сфер життєдіяльності людей, що охороняються кримінальним правом. Фактично визначення загального об'єкта злочину впливає із положень частини 1 статті 1 КК України, яка визначає завдання Кримінального кодексу.

Родовим об'єктом злочину є об'єкт, що являє собою сукупність тотожних або однорідних за своєю природою суспільних відносин, які з огляду на цю однорідність доцільно захищати єдиним комплексом взаємопов'язаних правових норм.

Зокрема, М. І. Хавронюк вважає, що родовим об'єктом злочинів, які посягають на засади національної безпеки України, виступає її безпека в різноманітних сферах³⁶. Подібну позицію щодо визначення родового об'єкта поділяють також Е. М. Кисилук і В. І. Павликівський³⁷. За визначенням В. Я. Тація родовим об'єктом вищевказаних злочинів є суспільні відносини з охорони основ національної безпеки України³⁸.

Нарешті, безпосереднім об'єктом злочину є ті суспільні відносини, соціальні цінності, блага чи інші елементи життєдіяльності людини, на які прямо спрямоване злочинне посягання і які зазнають суспільно небезпечної шкоди внаслідок такого діяння³⁹. Так, об'єктом злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України, є основи національної безпеки України, що включає суверенітет,

³⁶ Хавронюк М.І. Злочини проти основ національної безпеки України. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник Ю.В. Александров та ін.: за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. Київ: Юридична думка, 2004. С. 25-36.

³⁷ Шульга А. М., Павликівський В. І. Кримінальне право України: Загальна частина: основні питання та відповіді. Харків: ПП «Берека-Нова», 2006. С. 205.

³⁸ Кримінальне право України: Особлива частина: підруч. Ю. В. Баулін та ін.; за ред. проф. В. В. Сташиса, В.Я. Тація. Вид. 3-е вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком-Інтер, 2007. С. 413.

³⁹ Шульга А. М., Павликівський В. І. Кримінальне право України: Загальна частина: основні питання та відповіді. Харків: ПП «Берека-Нова», 2006. С. 203

територіальну цілісність, обороноздатність, економічну стабільність та конституційний лад держави. Пособництво державі-агресору посягає на зазначені цінності шляхом надання допомоги агресору в реалізації його ворожих дій проти України.

Таким чином, визначення безпосереднього об'єкта злочину у вигляді пособництва передбачає виокремлення окремих складових національної безпеки, якими за загальним правилом є державний суверенітет, територіальна цілісність, конституційний лад, а також інший національний інтерес. Тобто перелік не є вичерпним, що з огляду на динамічність суспільних відносин є логічним.

У свою чергу, суверенітет – це фундаментальна властивість держави, що виражається у її повновладності, єдності та недоторканності, а також у здатності діяти незалежно у відносинах з іншими державами на засадах рівноправності. Суверенітет держави означає, що вона може здійснювати повноваження, які включають визначення внутрішньої і зовнішньої політики, видання законів, представлення інтересів народу на міжнародній арені, формування органів влади, встановлення символіки, податкової системи тощо.

Водночас суверенітет не є абсолютним, оскільки дії держави обмежуються нормами міжнародного права, зокрема заборонаю агресії, крім випадків самооборони чи санкціонованих рішень Ради Безпеки ООН. Також держава зобов'язана дотримуватись укладених нею міжнародних договорів. У кримінальному праві державний суверенітет розглядається як один із ключових об'єктів охорони, особливо у справах, що стосуються посягань на основи національної безпеки.

Таким чином, у контексті статті 111-2 Кримінального кодексу України суверенітет, як елемент національної безпеки, гарантує цілісність, автономність, повноту та верховенство державної влади на території України, а також її незалежність і рівноправне становище у міжнародних відносинах.

Що стосується територіальної цілісності, то це поняття розглядається у широкому та вузькому сенсі. У вузькому розумінні територіальна цілісність характеризує просторову структуру України через її єдність, неподільність та автономність у межах міжнародно визнаних кордонів, що, зокрема, відображено у конституційному принципі територіального устрою. Водночас термін "недоторканність території" охоплює ширше значення, ніж територіальна цілісність у вузькому сенсі. Якщо ж розглядати територіальну цілісність у широкому розумінні, то вона включає не лише просторову єдність, а й політичну цілісність держави, її неподільність і захищеність в межах існуючих кордонів. У цьому контексті поняття недоторканності стає складовою частиною, що входить у зміст територіальної цілісності, як це закріплено, наприклад, у частині третій статті 2 Конституції України.

Конституційний лад – це такий порядок, що характеризує державу як конституційну, що, в свою чергу, передбачає забезпечення підпорядкованості держави праву. Конституційний лад формує основу для утвердження в суспільній свідомості та практиці правових, справедливих і гуманних відносин між особою, суспільством і державою. Він відображає закріплені конституційним правом взаємозв'язки між людиною, народом і державними інститутами, спрямовані на гарантування прав і свобод громадян, реалізацію принципів народовладдя, розвиток громадянського суспільства та функціонування демократичної держави.

Нарешті, інший національний інтерес, який є об'єктом кримінально-правової охорони, може визначатися як життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян⁴⁰.

⁴⁰ Науково-практичний коментар до статті 111-2 Кримінального кодексу України. О. І. Радченко, Є. В. Вакуленко; за заг. ред. О. І. Радченка, к. юрид. наук, доц. Київ: ДП Видавництво Верховної Ради України, 2024. С. 5-7.

Таким чином, як зазначалося, спільним для кримінальних правопорушень, передбачених розділом I Особливої частини КК України, є об'єкт протиправного посягання, а саме основи національної безпеки.

Що ж стосується пособництва державі-агресору, то в диспозиції статті вказано на наявність обов'язкової ознаки – вчинення дій з метою завдання шкоди Україні (а отже її національній безпеці). Проте в законодавстві відсутнє визначення «шкода Україні». Разом з тим, під шкодою зазвичай розуміють втрати, спричинені неправомірними діями (кримінальним правопорушенням).

Шкода – це негативні наслідки, що виникають у результаті порушення прав або інтересів особи, і можуть стосуватися як майнової, так і немайнової сфери. Наявність шкоди є однією з підстав для виникнення обов'язку з її компенсації. У рамках цивільно-правової відповідальності для компенсації шкоди необхідним є встановлення незаконності поведінки, причинного зв'язку між діянням і негативними наслідками, а також вини правопорушника.

У кримінальному процесі розрізняють поняття «шкода» та «збитки». Під шкодою розуміють будь-яке зменшення цінності охоронюваного правом блага, яке може бути матеріальним або нематеріальним (моральним). Збитки ж є грошовою оцінкою завданої шкоди, що застосовується, коли відшкодування в натурі неможливе. І шкода, і її еквівалент у грошовій формі (збитки) завжди виникають внаслідок протиправних дій суб'єкта злочину — порушення законодавства чи встановлених норм, за які передбачена відповідальність у Особливій частині Кримінального кодексу України.

На думку авторів науково-практичного коментаря до статті 111-2 Кримінального кодексу України, враховуючи одну з основоположних характеристик держави — її суверенітет, питання шкоди, завданої Україні як державі, слід розглядати у площині міжнародного права. Вихідною позицією доцільно обрати тлумачення поняття «шкода», закріплене у статті 1 Конвенції

про міжнародну відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об'єктами⁴¹. Згідно з цим документом, під шкодою мається на увазі «позбавлення життя, тілесне пошкодження або інше пошкодження здоров'я; або знищення або пошкодження майна держав, або фізичних або юридичних осіб, або майна міжнародних міжурядових організацій». Екстраполюючи таке визначення на сферу кримінального права, можемо виснувати, що під шкодою Україні, яка завдається внаслідок вчинення пособництва, слід вважати шкоду, завдану переліченим вище об'єктам, проте не внаслідок падіння космічного об'єкта, а конкретних дій суб'єкта злочину.

При цьому зазначення в диспозиції ст. 111-2 КК України терміну «шкода Україні» законодавець не конкретизував який саме негативний вплив на охоронювані законом об'єкти повинно бути вчинено – шляхом завдання матеріальної та/або нематеріальної шкоди. Разом з тим, вбачається, що мова йде про обидві площини – як матеріальну (знищення ресурсів, майна), так і нематеріальну (стабільність конституційного ладу, репутація).

Отже, об'єктом злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України, є основи національної безпеки України, що включає суверенітет, територіальну цілісність, обороноздатність, економічну стабільність та конституційний лад держави.

2.2. Об'єктивна сторона складу злочину за ст. 111-2 КК України

Об'єктивна сторона пособництва державі-агресору описана в кримінальному законі як умисні дії у формі реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора; добровільного збору, підготовки та/або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її

⁴¹ Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами: Конвенція від 29.03.1972. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_126#Text.

збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора. При цьому особливістю об'єктивної сторони пособництва є те, що цей злочин є злочином із формальним складом, що означає, що встановлення настання суспільно небезпечних наслідків є необов'язковим, оскільки для притягнення особи до кримінальної відповідальності необхідні встановити лише бажання (мету) завдати шкоди Україні⁴².

Способи вчинення пособництва перелічені у самій ст. 111-2 КК України, серед яких: реалізація чи підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, а також добровільний збір, підготовка та/або передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора.

Проте і такі формулюванням не позбавлені недоліків юридичної техніки. Для прикладу, деякі науковці вказують на те, що прийняття рішення – це одна з форм вчинення дії. Тобто одне поняття повністю поглинається іншим, а тому використання обох є невиправданим⁴³. Також звертається увага на те, що «реалізація дій» - це тавтологія, реалізація рішень – це дії на виконання рішень⁴⁴.

Окрему увагу науковці приділяють криміналізації такого діяння як «підтримка рішень держави-агресора». Зокрема, зазначається, що вочевидь не будь-яка підтримка повинна нести за собою наслідки у вигляді притягнення до кримінальної відповідальності, а лише та, яка є істотною, а саме утворює достатній матеріалізований вираз⁴⁵. Проте така категорія є оціночним поняттям, що й зумовлює складність її застосування. Для прикладу, доцільно було б

⁴² Науково-практичний коментар до статті 111-2 Кримінального кодексу України. О. І. Радченко, Є. В. Вакуленко; за заг. ред. О. І. Радченка, к. юрид. наук, доц. Київ: ДП Видавництво Верховної Ради України, 2024. С. 12.

⁴³ Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. Вісник Асоціації кримінального права України. 2022. № 2(18). С. 104.

⁴⁴ Хавронюк М. За пособництво державі-агресору – кримінальна відповідальність. Аналіз статті 111-2 ККУ із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-posobnytstvo-derzhavi-agresoru-kryminalna-vidpovidalnist/>.

⁴⁵ Кравчук О., Бондаренко М. Стаття «Пособництво державі-агресору»: нові склади злочинів за ст. 111-2 Кримінального кодексу України. URL: <http://hrvector.org/podiyi/22-05-03-art3>.

виключити зі сфери кримінально-правового регулювання неpubлічну підтримку держави-агресора у вигляді поділяння поглядів, виявлення симпатій тощо, яка не здатна завдати істотну шкоду Україні, що є умовою для настання кримінальної відповідальності.

Слід також враховувати, що окремі форми діянь, які підпадають під визначення підтримки дій держави-агресора, передбачені в якості окремих складів злочинів в інших статтях Кримінального кодексу. Серед них – дії осіб, які здійснюють виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України (ч. 1 ст. 436-2 КК), а також виготовлення або поширення відповідних матеріалів (ч. 2 ст. 436-2 КК). Разом з тим, максимальна міра відповідальності за вказані злочини – позбавлення волі на строк до 3 і 5 років. Також згідно з ч. 6 ст. 111-1 КК організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, активна участь у таких заходах – карається позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої.

Окрім того, відповідно до ч. 1 ст. 111-1 КК публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора є колабораційною діяльністю⁴⁶, за яку передбачена відповідальність у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років.

⁴⁶ Письменський С. О., Мовчан Р. О. Новели кримінального законодавства України про колабораційну діяльність. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 6. С. 356–360. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/79>; Письменський С. О., Мовчан Р. О. Ідеологічний та культурно-освітній колабораціонізм: окремі проблеми тлумачення та вдосконалення законодавства. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 2. С. 8–16. URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-2-8-16>.

Е. І. Оржинська та В. О. Сеніна проаналізували офіційні повідомлення Генеральної прокуратури з приводу вручення підозр за пособництво та виокремили наступні види активних дій особи-злочинця, який вчиняє пособництво державі-агресору: сприяння заволодінню державою-агресором активами агропромислових підприємств України (сільськогосподарською продукцією, її передача представникам окупаційної влади); передача співробітникам ФСБ інформації про військовослужбовців полку «Азов», учасників АТО/ООС, волонтерів, працівників правоохоронних органів та громадян із проукраїнською позицією; допомога у навантаженні зерна для «експорту» на користь держави-агресора; дискредитація органів державної влади України; реалізація та підтримка рішень, спрямованих на інтеграцію банківської системи рф на тимчасово окупованих територіях; організація інвентаризації матеріальних цінностей у закладах вищої освіти; встановлення проросійських напрямів діяльності на окупованих територіях для забезпечення логістичних, поштових, фінансових і торговельних потреб окупаційної адміністрації; створення та забезпечення функціонування незаконних утворень; підбір кадрів для роботи в незаконних структурах, в тому числі банках, школах, поштових відділеннях; від'єднання об'єктів енергетичної інфраструктури від енергетичної системи України та формування окремої енергетичної системи, підконтрольної окупаційній владі; незаконне постачання електричної енергії споживачам на тимчасово окупованих територіях, виробленої українськими підприємствами, за тарифами, встановленими окупаційною адміністрацією; надання комунальної техніки для обслуговування потреб збройних формувань рф та окупаційних органів; проведення масових заходів, спрямованих на підтримку російської федерації, її незаконних структур та легітимізацію

збройної агресії проти України; організація збору коштів для придбання представникам держави-агресора техніки для розвідки⁴⁷.

Отже, об'єктивна сторона злочину, передбаченого статтею 111-2 Кримінального кодексу України, передбачає вчинення активних дій: реалізація чи підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора з метою завдати шкоди Україні; добровільний збір, підготовка та/або передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора з метою завдати шкоди Україні. Окрім того, вказаний злочин є злочином із формальним складом, оскільки не передбачає настання суспільно небезпечних наслідків як обов'язкову ознаку злочину.

2.3. Суб'єкт складу злочину за ст. 111-2 КК України

Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України, є спеціальним, оскільки ним не може бути громадянин держави-агресора, натомість можуть виступати громадяни України, іноземці чи особи без громадянства.

З урахуванням цієї ознаки пособництво державі-агресору частково відрізняється від державної зради (стаття 111 КК України) та окремих проявів колабораційної діяльності (частини 1, 2, 3, 5, 7 статті 111-1 КК), кримінальна відповідальність за які може наставати виключно для громадян України. У свою чергу, громадяни росії виступають суб'єктами злочинів, передбачених іншими, суміжними статтями КК України.

Цікавим є застосування законодавцем в статті 111-2 КК України поняття «пособництво», яким за загальним правилом застосовується у КК України в

⁴⁷ Оржинська Е. І., Сеніна В. О. Пособництво державі -агресору: взаємозв'язок між способом вчинення та особою злочинця. Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення. 4-2022, Ч. 2. С. 100-101.

якості визначення співучасті при вчиненні злочину. Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 27 КК України співучасниками кримінального правопорушення, поряд із виконавцем, є організатор, підбурювач та пособник. При цьому пособником є особа, яка порадами, вказівками, наданням засобів чи знарядь або усуненням перешкод сприяла вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла переховати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, знаряддя чи засоби вчинення кримінального правопорушення, сліди кримінального правопорушення чи предмети, здобуті кримінально протиправним шляхом, придбати чи збути такі предмети або іншим чином сприяти приховуванню кримінального правопорушення (ч. 5 цієї ж статті).

Таким чином, пособником є особа, яка своїми діями сприяє вчиненню кримінального правопорушення, проте самостійно його не вчиняє (не є виконавцем)⁴⁸. При цьому при кваліфікації дій пособника за правилом, передбаченим ч. 2 ст. 29 КК України, вони кваліфікуються за ч. 5 ст. 27 Загальної частини КК України, а також тією статтею Особливої частини, що встановлює відповідальність з діяння, вчинене виконавцем.

У ситуації ж зі ст. 111-2 КК України вже сама об'єктивна сторона кримінального правопорушення полягає у пособництві, тобто фактично пособник є одночасно виконавцем злочину. Як наслідок, кваліфікація дій пособника державі-агресору здійснюється виключно за ст. 111-2 КК України, без вказівки на положення ч. 5 ст. 27 КК України.

З огляду на поєднання в одній особі виконавця та пособника злочину, виникає питання щодо можливості застосування до виконавця злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України, положень ч. 2 ст. 31 КК України, відповідно до якої пособник не підлягає кримінальній відповідальності при добровільній відмові, якщо він відвернув вчинення кримінального правопорушення або

⁴⁸ Науково-практичний коментар до статті 111-2 Кримінального кодексу України. О. І. Радченко, Є. В. Вакуленко; за заг. ред. О. І. Радченка, к. юрид. наук, доц. Київ: ДП Видавництво Верховної Ради України, 2024. С. 18.

своєчасно повідомив відповідні органи державної влади про кримінальне правопорушення, що готується або вчиняється. Добровільною відмовою пособника є також ненадання ним засобів чи знарядь вчинення кримінального правопорушення або неусунення перешкод вчиненню кримінального правопорушення. В науковій літературі однозначної відповіді на це питання немає⁴⁹.

Інший проблемний аспект належності суб'єкта злочину висвітлений в аналітичному звіті «Колабораційна діяльність та пособництво державі-агресору: практика застосування законодавства та перспективи його удосконалення», підготовленому Центром прав людини ZMINA у 2023 році, згідно з яким представники правоохоронних органів відзначають, що стаття 111-2 КК України потребує роз'яснення, доповнення приміткою та звуження кола осіб, що можуть бути притягнуті до відповідальності. Зокрема, не можуть бути притягнуті до кримінальної відповідальності особи, які відповідно до норм міжнародного гуманітарного права не підлягають притягненню до відповідальності, оскільки виконують функції, пов'язані із забезпеченням життєдіяльності населення та інфраструктури на окупованій території (працівники об'єктів критичної інфраструктури, медичних установ)⁵⁰.

Так, автори науково-практичного коментаря до статті 111-2 Кримінального кодексу України звертають увагу на об'єктивну необхідність приведення національного законодавства у відповідність до положень Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни від 12 вересня 1949 року (далі — Конвенція), яка допускає залучення цивільного населення на окупованих територіях до виконання робіт і надання послуг, необхідних для забезпечення базових потреб місцевого населення.

⁴⁹ Там само. С. 19.

⁵⁰ Колабораційна діяльність та пособництво державі-агресору: практика застосування законодавства та перспективи його удосконалення. Аналітичний звіт. Синюк О., Луньова О.; Ред. Свиридова Д. Центр прав людини ZMINA. Київ. 2023. С. 35.

Зокрема, Конвенція закріплює низку прав, які мають представники цивільного населення при окупації. Серед них – право на оплачувану працю (стаття 39), можливість виконання робіт, необхідних для забезпечення базових потреб – продуктів харчування, житла, одягу, транспорту та медичного обслуговування – за умови, що ці роботи не пов’язані безпосередньо з воєнними діями (статті 40, 51 Конвенції).

Конвенція також гарантує право залишатися на звичних робочих місцях із відповідною оплатою (ст. 51), забороняє окупаційній владі змінювати статус посадових осіб і суддів (ст. 54) та накладає на неї обов’язок забезпечувати населення їжею і медичними матеріалами (ст. 55). Крім того, окупаційна держава зобов’язана підтримувати роботу медичних і лікарняних закладів, а також забезпечувати умови для охорони здоров’я і санітарії (ст. 56). З метою збереження ефективного судочинства конвенція передбачає продовження діяльності судів на окупованих територіях у межах чинного законодавства (ст. 64).

З огляду на вищевказані положення Конвенції, норми статті 111-2 КК України повинні містити вказівку на те, що діяльність, роботи й послуги, що виконуються під час окупації та необхідні для життєзабезпечення населення, не утворюють складу злочину⁵¹.

У контексті розгляду питання про суб’єкт злочину «пособництво державі-агресору» цікавим є також узагальнений портрет злочинця, який був складений Е. І. Оржинською та В. О. Сеніною, які проаналізували повідомлення про підозри за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 111-2 КК України, розміщені на сайті Офісу Генерального прокурора України, та визначили, що «усередненим» злочинцем за цією статтею є особа чоловічої статі, якому від 30 до 70 років, українець, має вищу освіту, обіймав керівні посади та

⁵¹ Науково-практичний коментар до статті 111-2 Кримінального кодексу України. О. І. Радченко, Є. В. Вакуленко; за заг. ред. О. І. Радченка, к. юрид. наук, доц. Київ: ДП Видавництво Верховної Ради України, 2024. С. 24.

на час вчинення кримінального правопорушення перебував на окупованій території, раніше несудимий⁵².

Отже, суб'єкт злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України, є спеціальним, оскільки ним може виступати громадянин України або іноземець чи особа без громадянства, за виключенням громадянина держави-агресора.

2.4. Суб'єктивна сторона складу злочину за ст. 111-2 КК України

Як зазначає секретар Третньої судової палати ККС ВС Герман Анісімов⁵³, всі злочини проти основ національної безпеки України (в тому числі пособництво державі-агресору) вчиняються з прямим умислом. Це означає, що під час скоєння злочину особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання. Вона усвідомлює, що її дії спрямовані на допомогу державі-агресору, і бажає вчинити саме такі дії, які безпосередньо сприяють злочинній діяльності держави-агресора.

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є мета – заподіяння шкоди національній безпеці України, яка прямо вказана у змісті статті 111-2 КК України. Також Верховний Суд виділяє і іншу обов'язкову ознаку, яка, навпаки, не вказана у змісті статті – це спеціальний антидержавницький мотив – вчинити діяння на шкоду інтересам України⁵⁴. Саме поєднання мети та умислу створює основу для чіткої та однозначної правової оцінки злочину, за який стаття 111-2 передбачає покарання у вигляді позбавлення волі строком від десяти до дванадцяти років, а також обмеження у праві обіймати певні посади чи займатися

⁵² Оржинська Е. І., Сеніна В. О. Пособництво державі-агресору: взаємозв'язок між способом вчинення та особою злочинця. Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення. 4-2022, Ч. 2. С. 103.

⁵³ Як розмежовувати колабораційну діяльність і суміжні склади кримінальних правопорушень. 26 липня 2022 року. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1299973/>.

⁵⁴ Там само.

певною діяльністю на термін від десяти до п'ятнадцяти років, з можливістю конфіскації майна або без неї.

Разом з тим, доведення наявності прямого умислу разом із встановленням мети злочину є одним із найскладніших етапів розслідування для правоохоронних органів у справах, що підпадають під статтю 111-2 Кримінального кодексу України. Особа здійснює неправомірні дії з метою завдати шкоди державі Україна. Навіть якщо шкода носить формальний характер, усвідомлене бажання її спричинити свідчить про розуміння особою можливих наслідків своїх вчинків. Причина — це намір заподіяти шкоду, а наслідок — конкретні дії, які, на думку особи, можуть призвести до такої шкоди. Особа має усвідомлювати потенційний характер шкоди, що може виникнути внаслідок її дій, будь то через надання допомоги або передачу матеріальних ресурсів. У цьому контексті вона повинна розуміти суспільно небезпечні наслідки своїх вчинків і переслідувати мету — заподіяння можливих збитків Україні в майбутньому⁵⁵.

Водночас, якщо місцеві мешканці змушені під примусом виконувати накази військових держави-агресора під загрозою застосування зброї, про наявність умислу з метою заподіяння шкоди Україні говорити очевидно, дуже складно. Аналогічно, відсутні підстави для кваліфікації дій, які формально нагадують ознаки злочину за статтею 111-2 КК України, але вчинені з необережності або навмисно з іншою метою — наприклад, для повернення коштів за товари чи послуги, надані до початку повномасштабного вторгнення, у процесі господарської діяльності, задля отримання прибутку, виконання зобов'язань чи збереження частки ринку в країні-агресорі. У певних випадках подібна господарська взаємодія з державою-агресором може розглядатися як злочин, передбачений частиною 4 статті 111-1 Кримінального кодексу України⁵⁶.

⁵⁵ Науково-практичний коментар до статті 111-2 Кримінального кодексу України. О. І. Радченко, С.В. Вакуленко; за заг. ред. О. І. Радченка, к. юрид. наук, доц. Київ: ДП Видавництво Верховної Ради України, 2024. С. 21.

⁵⁶ Там само. С. 15.

Отже, пособництво державі-агресору вчиняється з прямим умислом. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони також є мета – заподіяти шкоду національній безпеці України.

Висновки до розділу 2

Отже, в ході дослідження правових та безпекових аспектів злочину пособництво державі-агресору зроблено наступні висновки:

1. Об'єктом злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України, є основи національної безпеки України, що включає суверенітет, територіальну цілісність, обороноздатність, економічну стабільність та конституційний лад держави.

2. Об'єктивна сторона злочину передбачає вчинення активних дій: реалізація чи підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора з метою завдати шкоди Україні; добровільний збір, підготовка та/або передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора з метою завдати шкоди Україні.

Вказаний злочин є злочином із формальним складом, оскільки не передбачає настання суспільно небезпечних наслідків як обов'язкову ознаку злочину.

3. Суб'єкт злочину є спеціальним, оскільки ним може виступати громадянин України або іноземець чи особа без громадянства, за виключенням громадянина держави-агресора.

4. Пособництво державі-агресору вчиняється з прямим умислом. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони також є мета – заподіяння шкоди національній безпеці України.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОСОБНИЦТВО ДЕРЖАВІ-АГРЕСОРУ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

3.1. Проблемні аспекти удосконалення нормативно-правової регламентації інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору в умовах воєнного стану

Як уже зазначалося в попередніх розділах, основною проблемою в нормативно-правовій регламентації інституту кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору є необхідність розмежування суміжних складів злочинів – особливо державної зради та колабораційної діяльності, які фактично збігаються за своїми складами.

Так, для прикладу, М. І. Хавронюк, розглядаючи два суміжні склади злочинів – «реалізацію рішень держави-агресора, збройних формувань чи окупаційної адміністрації держави-агресора» (ст. 111-2 КК) та «надання іноземній державі, або її представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України» (ст. 111 КК), зазначає, що всі ознаки цих злочинів збігаються, а тому тут має місце колізія норм. Науковець пропонує її вирішувати за правилами розв'язання темпоральних колізій. Проте наразі таких законодавчо встановлених правил немає.

Разом з тим, у ч. 4 ст. 58 («Подолання колізій під час застосування нормативно-правового акта») проєкту Закону «Про правотворчу діяльність»⁵⁷ (реєстр. №5707 від 25.06.2021 р.), прийнятого 16.11.2021 р. за основу, передбачено, що у разі виявлення колізії між положеннями різних нормативно-правових актів, які мають однакову юридичну силу, застосовуються положення

⁵⁷ Про правотворчу діяльність: проєкт Закону р. № 5707 від 25.06.2021. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/27182> (дата звернення 08.05.2025).

нормативно-правового акта, що набрав чинності пізніше. Це положення ґрунтується на юридичній традиції⁵⁸.

Таким чином, оскільки обидва цих закони регулюють одне питання, до того ж злочин, передбачений ст. 111-2 КК, є менш тяжким, то відповідно до правил, визначених у ст. 58 Конституції України (закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи) та ст. 5 КК (закон про кримінальну відповідальність, що скасовує кримінальну протиправність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, має зворотну дію у часі), застосуванню підлягає більш новий закон, тобто ст. 111-2 КК.

Аналогічно М. І. Хавронюк вважає, що наявна колізія між статтями, що встановлюють відповідальність за підтримку рішень або дій держави-агресора, збройних формувань чи окупаційної адміністрації держави-агресора (ст. 111-2 КК), та ст. 111-1 КК (вчинення злочину у формах участі в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території, публічних закликів до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території (ч. 5), організації та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, активної участі у таких заходах (ч. 6), а також від виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії російської Федерації проти України чи глорифікації її учасників (ст. 436-2 КК). У цьому випадку колізію слід вирішувати на користь статті 111-2 КК, яка набрала чинності пізніше за статті 111-1 і 436-2 КК.

⁵⁸ Хавронюк М. І. Кримінальна відповідальність за пособництво державі-агресору. URL: <https://racurs.ua/ua/b229-kriminalna-vidpovidalnist-za-posobnictvoderjavi-agresoru.html>.

Добровільний збір або підготовку та/або передачу матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням або окупаційній адміністрації держави-агресора (ст. 111-2 КК) слід також відмежовувати від передачі матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора (ч. 4 ст. 111-1 КК). На думку М. І. Хавронюка, якщо йдеться про передачу матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора, то має місце знову ж колізія норм, яка вирішується на користь статті 111-2 КК⁵⁹.

Разом з тим, прийняття окремого нормативного акта, який би врегулював питання вирішення колізій, вирішило б нормативну проблему підстав для застосування одних статей Кримінального кодексу України поряд з іншими.

Проте слід зазначити, що не всі науковці поділяють думку щодо наявності колізій між окремими складами злочинів у розділі «кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України». Зокрема, О. Е. Радутний, серед іншого, зазначає, що заперечення збройної агресії проти України та заперечення тимчасової окупації частини території України (ст. ст. 111–1, 436–2 КК) можуть бути різновидом умисних дій, спрямованих на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора з метою завдання шкоди Україні шляхом реалізації чи підтримки рішень та/або дій держави-агресора, відповідальність за які передбачена ст. 111–2 «Пособництво державі-агресору» КК. Оскільки заперечення збройної агресії проти України і заперечення тимчасової окупації частини території України (ст. ст. 111–1, 436–2 КК) є спеціальним видом екстра усіченого складу умисних дій, спрямованих на допомогу державі-агресору (ст. 111–2 КК), які, у свою чергу, можуть бути охоплені більш загальним поняттям «перехід на бік ворога» або «надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України» (ст. 111 КК), то за правилами конкуренції загальної, спеціальної та

⁵⁹ Там само.

екстра спеціальної норми застосуванню підлягають ст. ст. 111–1, 436–2 КК для відповідних випадків (залежно від суб'єкта, країни-агресора тощо).

М. О. Акімов звертає увагу на інше проблемне питання⁶⁰, а саме що правове регулювання щодо пособництва не передбачає можливості для осіб, які його вчинили, уникнути кримінальної відповідальності завдяки певній соціально корисній поведінці навіть після вчинення кримінально протиправного діяння. Зазначене виключає можливість залучення кадрових співробітників та осіб, які працюють на конфіденційній основі з розвідувальними та контррозвідувальними структурами України, до боротьби з ворогом шляхом їхнього впровадження під вигаданими легендами у створені окупантами «органи влади». Згідно з ч. 1 ст. 21 та ч. 4 ст. 35 Закону України від 17.09.2020 р. № 912-IX «Про розвідку» кадрові співробітники та особи, залучені до конфіденційного співробітництва, в інтересах забезпечення національної безпеки і оборони можуть виконувати заздалегідь затверджені керівником розвідувального органу розвідувальні (спеціальні) завдання, перебуваючи у складі організацій, що створюють зовнішні загрози національній безпеці України; шкода, завдана рішеннями, діями чи бездіяльністю таких осіб у зв'язку з виконанням розвідувальних завдань, відшкодовується державою в порядку, визначеному законом, і не тягне за собою відповідальності такої особи, крім випадків встановлення в її діях складу кримінального правопорушення за обвинувальним вироким суду щодо неї, який набрав законної сили⁶¹. Однак сам факт вчинення особою будь-якого з дій, передбачених статтями 111–1 або 111–2, навіть якщо це відбулося в рамках виконання розвідувального (спеціального) завдання, призведе до кримінального переслідування та винесення обвинувального вироку судом. Що стосується контррозвідувальної діяльності, то Закон України від 26.12.2002 р. № 374-IV

⁶⁰ Акімов М. О. Виконання обов'язку щодо захисту вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України: до питання про місце норми у КК України. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. м. Харків, 5 травня 2022 року. Харків, «Право». 2022. С. 82-83.

⁶¹ Про розвідку: Закон України від 17.09.2020 № 912-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (дата звернення 15.05.2025).

«Про контррозвідувальну діяльність»⁶² не містить взагалі аналогічних виключень.

З огляду на вищезазначене Акімов М.О. пропонує доповнити КК України положенням, яке б передбачало виключення кримінальної відповідальності у вище перелічених випадках у разі виконання розвідувального (спеціального), контррозвідувального завдання». Таке положення, на думку науковця, слід викласти в окремій статті після статті 43 КК України («Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації»). Такі законодавчі зміни дадуть змогу вивести з-під загрози притягнення до кримінальної відповідальності розвідників, контррозвідників та негласних співробітників за виконання ними своєї роботи, а й дозволить не притягувати до кримінальної відповідальності тих осіб із числа колабораціоністів, які у порядку співробітництва з окупантами не вчинили інших кримінально протиправних діянь, працюючи у співробітництві з представниками розвідки та контррозвідки України, чим фактично, навпаки, сприяли охороні національної безпеки держави.

Отже, для розмежування суміжних складів злочинів необхідним є прийняття нормативних актів, які б встановлювали правила вирішення колізій між окремими нормами. Також доречним є доповнення вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність нормою про обставину, що виключає кримінальну протиправність діяння – виконання розвідувального (спеціального), контррозвідувального завдання.

⁶² Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення 15.05.2025).

3.2. Особливості розмежування злочинів колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору як суміжних складів кримінальних правопорушень

Термін «колабораціонізм» походить від французького слова *collaboration*, що означає «співпраця», і вперше з'явився у Франції в 1940 році. Цей термін став офіційною назвою типу взаємовідносин між Німеччиною та урядом «вішістської Франції», який діяв у місті Віші під керівництвом маршала Філіпа Петена. Цей уряд, створений під час окупації Франції нацистами, уклав у 1940 році в Монтро угоду про співпрацю з Адольфом Гітлером. У пропагандистських матеріалах країн антигітлерівської коаліції уряд Петена був визначений як колабораціоністський.

Залежно від сфери діяльності колабораційну діяльність поділяють на такі види: політичну, військову, військово-політичну, адміністративну, економічну та побутову. Для окупованих країн Європи типовим явищем став політичний та військово-політичний колабораціонізм, який проявлявся через формування номінально незалежних урядів або адміністративних структур, а також створення пронацистських рухів і партій. Такі процеси спостерігалися у Франції, Норвегії, Данії, Нідерландах, Греції, Сербії та Угорщині⁶³.

Співпраця з окупантами зазвичай вважається негативним, ганебним явищем, оскільки за своєю суттю спрямована проти інтересів власного народу та держави. Разом з тим, співпраця, яка проводиться представниками національно-визвольних рухів, що має на меті створити власну самостійну державу, є виключенням з цього правила⁶⁴.

⁶³ Музика А. А. Норми про кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність потребують актуальних поправок. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. м. Харків, 5 травня 2022 року. Харків, «Право». 2022. С. 104.

⁶⁴ Дерейко І. І. КОЛАБОРАЦІОНІЗМ, поняття. Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка». 2007. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Kolaboracionizm>.

За визначенням В. П. Голована колабораціонізм – це колективний невроз, практика втрати національної ідентичності⁶⁵. З точки зору політико-психологічного здоров'я, колабораціонізм можна розглядати як захисний механізм, що дозволяє уникнути усвідомлення власної безпорадності, приймаючи натомість чужу ідентичність. На думку автора, колабораціоніст є поступливою особистістю, яка віддає право керувати своєю країною насильнику і, відповідно, втрачає контроль над своїм соціальним, економічним і особистим життям.

Як уже зазначалося, у 2022 році Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 111-1 «Колабораційна діяльність», а потім статтею 111-2 «Пособництво державі-агресору», обидві з яких викликають дискусії з приводу їх правозастосування. Так, диспозиція статті 111-2 КК України передбачає широкий спектр злочинної поведінки громадян України, які добровільно публічно заперечують збройну агресію проти України, встановлення окупації її території, закликають до співпраці і підтримки дій та рішень держави-агресора, збройних формувань, окупаційної адміністрації держави-агресора у важливих сферах діяльності держави.

Структура статті теж є складною, оскільки вона складається з восьми частин, які розміщені за логікою від менш суспільно небезпечних діянь до найбільш небезпечних. Зокрема, стаття включає в себе як кримінальні проступки, так і злочини. Саме у зв'язку із введенням до розділу I Особливої частини КК України складів кримінальних проступків у статті 111-1 назва розділу була змінена шляхом заміни слова «злочини» на «кримінальні правопорушення». Частинами 1-7 статті 111-1 КК України передбачені самотійні склади кримінальних правопорушень, а частина 8 є кваліфікованим складом. Також кожна частина має складну побудову, яка визначає перелік з кількох форм кримінального караного діяння.

⁶⁵ Голован Василь. Хто такі колаборанти? URL: <https://goutsoullac.livejournal.com/376227.html>.

Склад злочину, передбачений ст. 111-2 КК України «Пособництво державі-агресору», потребує розмежування зі складом злочину, передбаченим ст. 111-1 КК України. Зокрема, «умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво), збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України ... з метою завдання шкоди Україні» можуть бути кваліфіковані як деякі форми колабораціонізму (зокрема, визначені у частинах 4, 5, 6 ст. 111–1).

Так, відповідно до ч. 4 ст. 111-1 КК України колабораційною діяльністю вважається: 1) передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора; 2) провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора. У цьому разі йдеться про добровільну передачу тих ресурсів, які належать особі.

У ст. 111-2 КК України передбачено кримінальну відповідальність, зокрема, за добровільний збір, підготовку та/або передачу матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора. Йдеться про цілеспрямовану діяльність, що полягає у зборі та накопиченні відповідних ресурсів або інших матеріальних цінностей.

Так, як вбачається з вироку Путивльського районного суду Сумської області від 27.05.2022 у справі № 584/313/22 під час окупації с. Юр'єве Конотопського району Сумської області підсудний свідомо підтримував контакти з представниками окупаційної влади, зокрема передавав їм матеріальні цінності, серед яких — обладнання для ремонту військової техніки та комплектуючі деталі. Його було засуджено за вчинення злочину, передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК з накладенням штрафу в розмірі 1 400 неоподатковуваних мінімумів доходів

громадян⁶⁶. У свою чергу, згідно вироку Тростянецького районного суду Сумської області від 26.08.2022 у справі № 588/735/22 згідно матеріалів справи підсудний під час окупації с. Боромля Охтирського району Сумської області неодноразово, добровільно і безоплатно надавав військовослужбовцям рф матеріальні ресурси (різав баранів та передавав їм), при цьому не надаючи такі ресурси місцевим жителям, ставлячи потреби окупантів вище інтересів місцевих жителів. Особа була визнана винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК⁶⁷. Разом з тим вбачається, що в обох описаних ситуаціях мала місце поведінка, яка одночасно підпадає під дію ст. 111-2 та ст. 111-1 КК (ч. 4).

Складність розмежування відображається також в наступних випадках з судової практики.

Наприклад, у вирок Хортицького районного суду міста Запоріжжя від 30.05.2023 у справі №337/414/23⁶⁸ описано обставини, за яких особа, перебуваючи на посаді начальника відділу освіти Токмацької міської ради, підтримувала рішення та дії держави-агресора у впровадженні освітніх стандартів рф на тимчасово-окупованій території м. Токмак. Такі дії були кваліфіковані за ст. 111-2 КК України, хоча ч. 3 ст. 111-1 КК України прямо визначає відповідальність за дії, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти.

З іншого вироку Овідіопольського районного суду Одеської області від 25.05.2023 у справі №496/350/23⁶⁹ вбачається, що підсудна особа збирала кошти на потреби представників збройних формувань держави-агресора, у зв'язку з чим такі дії були визнані пособництвом державі-агресору, хоча такі дії можна також кваліфікувати за ч. 4 ст. 111-1 КК України – «передача матеріальних ресурсів

⁶⁶ Вирок Путивльського районного суду Сумської області від 27.05.2022 у справі № 584/313/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104534680>.

⁶⁷ Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 26.08.2022 у справі № 588/735/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105905089>.

⁶⁸ Вирок Хортицького районного суду міста Запоріжжя від 30.05.2023 у справі №337/414/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111172842>.

⁶⁹ Вирок Овідіопольського районного суду Одеської області від 25.05.2023 у справі №496/350/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111089967>.

незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора».

М. Хавронюка вважає, що при вирішенні питання кваліфікації у подібних випадках слід керуватися принципами подолання темпоральних колізій, відповідно до яких застосовується новіший закон. Враховуючи це, відповідні діяння підлягають кваліфікації за статтею 111-2 Кримінального кодексу України⁷⁰.

Не погоджуються з ним О. О. Дудоров та Р. О. Мовчан, на думку яких⁷¹ у такій ситуації слід керуватися не положеннями проєкту Закону «Про правотворчу діяльність», який досі не набрав чинності як нормативно-правовий акт, а, насамперед, конституційним приписом, закріпленим у частині третій статті 62 Конституції України, згідно з яким усі сумніви щодо тлумачення правових норм мають вирішуватись на користь особи, дії якої підлягають правовій оцінці, а також принципом правової визначеності як ключовим елементом засади верховенства права.

Як зазначено у ухвалі Вищого адміністративного суду України від 31.08.2016 р. по справі № 826/1162/16, принцип правової визначеності вимагає чіткості, зрозумілості та однозначності правових норм, зокрема передбачуваності (прогнозованості) законодавчої політики в соціальній сфері та стабільності правових норм як відсутності частого внесення змін до нормативно-правових актів. Тож правова визначеність вимагає, щоб правові норми були чіткими й точними, спрямованими на те, щоб забезпечити постійну прогнозованість ситуацій та правовідносин, що виникають. Відповідно до вимог принципу правової визначеності правозастосовчий орган у разі неточності,

⁷⁰ Хавронюк М. За пособництво державі-агресору – кримінальна відповідальність. Аналіз статті 111-2 ККУ із серії науково-практичних коментарів Миколи Хавронюка про зміни до Кримінального кодексу, прийняті під час воєнного стану. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-posobnytstvo-derzhavi-agresoru-kryminalna-vidpovidalnist/>.

⁷¹ Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. Вісник Асоціації кримінального права України. 2022. № 2(18). С. 103.

недостатньої чіткості, суперечливості норм позитивного права має тлумачити норму на користь невідладного суб'єкта (якщо однією зі сторін спору є представник держави або органу місцевого самоврядування), адже якщо держава нездатна забезпечити видання зрозумілих правил, то саме вона і повинна розплачуватися за свої прорахунки. Це так зване правило пріоритету норми за найбільш сприятливим для особи тлумаченням»⁷².

У рішеннях Європейського суду з прав людини правова визначеність закону трактується передусім як його передбачуваність. Норма не визнається "законом", якщо вона не є достатньо чіткою і зрозумілою, аби особа могла орієнтуватися на неї у своїй поведінці. Кожен громадянин повинен мати можливість, з урахуванням конкретних обставин і за потреби за допомогою фахових консультантів, розуміти, яка саме правова норма діє в тій чи іншій ситуації, та передбачати у розумних межах можливі юридичні наслідки своїх дій⁷³.

З огляду на вказаний підхід, передача матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора повинна кваліфікуватися за ч. 4 ст. 111-1 КК.

На противагу вищевказаним підходам, Ю. А. Пономаренко у разі наявності колізій між цими статтями щодо пособництва та колабораціонізму пропонує її вирішувати за правилами *in dubio pro reo* і *non bis in idem*: в усіх випадках, коли скоєне особою діяння може бути водночас кваліфіковане за обома цими статтями, кваліфікувати його лише за однією з них, яка передбачає більш м'яку санкцію за скоєне. Зокрема: колізію частини 4, 5 чи 6 зі ст. 111–2 вирішувати на користь перших, позаяк вони мають більш м'які санкції⁷⁴.

Порівнюючи склад колабораційної діяльності та пособництва державі-агресору, І. Мокіна наголошує, що останнє має вищий рівень суспільної

⁷² Ухвала Вищого адміністративного суду України від 31 серпня 2016 р. у справі № 826/1162/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/60759224>.

⁷³ Загинець З. А. Кримінально-правова герменевтика: монографія. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2015. С. 341.

⁷⁴ Пономаренко Ю. А. Основні виклики, що постали перед кримінальним правом України з початком широкомасштабної фази війни, та відповіді законодавця на них. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. м. Харків, 5 травня 2022 року. Харків, «Право». 2022. С. 22.

небезпеки, що зумовлює й значно суворіше покарання. Пособництво вирізняється тим, що умисел винної особи спрямований саме на надання допомоги державі-агресору з чіткою метою заподіяння шкоди Україні. Відтак, у справах за обвинуваченням за статтею 111-2 Кримінального кодексу України предмет доказування має суттєво відрізнятися.

На думку І. Мокіної, у справах за ст. 111-2 КК України необхідно зібрати докази на підтвердження умислу особи допомогти державі-агресору, наявності у неї визначеної мети у вигляді завдання шкоди державі України, а також докази добровільності збору, підготовки та передачі відповідних цінностей представникам держави-агресора. У разі, якщо хоча б однієї з таких обставин не буде доведено, кваліфікація діяння, на думку І. Мокіної, повинна проводитися за ст. 111-1 КК України⁷⁵.

На цих аспектах також акцентує увагу секретар Третьої судової палати ККС ВС Герман Анісімов, який робить акцент на важливості встановлення саме ознак суб'єктивної сторони складу злочину. Представник Верховного Суду зазначає, що по факту саме працівники правоохоронних органів визначають судову практику в цій категорії справ, оскільки вони формулюють фабулу вчиненого діяння та формують обвинувачення, від якого у великій ступені залежить результат розгляду справи на стадії судового провадження. Це є критично важливим моментом, оскільки обвинувачення розглядається лише в межах обвинувального акта, який надійшов суду⁷⁶.

У контексті розмежування пособництва та колабораціонізму також варто звернутися увагу на зміни, внесені Законом № 2108-IX, а саме зміни до ст. 96-3 та 96-5 КК, згідно з якими, вчинення від імені юридичної особи її уповноваженою особою кримінальних правопорушень за ст. 111-1 КК України є

⁷⁵ Мокіна Інна. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність та пособництво державі-агресору. 25.12.2023. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/kriminalna-vidpovidalnist-za-kolaboraciynu-diialnist-ta-posobnictvo-derzavi-agresoru>.

⁷⁶ Як розмежовувати колабораційну діяльність і суміжні склади кримінальних правопорушень. 26 липня 2022 року. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1299973/>.

підставою для кримінального провадження щодо такої юридичної особи. Санкція, яка застосовується за це кримінальне правопорушення – ліквідація юридичної особи та конфіскація майна. У свою чергу, стаття 96-3 КК України не передбачає можливості застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру за пособництво. З цього випливає, що колабораціонізм може бути вчинено як фізичною, так і юридичною особою, а пособництво – лише фізичною.

Отже, широке формулювання статей 111-1 та 111-2 КК України та перетин диспозицій потребує їх розмежування як суміжних складів кримінальних правопорушень. Науковці пропонують наступні способи визначення норми, яка підлягає застосуванню:

- 1) за допомогою правил подолання темпоральних колізій, згідно з якими застосуванню підлягає більш новий закон (тобто ст. 111-2 КК);
- 2) в усіх випадках, коли скоєне особою діяння може бути водночас кваліфіковане за обома цими статтями, кваліфікувати його лише за однією з них, яка передбачає більш м'яку санкцію за скоєне.

Також розрізнення цих складів злочину можливе за ознаками суб'єктивної сторони вчиненого діяння. Зокрема, при доведеності винуватості особи за ст. 111-2 КК України необхідним є доведення: умислу на допомогу державі-агресору; мети завдання шкоди Україні; ознаки добровільності при зборі, підготовці або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора. За відсутності таких доказів злочин необхідно кваліфікувати за ст. 111-1 КК України.

Ще одна відмінність – колабораціонізм може бути вчинено як фізичною, так і юридичною особою (що передбачає можливість застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру), а пособництво – лише фізичною.

Висновки до розділу 3

У результаті визначення проблемних аспектів кримінальної відповідальності за пособництво державі-агресору в контексті національної безпеки України встановлено наступне:

1. Для розмежування складів злочинів, суміжних з пособництвом державі-агресору, необхідним є прийняття нормативних актів, які б встановлювали правила вирішення колізій між окремими нормами.

Також доречним є доповнення вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність нормою про обставину, що виключає кримінальну протиправність діяння — виконання розвідувального (спеціального), контррозвідувального завдання.

2. Розмежування злочинів колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору як суміжних складів кримінальних правопорушень можливе наступними способами:

1) за допомогою правил подолання темпоральних колізій, згідно з якими застосуванню підлягає більш новий закон (тобто ст. 111-2 КК);

2) в усіх випадках, коли скоєне особою діяння може бути водночас кваліфіковане за обома цими статтями, кваліфікувати його лише за однією з них, яка передбачає більш м'яку санкцію за скоєне.

3. Пособництво, на відміну від колабораційної діяльності, відрізняється за ознаками суб'єктивної сторони вчиненого діяння, оскільки за ст. 111-2 КК України необхідним є доведення: умислу на допомогу державі-агресору; мети завдання шкоди Україні; ознаки добровільності при зборі, підготовці або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора. За відсутності таких доказів злочин необхідно кваліфікувати за ст. 111-1 КК України.

4. На відміну від пособництва, колабораційна діяльність може бути вчиненою як фізичною, так і юридичною особою, що, в свою чергу, передбачає можливість застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру.

ВИСНОВКИ

Отже, в ході магістерського дослідження встановлено наступні висновки:

1. Злочинами проти основ національної безпеки є визначені Кримінальним кодексом України, а також вчинені із прямим умислом і спеціальною метою, суспільно небезпечні діяння, які посягають на відносини, які виникають в сфері охорони основ національної безпеки України від внутрішніх і зовнішніх загроз.

2. Загальним об'єктом злочинів проти основ національної безпеки є суспільні відносини, що забезпечують охорону основ національної безпеки України. З об'єктивної сторони злочини проти основ національної безпеки вчиняються шляхом дії, з суб'єктивної сторони – з прямим умислом та з метою зміни або повалення конституційного ладу, захоплення державної влади, посягання на суверенітет України, зміну її території, послаблення економічної ситуації в країні.

У свою чергу, склад пособництва державі-агресору передбачає його вчинення спеціальним суб'єктом (оскільки передбачає виняток – громадян держави-агресора). Злочин віднесено законодавцем до категорії особливо тяжких.

3. Стаття 111-2 «Пособництво державі-агресору» є колізійною в контексті застосування поряд зі статтями про державну зраду та колабораціонізм, оскільки має місце криміналізація одних і тих самих діянь за різними статтями одного розділу.

4. Стаття 111-2 «Пособництво держав-агресору» була включена до Кримінального кодексу України Законом від 14 квітня 2022 року № 2198-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки», який набув чинності 23 квітня 2022

року. З того часу було зареєстровано декілька законопроектів, які мають на меті вирішити питання розмежування кваліфікації за ст. 111-2 та іншими суміжними складами злочинів, зокрема, шляхом уточнення суб'єкта злочину або ж взагалі виключення статті з кодексу. Наразі жоден із них не прийнято.

5. Об'єктом злочину, передбаченого ст. 111-2 КК України, є основи національної безпеки України, що включає суверенітет, територіальну цілісність, обороноздатність, економічну стабільність та конституційний лад держави.

6. Об'єктивна сторона злочину передбачає вчинення активних дій: реалізація чи підтримка рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора з метою завдати шкоди Україні; добровільний збір, підготовка та/або передача матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора, її збройним формуванням та/або окупаційній адміністрації держави-агресора з метою завдати шкоди Україні.

Вказаний злочин є злочином із формальним складом, оскільки не передбачає настання суспільно небезпечних наслідків як обов'язкову ознаку злочину.

7. Суб'єкт злочину є спеціальним, оскільки ним може виступати громадянин України або іноземець чи особа без громадянства, за виключенням громадянина держави-агресора.

8. Пособництво державі-агресору вчиняється з прямим умислом. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони також є мета – заподіяння шкоди національній безпеці України.

9. Для розмежування складів злочинів, суміжних з пособництвом державі-агресору, необхідним є прийняття нормативних актів, які б встановлювали правила вирішення колізій між окремими нормами.

Також доречним є доповнення вітчизняного законодавства про кримінальну відповідальність нормою про обставину, що виключає кримінальну протиправність діяння – виконання розвідувального (спеціального), контррозвідувального завдання.

10. Розмежування злочинів колабораційна діяльність і пособництво державі-агресору як суміжних складів кримінальних правопорушень можливе наступними способами:

- 1) за допомогою правил подолання темпоральних колізій, згідно з якими застосуванню підлягає більш новий закон (тобто ст. 111-2 КК);
- 2) в усіх випадках, коли скоєне особою діяння може бути водночас кваліфіковане за обома цими статтями, кваліфікувати його лише за однією з них, яка передбачає більш м'яку санкцію за скоєне.

Пособництво, на відміну від колабораційної діяльності, відрізняється також за ознаками суб'єктивної сторони вчиненого діяння, оскільки за ст. 111-2 КК України необхідним є доведення: умислу на допомогу державі-агресору; мети завдання шкоди Україні; ознаки добровільності при зборі, підготовці або передачі матеріальних ресурсів чи інших активів представникам держави-агресора. За відсутності таких доказів злочин необхідно кваліфікувати за ст. 111-1 КК України.

Окрім того, на відміну від пособництва, колабораційна діяльність може бути вчиненою як фізичною, так і юридичною особою, що, в свою чергу, передбачає можливість застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нормативно-правові акти та законопроекти

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 08.05.2025).
2. Конвенція про міжнародну відповідальність за шкоду, завдану космічними об'єктами: Конвенція від 29.03.1972. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_126#Text.
3. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26. Ст. 131.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України, 2013 р. № 9-10. Ст. 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення 10.05.2025).
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення 02.05.2025).
6. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо уточнення відповідальності за деякі види кримінальних правопорушень на тимчасово окупованих територіях: Проект Закону р. № 8301-2 від 09.01.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41131> (дата звернення 10.05.2025).
7. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливостей застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки: Закон України від 14.04.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2198-20#Text> (дата звернення 01.05.2025).

8. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та суміжні кримінальні правопорушення: проєкт Закону р. № 7570 від 20.07.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40023> (дата звернення 10.05.2025).

9. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за деякі злочини проти основ національної безпеки України: проєкт Закону р. № 10136 від 09.10.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42957> (дата звернення 10.05.2025).

10. Про контррозвідувальну діяльність: Закон України від 26.12.2002 № 374-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/374-15#Text> (дата звернення 15.05.2025).

11. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018, № 31. Ст. 241. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 08.05.2025).

12. Про правотворчу діяльність: проєкт Закону р. № 5707 від 25.06.2021. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/27182> (дата звернення 08.05.2025).

13. Про розвідку: Закон України від 17.09.2020 № 912-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/912-20#Text> (дата звернення 15.05.2025).

2. Монографії, статті, навчальні та практичні посібники

14. Soroka S. (2023). Crimes against the basics of national security in the context of recent amendments and changes. Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences. Vol. 10, No. 2(38), pp. 244-248. URL: <https://doi.org/10.23939/law2023.38.244> (дата звернення: 10.05.2025).

15. Акімов М. О. Виконання обов'язку щодо захисту вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України: до питання про місце норми

у КК України. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. м. Харків, 5 травня 2022 року. Харків, «Право». 2022. С. 78-84.

16. Бантишев О. Ф., Шамара О. В. Кримінальна відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України (проблеми кваліфікації): монографія [3-є вид., перероб. та доп.]. Луганськ: ТОВ «Віртуальна реальність», 2014. 240 с.

17. Бойсан М., Лесян Н. Злочини проти основ національної безпеки України: поняття та особливості класифікації. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/f6a7d0b3-2157-458c-a7f7-8d8528be0f31/content>.

18. В Україні відкрили 738 справ за держзраду – Венедіктова. URL: https://gazeta.ua/articles/politics/_v-ukrayini-vidkrili-738-sprav-za-derzhzraduvenediktova/1085582.

19. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України на проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та особливості застосування запобіжних заходів за вчинення злочинів проти основ національної та громадської безпеки» від 21.03.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1247684>.

20. Голован Василь. Хто такі колаборанти? URL: <https://goutsoullac.livejournal.com/376227.html>.

21. Дерейко І. І. КОЛАБОРАЦІОНІЗМ, поняття. Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка-Ком. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка». 2007. 528 с. URL: <http://www.history.org.ua/?termin=Kolaboracionizm>.

22. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Відповідальність за пособництво державі-агресору: проблеми кваліфікації та вдосконалення кримінального закону. Вісник Асоціації кримінального права України. 2022. № 2(18). С. 95-117.

23. Загиней З. А. Кримінально-правова герменевтика: монографія. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2015. 380 с.
24. Колабораційна діяльність та пособництво державі-агресору: практика застосування законодавства та перспективи його удосконалення. Аналітичний звіт. Синюк О., Луньова О.; Ред. Свиридова Д. Центр прав людини ZMINA. Київ. 2023. 69 с.
25. Коржанський М. Й. Кримінальне право України. Частина загальна: Курс лекцій. К.: Наукова думка та Українська видавнича група. 2006. 432 с.
26. Кравчук О., Бондаренко М. Стаття «Пособництво державі-агресору»: нові склади злочинів за ст. 111-2 Кримінального кодексу України. URL: <http://hrvector.org/podiyi/22-05-03-art3>.
27. Кримінальне право України: Особлива частина: підруч. Ю. В. Баулін та ін.; за ред. проф. В. В. Сташиса, В.Я. Тація. Вид. 3-є вид., перероб. і доп. Київ: Юрінком-Інтер, 2007. 624 с.
28. Кузнецов В. В., Сийплові М. В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2022. Вип. 70. С. 381–388.
29. Марін О. К. Спеціальні норми у кримінальному праві воєнного стану: небезпека непередбачуваних наслідків для кримінально-правового регулювання. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. м. Харків, 5 травня 2022 року. Харків, «Право». 2022. С. 49-55.
30. Матвійчук В. К. Злочини проти основ національної безпеки: поняття та загальна характеристика. Київ: Юридична наука. 2013. Вип.9. С. 80-87.
31. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. 241 с.
32. Мокіна Інна. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність та пособництво державі-агресору. 25.12.2023. URL:

<https://www.hsa.org.ua/blog/kriminalna-vidpovidalnist-za-kolaboraciinu-diialnist-ta-posobnictvo-derzavi-agresoru>.

33. Музика А. А. Норми про кримінальну відповідальність за колабораційну діяльність потребують актуальних поправок. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. м. Харків, 5 травня 2022 року. Харків, «Право». 2022. С. 103-116.

34. Науково-практичний коментар до статті 111-2 Кримінального кодексу України. О. І. Радченко, Є. В. Вакуленко; за заг. ред. О. І. Радченка, к. юрид. наук, доц. Київ: ДП Видавництво Верховної Ради України, 2024. 32 с.

35. Оржинська Е. І., Сеніна В. О. Пособництво державі -агресору: взаємозв'язок між способом вчинення та особою злочинця. Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення. 4-2022, Ч. 2. С. 98-103.

36. Письменський Є. О., Мовчан Р. О. Ідеологічний та культурно-освітній колабораціонізм: окремі проблеми тлумачення та вдосконалення законодавства. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2022. № 2. С. 8-16. URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-2-8-16>.

37. Письменський Є. О., Мовчан Р. О. Новели кримінального законодавства України про колабораційну діяльність. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 6. С. 356–360. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-6/79>.

38. Пономаренко Ю. А. Основні виклики, що постали перед кримінальним правом України з початком широкомасштабної фази війни, та відповіді законодавця на них. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні. Матеріали міжнародної наукової конференції. м. Харків, 5 травня 2022 року. Харків, «Право». 2022. С. 18-34.

39. Працівник ТЕС з Луганщини отримав підозру у колабораціонізмі. URL: <https://magnolia-tv.com/news/73624-pratsivnyk-tes-z-luhanshchyny-otrymav-pidozru-u-kolaboratsionizmi-prokuratura?prov=ukrnet>.

40. СБУ оголосила підозру працівнику «Азовсталі», який здав окупантам схему підземних тунелів заводу. URL: <https://chas.news/news/sbu-ogolosila-pidozru-pratsivniku-azovstali-yakii-zdav-okupantam-shemu-pidzemnih-tuneliv-zavodu>.

41. У Раді напрацювали законопроект про вдосконалення покарання за колабораціонізм, – нардеп / LB.ua, 20.09.2023. URL: https://lb.ua/society/2023/09/20/575751_u_radi_napratsyuvali_zakonoproiekt_pro.html.

42. Хавронюк М.І. За пособництво державі агресору – кримінальна відповідальність. ЦППР. URL: <https://pravo.org.ua/blogs/za-posobnytstvo-derzhaviagresoru-kryminalna-vidpovidalnist/>.

43. Хавронюк М. І. Кримінальна відповідальність за пособництво державі-агресору. URL: <https://racurs.ua/ua/b229-kriminalna-vidpovidalnist-za-posobnictvoderjavi-agresoru.html>.

44. Хавронюк М.І. Злочини проти основ національної безпеки України. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник Ю.В. Александров та ін.: за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. Київ: Юридична думка, 2004. С. 25-36.

45. Харківщина: голові Старого Салтова вручили підозру про держзраду. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/05/7/7344745/>.

46. Чорний Р. Л. Система злочинів проти безпеки держави за Кримінальним кодексом України: Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права, 2013. Вип. 1. С. 261-272.

47. Шульга А. М., Павликівський В. І. Кримінальне право України: Загальна частина: основні питання та відповіді. Харків: ПП «Берека-Нова», 2006. 304 с.

48. Як розмежовувати колабораційну діяльність і суміжні склади кримінальних правопорушень. 26 липня 2022 року. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1299973/>.

3. Дисертації та автореферати

49. Стиранка М. Б. Кримінально-правова характеристика сепаратизму в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2020. 264 с.

4. Судова практика

50. Вирок Овідіопольського районного суду Одеської області від 25.05.2023 у справі №496/350/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111089967>.

51. Вирок Путивльського районного суду Сумської області від 27.05.2022 у справі № 584/313/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104534680>.

52. Вирок Тростянецького районного суду Сумської області від 26.08.2022 у справі № 588/735/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105905089>.

53. Вирок Хортицького районного суду міста Запоріжжя від 30.05.2023 у справі №337/414/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111172842>.

54. Ухвала Вищого адміністративного суду України від 31 серпня 2016 р. у справі № 826/1162/16. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/60759224>.

55. Ухвала Київського районного суду м. Харкова від 13.05.2022 у справі № 953/3149/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104408418>.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

**Вирок Овідіопольського районного суду Одеської області
від 25.05.2023 у справі №496/350/23**

Категорія справи №
496/350/23

: Кримінальні справи (з 01.01.2019); Злочини проти основ національної безпеки України; Пособництво державі-агресору.

Надіслано судом: **25.05.2023**. Зареєстровано: **26.05.2023**. Забезпечено надання загального доступу: **29.05.2023**.

Номер судового провадження: **1-кп/509/637/23**

Номер кримінального провадження в ЄРДР: **220231600000000007**

Справа № 496/350/23

ВИРОК

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

25 травня 2023 року Овідіопольський районний суд Одеської області у складі: головуючого - судді ОСОБА_1 , при секретарі - ОСОБА_2 , за участю прокурора - ОСОБА_3 , захисника - ОСОБА_4 , розглянувши у відкритому судовому засіданні у залі суду смт.Овідіополь кримінальне провадження №220231600000000007 від 10 січня 2023 за обвинуваченням ОСОБА_5 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , уродженки с.Восточне Серовського району Свердловської області рф, не працює, освіта середня, вдова, має на утриманні неповнолітню дитину - ІНФОРМАЦІЯ_2 , зареєстрована та проживає за адресою: АДРЕСА_1 , раніше не судима,

у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ст.ст.111-2 ч.1 КК України
ВСТАНОВИВ:

Не пізніше 01.10.2022 (більш точний час під час слідства не встановлено) ОСОБА_5 , маючи злочинний умисел направлений на допомогу державі-агресору (пособництво) та збройним формуванням, з метою завдання шкоди Україні шляхом добровільного збору, підготовки та передачі матеріальних ресурсів представникам держави-агресора та її збройним формуванням, перебуваючи за місцем мешкання (АДРЕСА_1) вступила до групи у месенджері для смартфонів «Вайбер» із назвою «Саламатови», учасниками якої були особи із числа її родичів, які проживають на території російської федерації.

Разом із цим, ОСОБА_5 , достовірно знала та розуміла те, що родичі її чоловіка ОСОБА_6 , ІНФОРМАЦІЯ_3 - ОСОБА_7 та його син ОСОБА_8 , в період із 24.02.2022 по теперішній час беруть участь у складі військ та збройних формувань рф у збройній агресії проти України та чинять опір ЗСУ, у тому числі на Херсонському напрямку та у м. Маріуполі Донецької області.

Дізнавшись від співмешканки ОСОБА_7 - «Яни» інформацію про те, що матеріальне забезпечення, у тому числі амуніція ОСОБА_7 та ОСОБА_9 знаходиться на низькому рівні, ОСОБА_5 добровільно почала організовувати збір, підготовку та передачу матеріальних ресурсів та активів вказаним особам як представниками держави-агресора та її збройних формувань.

Надалі, 01.10.2022, ОСОБА_5, продовжуючи реалізацію свого злочинного умислу, направлено на допомогу державі-агресору (пособництво) та збройним формуванням, з метою завдання шкоди Україні шляхом добровільного збору, підготовки та передачі матеріальних ресурсів представникам держави-агресора та її збройним формуванням, у власному смартфоні у групі «Саламатови» у месенджері «Вайбер», написала повідомлення «Дорогие мои все!!! Обращаюсь к вам с просьбой!!! Моим очень давним друзьям с Донбасса нужна помощь. Дружим мы уже с 2014. Долго рассказывать, все подробности, но скажу одно, помогаю им с этого же года, отправляли с Сашкой продукты, медикаменты, деньги когда была возможность. Сейчас я бы рада им помочь, но не могу отправить ни копеечки. Муж Сашка, сын Даня все на войне, пацаненок в 20 лет прошел Мариуполь, Сашка начинал с Мотороллой в Спарте. Сейчас они на Херсонском направлении. Нужны 2 броника, продукты и лекарства, и что бы купить продукты, сигареты!!! Я прошу вас подключить людей своих близких знакомых, не надо тысячами, кто сколько может. Это лично я вас всех прошу помочь. Лешка спасибо брат, ты уже пол года отсылал этим ребятам денежку, когда им совсем было тяжело. Родные мои надо помочь!!! Сердце разрывается, что сейчас не могу им помочь!!!», з метою отримання матеріальної допомоги від її родичів, які проживають на території рф.

У подальшому, з метою забезпечення реалізації свого злочинного умислу, ОСОБА_5 отримала від співмешканки ОСОБА_7 - «Яни» фотографію із реквізитами банківської картки, на яку необхідно було здійснити перерахування грошових коштів для представників держави-агресора та її збройних формувань - ОСОБА_7 та ОСОБА_9, а саме: «ПСБ, НОМЕР_1, МИР, 08/26, ГО 1082878340».

Відразу після цього, ОСОБА_5 розмістила фотографію із реквізитами вищевказаної банківської картки у групі «Саламатовы» в месенджері для смартфонів «Вайбер» для подальшого перерахування на неї грошових коштів для використання представниками збройних формувань держави-агресора та розмістила повідомлення щодо необхідності повідомлення їй особисто підтвердження перерахування грошових коштів представникам збройних формувань держави-агресора (рф).

У подальшому, 02.10.2022 в групі «Саламатовы» в месенджері для смартфонів «Вайбер», ОСОБА_5 підтвердила факт передачі грошових коштів представникам збройних формувань держави-агресора ОСОБА_7 та ОСОБА_9.

Обвинувачена ОСОБА_10 вину визнала у повному обсязі та не заперечує щодо обставин, які були встановлені під час кримінального провадження, та пояснила, що дійсно вчинила злочин при вищевказаних обставинах, а саме добровільно почала організовувати збір, підготовку та передачу матеріальних ресурсів та активів вказаним особам як представниками держави-агресора та її збройних формувань.

Заслухавши пояснення учасників процесу та з урахуванням того, що вони не заперечують про визнання не доцільності дослідження доказів щодо обставини, які ні хто не оспорує, при цьому суд з'ясував, що обвинувачений правильно розуміє зазначений зміст цих обставин, та немає сумнівів у добровільності його позиції, в зв'язку з цим суд вважає можливим розглянути кримінальне провадження відповідно до ст.349 КПК України.

Гук допомагала державі-агресору та збройним формуванням, вчинені громадянином України, з метою завдання шкоди Україні шляхом добровільного збору, підготовки та передачі матеріальних ресурсів та інших активів представникам держави-агресора та її збройним формуванням, а тому кримінальну відповідальність вона повинна нести за ст.111-2 ч.1 КК України.

Призначаючи покарання ОСОБА_10, суд враховує ступінь тяжкості скоєного нею кримінального правопорушення - дане кримінальне правопорушення відноситься до особливо тяжких злочинів, особу винної - особа раніше не судима, сімейний стан - вдова, має на утриманні неповнолітню дитину - ІНФОРМАЦІЯ_2, характеристику, на обліку у лікаря наркологу і психіатра не перебуває, вік.

Обставин, які б обтяжували вину підсудної, немає.

Обставиною, яка пом'якшує вину підсудної, є щире каяття.

З урахуванням даних обставин, суд приходить до висновку про те, що покарання ОСОБА_10 повинно бути призначено у вигляді позбавлення волі, оскільки його виправлення не можливе без ізоляції від суспільства, що відповідає загальним вимогам призначення покарання, з позбавленням права обіймати посади, пов'язані із виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 10 (десять) років, з конфіскацією всього належного їй майна.

Також при призначенні покарання, суд враховує визнання у повному обсязі своєї провини ОСОБА_10, відсутністю обставин, які обтяжують покарання, щире каяття, тому суд обмежений у призначенні покарання у відповідності до ст.69-1 КК України, двома третинами максимального строку або розміру найбільш суворого покарання, передбаченого відповідною санкцією статті (санкцією частини статті) Особливої частини цього Кодексу.

Речовий доказ - мобільний телефон Redmi Mi 8, зі сімкартою, який зберігається у камері схову УСБУ в Одеській області - підлягає реалізації, кошти від реалізації направити на допомогу ЗСУ.

На підставі викладеного та керуючись ст.ст.369,373-376 КПК України

УХВАЛИВ:

ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_1, визнати винною у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ст.111-2 ч.1 КК України та призначити їй покарання у вигляді 11 (одинадцяти) років і 4 (чотирьох) місяців позбавлення волі, з позбавленням права обіймати посади, пов'язані із виконанням функцій держави та місцевого самоврядування на строк 10 (десять) років, з конфіскацією всього належного їй майна.

Міру запобіжного заходу у відношенні ОСОБА_10 залишити утримання під-вартою.

Строк відбування покарання ОСОБА_10 рахувати з 25.05.2023 року.

В строк відбування покарання ОСОБА_10 зарахувати термін його попереднього ув'язнення, а саме з 14.12.2022 року (день її затримання) по день набрання вироком законної сили з розрахунку один день попереднього ув'язнення за один день позбавлення волі, у відповідності до ст.72 КК України.

Речовий доказ - мобільний телефон Redmi Mi 8, зі сімкартою, який зберігається у камері схову УСБУ в Одеській області - підлягає реалізації, кошти від реалізації направити на допомогу ЗСУ.

Учасники судового провадження мають право отримати в суді копію вироку. Копія вироку негайно після його проголошення вручається обвинуваченому, захиснику, потерпілому та прокурору.

Вирок може бути оскаржений до палати по кримінальним справам Одеського апеляційного суду через суд першої інстанції на протязі 30 днів з дня його проголошення.

Вирок набирає законної сили після закінчення строку на подачу апеляційної скарги за відсутності такої скарги, а при оскарженні вироку - після постановлення ухвали апеляційним судом.

Суддя ОСОБА_1

ДОДАТОК 2

**Вирок Путивльського районного суду Сумської області
від 27.05.2022 у справі № 584/313/22**

Категорія справи №

584/313/22

: Кримінальні справи (з 01.01.2019); Злочини проти основ національної безпеки України; Колабораційна діяльність.

Надіслано судом: **31.05.2022**. Зареєстровано: **31.05.2022**. Забезпечено надання загального доступу: **01.06.2022**.

Дата набрання законної сили: **28.06.2022**

Номер судового провадження: **1-кп/584/118/22**

Номер кримінального провадження в ЄРДР: **22022200000000025**

Справа № 584/313/22

Провадження № 1-кп/584/118/22

В И Р О К

Іменем України

27.05.2022 Путивльський районний суд Сумської області

в складі: головуєчого - судді ОСОБА_1 ,

за участі: секретаря ОСОБА_2 ,

прокурора ОСОБА_3 ,

обвинуваченого ОСОБА_4 ,

захисника адвоката ОСОБА_5 ,

розглянувши у підготовчому судовому засіданні в залі суду м. Путивль кримінальне провадження, внесене в Єдиний реєстр досудових розслідувань за №22022200000000025 від 8 травня 2022 року за обвинуваченням:

ОСОБА_4 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , громадянина України, українця, уродженця с.Юр'єве Путивльського району Сумської області, зареєстрованого та проживаючого по АДРЕСА_1 , пенсіонера, неодруженого, раніше не судимого,

у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.4ст.111-1 КК України, встановив:

Згідно з обвинувальним актом, в період з 24 лютого 2022 року по 3 квітня 2022 року збройними силами Російської Федерації окуповано с.Юр'єве Конотопського району Сумської області. При цьому, представниками окупаційних військ Російської Федерації на в'їздах-виїздах з території вказаного села були обладнані ворожі блокпости, введено спеціальний режим переміщення місцевого населення окупованою територією.

Наприкінці лютого 2022 року, більш точної дати в ході досудового розслідування встановити не виявилось можливим, громадянин України ОСОБА_4 , проживаючи у період окупації у будинку АДРЕСА_1 , достовірно знаючи про перебування збройних формувань та окупаційних військ Російської Федерації на території вказаного села, підтримуючи збройну агресію Російської Федерації проти України, діючи умисно, добровільно вступив в контакт з представниками збройних, воєнізованих формувань держави-агресора. Під час спілкування ОСОБА_4 повідомив, що має спеціальні технічні знання, навички у сфері ремонту легкових та вантажних транспортних засобів, а також відповідне приміщення, обладнання та інструменти для проведення ремонтних робіт, і на прохання представників держави-агресора оглянув військову техніку військовослужбовців збройних сил Російської Федерації, яка вийшла з ладу

під час руху по території України. В ході діагностики ОСОБА_4 встановив причини несправності та, в подальшому, особисто, добровільно та з власної ініціативи, використовуючи належне йому обладнання та інструменти, здійснив ремонт військової техніки збройних сил Російської Федерації, замінивши частину маточини колеса середнього мосту автомобіля КАМАЗ (деталь для приведення в рух колеса), чим забезпечив її використання ворожими воєнізованими формуваннями для здійснення подальшої агресії проти України.

Не відмовляючись від свого злочинного умислу, направленого на колабораційну діяльність, переслідуючи мету надання допомоги збройним силам Російської Федерації, протягом березня 2022 року ОСОБА_4 ініціативно підтримував стосунки та співпрацював зі збройними формуваннями країни-агресора, забезпечував їх матеріальними ресурсами та надавав технічну допомогу в ремонті військової техніки збройних сил Російської Федерації, у зв'язку з чим мав привілеї перед іншими місцевими мешканцями та міг безперешкодно переміщуватись по території окупованого с.Юр'єве Конотопського району Сумської області.

Так, в період з 29 березня по 2 квітня 2022 року (до моменту звільнення території с.Юр'єве Конотопського району Сумської області від окупаційних військ Російської Федерації), ОСОБА_4, діючи умисно, з власної ініціативи та підтримуючи збройну агресію РФ на території України, усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, маючи постійний зв'язок з представниками країни-агресора РФ, добровільно передавав матеріальні ресурси, обладнання, інструменти збройним формуванням держави-агресора Російської Федерації, що перебували на території тимчасово окупованого с.Юр'єве Конотопського району Сумської області, а також надавав послуги зі здійснення ремонтних робіт з метою подальшого використання військової техніки ЗС РФ за призначенням.

Зокрема, 31 березня 2022 року, більш точної дати в ході досудового розслідування встановити не виявилось можливим, ОСОБА_4, прийшов до обладнаного окупаційними військами Російської Федерації блокпосту в с.Юр'єве Конотопського району Сумської області поблизу будинків АДРЕСА_2 та АДРЕСА_3, де тимчасово проживали збройні, воєнізовані формування держави-агресора, та перебувала їх військова техніка, ініціативно запропонував військовослужбовцям збройних сил Російської Федерації послуги з ремонту їх військової техніки - вантажного автомобіля «УРАЛ», який вийшов з ладу. Оглянувши транспортний засіб, ОСОБА_4 діагностував відсутність заряду в акумуляторній батареї, визначив її потужність, та добровільно передав необхідної потужності обладнання, а саме зарядний пристрій, що дозволило після заряду акумулятора, використати вказану військову техніку за призначенням, та після закінчення окупації с.Юр'єве Конотопського району Сумської області військовослужбовці збройних сил Російської Федерації на відремонтованій військовій техніці покинули територію України.

Вчинивши дії, пов'язані із передачею матеріальних ресурсів збройним формуванням Російської Федерації ОСОБА_4 усвідомлював суспільно небезпечний характер своїх дій, та розумів що підриває національну безпеку України та становить безпосередню загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності, конституційного ладу та іншим національним інтересам, тобто діяв з прямим умислом.

Дії ОСОБА_4 органом досудового слідства кваліфіковано за ч.4ст.111-1 КК України як передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора.

20 травня 2022 року між прокурором та ОСОБА_4, як підозрюваним у даному провадженні, укладено угоду про визнання винуватості, за умовами якої ОСОБА_4 беззаперечно визнає свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.4ст.111-1 КК України.

Сторонами також узгоджено, що при затвердженні угоди ОСОБА_4 буде призначено покарання за ч.4ст.111-1 КК України у виді штрафу в розмірі однієї тисячі чотириста

п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 24650 грн., із застосуванням ст.69 КК України до додаткового покарання, тобто без конфіскації майна.

Заслухавши прокурора, який вважав можливим затвердити угоду і призначити обвинуваченому узгоджену міру покарання, пояснення обвинуваченого, який щиро розкався у скоєному, підтвердив, що цілком розуміє свої права, характер обвинувачення, наслідки затвердження угоди, яку уклав добровільно і згоден на призначення узгодженого виду покарання, захисника, який також вважав можливим затвердити угоду про визнання винуватості, суд вважає за можливе затвердити угоду з огляду на таке.

Відповідно дост.468 КПК України у кримінальному провадженні може бути укладена угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості.

Згідно з ч.4ст.469 КПК України угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена щодо кримінальних проступків, злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, а також у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких шкода завдана державним чи суспільним інтересам або правам та інтересам окремих осіб, у яких беруть участь потерпілий або потерпілі, не допускається, крім випадків надання всіма потерпілими письмової згоди прокурору на укладення ними угоди.

Кримінальне правопорушення, у вчиненні якого обвинувачений визнав себе винуватим, віднесене до нетяжкого злочину, а отже угода відповідає вимогам закону.

Судом встановлено, що ОСОБА_4 цілком розуміє положення ч.4ст.474 КПК України, укладення угоди сторонами є добровільним, тобто не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді.

Дії обвинуваченого ОСОБА_4 за ч.4ст.111-1 КК України як передача матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території, та/або збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора, кваліфіковані правильно.

Умови угоди не суперечать вимогам Кримінального процесуального кодексу України та Кримінального кодексу України, інтересам суспільства, а кримінальне провадження свідчить про наявність фактичних підстав для визнання винуватості.

Обвинувачений ОСОБА_4 погоджується на призначення узгодженого покарання.

В силу ст.ст.66,67 КК України обставинами, які пом'якшують покарання, є щире каяття та активне сприяння розкриттю злочину, а обставини, які обтяжують покарання - відсутні.

Враховуючи наведене в сукупності, дані про особу обвинуваченого, який раніше не судимий, щиро розкався, є пенсіонером, має постійне місце проживання, проживає однією сім'єю з ОСОБА_6, яка перебуває на його утриманні, вчинив нетяжкий злочин, суд вважає узгоджене сторонами покарання таким, що відповідає положенням ст.65 КК України, ступеню тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, а отже - може бути призначено обвинуваченому та буде необхідним й достатнім для його виправлення і попередження вчинення ним нових кримінальних правопорушень.

Виходячи з викладеного, суд дійшов висновку про наявність підстав для затвердження угоди про визнання винуватості між прокурором та ОСОБА_4, як підозрюваним у даному кримінальному провадженні.

Відповідно до ст.100 КПК України речові докази у справі: зарядний пристрій для акумуляторної батареї 12 вольт сірого кольору та частину напівосі середнього мосту для автомобіля КАМАЗ (деталь для приведення в рух ступицю колеса), які зберігаються в камері речових доказів Управління СБУ в Сумській області, враховуючи думку прокурора, слід повернути обвинуваченому ОСОБА_4 та дозволити використовувати на власний розсуд.

Керуючись ст.ст.373,374,475 КПК України, суд

ухвалив:

Затвердити угоду про визнання винуватості, укладену 20 травня 2022 року між прокурором відділу нагляду за додержанням законів органами СБУ та Державної прикордонної служби Сумської обласної прокуратури ОСОБА_3 та ОСОБА_4, як підозрюваним у кримінальному провадженні №22022200000000025 від 8 травня 2022 року.

ОСОБА_4 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.4ст.111-1 КК України, і призначити покарання у виді штрафу в розмірі однієї тисячі чотириста п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, що становить 24650 грн. (двадцять чотири тисячі шістсот п'ятдесят гривень), із застосуванням ст.69 КК України до додаткового покарання, тобто без конфіскації майна.

Після набрання вироком законної сили речові докази у справі: зарядний пристрій для акумуляторної батареї 12 вольт сірого кольору та частину напівосі середнього мосту для автомобіля КАМАЗ (деталь для приведення в рух ступицю колеса), які зберігаються в камері речових доказів Управління Служби безпеки України в Сумській області, - повернути обвинуваченому ОСОБА_4 та дозволити використовувати на власний розсуд.

Вирок може бути оскаржений виключно з підстав, передбачених ч.4ст.394 КПК України, до Сумського апеляційного суду через Путивльський районний суд Сумської області протягом 30 днів з дня його проголошення, а обвинуваченим - в той же строк з моменту вручення копії вироку.

Вирок суду набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, якщо таку скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після ухвалення рішення судом апеляційної інстанції.

У разі невиконання угоди про визнання винуватості вирок суду може бути скасованим за клопотанням прокурора.

Умисне невиконання угоди засудженим є підставою для його притягнення до кримінальної відповідальності заст.389-1 КК України.

Суддя ОСОБА_1

ДОДАТОК 3

**Вирок Тростянецького районного суду Сумської області
від 26.08.2022 у справі № 588/735/22**

Категорія справи №
588/735/22

: Кримінальні справи (з 01.01.2019); Злочини проти основ національної безпеки України; Колабораційна діяльність.

Надіслано судом: **26.08.2022**. Зареєстровано: **26.08.2022**. Забезпечено надання загального доступу: **29.08.2022**.

Дата набрання законної сили: **27.09.2022**

Номер судового провадження: **1-кп/588/108/22**

Номер кримінального провадження в ЄРДР: **12022200540000312**

Справа № 588/735/22
Провадження № 1-кп/588/108/22

**В И Р О К
І М Е Н Е М У К Р А Ї Н И**

26 серпня 2022 року м. Тростянець

Тростянецький районний суд Сумської області у складі:

головуючого судді ОСОБА_1 ,

за участю секретаря судового засідання ОСОБА_2 ,

розглянувши у підготовчому судовому засіданні в залі суду обвинувальний акт з угодою про визнання винуватості у кримінальному провадженні, внесеному 10.08.2022 до Єдиного реєстру досудових розслідувань за № 12022200540000312 відносно,

ОСОБА_3 , ІНФОРМАЦІЯ_1 , уродженця с. Боромля Тростянецького району Сумської області, громадянина України, з професійно-технічною освітою, який не працює, не одружений, зареєстрований за адресою: АДРЕСА_1 , фактично проживає за адресою: АДРЕСА_2 , раніше не судимий в порядку ст. 89 КК України,

обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною 4 статті 111-1 КК України,

за участю учасників судового провадження:

прокурора ОСОБА_4 ,

обвинуваченого ОСОБА_3 ,

захисника ОСОБА_5 ,

В С Т А Н О В И В :

ОСОБА_3 перебуваючи на території с. Боромля Охтирського району Сумської області в умовах здійсненої окупації, у період з 10 по 26 березня 2022 року (точної дати досудовим розслідуванням не встановлено) вчинив кримінальне правопорушення проти основ національної безпеки України за наступних обставин.

У період з 24 лютого 2022 року по 26 березня 2022 року збройними силами Російської Федерації військовослужбовцями країни агресора, у силовому виді за допомогою військової техніки шляхом вторгнення було захоплено - окуповано с.Боромля Охтирського району Сумської області. Для запровадження та утримання у незаконний спосіб місцевих мешканців села Боромля військовослужбовці Російської Федерації, з метою повного контролю над захопленою територією, використовуючи силу та вогнепальну зброю на в'їздах та виїздах з

території вказаного села обладнали ворожі бойові озброєні блокпости, а також ними введено спеціальний режим переміщення місцевого населення окупованою територією.

Крім цього, військовослужбовці Російської Федерації, перебуваючи у незаконний спосіб на території села, проводили обшуки домоволодінь місцевого населення та фактично захопили ряд будівель Боромлянської сільської ради.

В той час, коли 24.02.2022 військовослужбовці збройних сил Російської Федерації вчинили військову агресію та вторгнення на територію України, у тому числі в с. Боромля Охтирського району Сумської області, при цьому здійснили напад на державні органи, органи місцевого самоврядування, підприємства, організації, військові частини, інші об'єкти, які мають важливе господарське та оборонне значення, житлові масиви та інші цивільні об'єкти з метою окупації України, у ОСОБА_3 за відсутності будь-якого примусу та погроз з боку військових, виник умисел добровільно вступити в контакт з солдатами російської федерації представниками збройних та воєнізованих формувань держави-агресора, запропонувавши їм матеріальні ресурси для нормальної життєдіяльності та виконання своїх незаконних дій по захопленню населеного пункту на території України.

Реалізуючи свій злочинний умисел, на вчинення умисних дій щодо надання матеріальних ресурсів військовослужбовцям держави агресора (Російської Федерації), ОСОБА_3 у період з 15 по 26 березня 2022 року, проживаючи в господарстві ОСОБА_6, де мала велика кількість худоби, а саме по АДРЕСА_1 здійснював догляд за худобою. Поряд з даним господарством в сусідніх будівлях мешкали військовослужбовці збройних сил Російської Федерації. Діючи умисно, з власної ініціативи та підтримуючи збройну агресію Російської Федерації на території України, усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, передбачаючи настання суспільно-небезпечних наслідків та бажаючи їх настання, маючи демонстративний та відкритий перед населенням громади села постійний зв'язок з військовими держави агресора (Російської Федерації), неодноразово, добровільно та безоплатно ОСОБА_3 надавав матеріальні ресурси в розпорядження військовослужбовцям окупаційних військ Російської Федерації, а саме різав баранів за якими доглядав та тушки баранів безкоштовно передавала військовослужбовцям збройних сил Російської Федерації. При цьому у період окупації вказаного населеного пункту ОСОБА_3 не надавав зазначених матеріальних ресурсів місцевим мешканцям, тим самим інтереси та потреби окупантів ставив у пріоритет перед односільчанами. Крім того, ОСОБА_3 на прохання військових держави агресора (Російської Федерації) у вказаний період неодноразово ходив в інші господарства та купував для військовослужбовців збройних сил Російської Федерації горілчані вироби.

Переслідуючи мету надання допомоги збройним силам Російської Федерації протягом окупації, ОСОБА_3 підтримував дружні стосунки з військовими збройного формування країни-агресора, забезпечував їх матеріальними ресурсами, у зв'язку з чим користувався прихильністю з боку військовослужбовців Російської Федерації, мав привілеї перед іншими місцевими мешканцями, зокрема: безперешкодно переміщувався по території окупованої с.Боромля Охтирського району Сумської області.

Вказані протиправні дії ОСОБА_3 вчиняв добровільно, без застосування відносно нього або членів його родини фізичного чи психологічного впливу, а також без погроз застосування зброї військовослужбовцями Російської Федерації.

Дії ОСОБА_3 кваліфікуються за ч. 4 ст. 111-1 КК України, тобто колабораційна діяльність, передача матеріальних ресурсів збройним формуванням держави-агресора.

Під час досудового розслідування між сторонами кримінального провадження начальником Тростянецького відділу Охтирської окружної прокуратури ОСОБА_4 та обвинуваченим ОСОБА_3, за участі захисника ОСОБА_5 укладено угоду від 22 серпня 2022 року про визнання винуватості ОСОБА_3 у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 4 ст.111-1 КК України, за змістом якої обвинувачений ОСОБА_3 зобов'язався беззастережно визнати обвинувачення в обсязі підозри у судовому

проваджені та на стадії судового розгляду активно співпрацювати з прокурором та суддею з метою повного та найшвидшого розгляду провадження.

Сторони погодились на призначення ОСОБА_3 покарання за частиною 4 статті 111-1 КК України із застосуванням статті 69 КК України у виді позбавлення волі строком на 1 рік, з позбавленням права займати виборні посади в органах влади та місцевого самоврядування строком на 10 років, та з конфіскацією усього наявного майна.

В угоді передбачені як наслідки її укладення та затвердження, визначені статтею 473 КПК України, так і наслідки її невиконання, передбачені статтею 476 КПК України.

Розглядаючи угоду про визнання винуватості, суд враховує наступне.

Відповідно до вимог п. 1 ч. 4 ст. 469 КПК України угода про визнання винуватості між прокурором і підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, нетяжких злочинів, тяжких злочинів.

Суд зазначає, що кримінальне правопорушення, передбачене ч. 4 ст. 111-1 КК України, у вчиненні якого відповідно до угоди ОСОБА_3 визнав себе винуватим, ураховуючи положення статті 12 КК України належить до нетяжких злочинів.

Під час підготовчого судового засідання обвинувачений ОСОБА_3 підтримав угоду, повністю визнав свою винуватість за пред'явленим йому обвинуваченням за ч. 4 ст. 111-1 КК України, вказав, що не оспорує пред'явлене обвинувачення, що повністю розуміє права, передбачені ч. 4 ст. 474 КПК України, надані йому законом, розуміє наслідки укладення та затвердження угоди, передбачені ст. 473 КПК України, характер обвинувачення, щодо якого він визнає себе винуватим, розуміє покарання передбачене угодою, погодився на призначення узгодженого покарання, просив затвердити угоду.

Обвинуваченому судом роз'яснено наслідки невиконання угоди, передбачені статтею 476 КПК України, а також роз'яснено, що у разі затвердження угоди обмежуються його права на оскарження вироку згідно з положеннями статей 394 та 424 КПК України, зокрема, роз'яснено, що вирок обвинувачений може оскаржити лише з підстав: призначення судом покарання, суворішого, ніж узгоджене сторонами угоди; ухвалення вироку без його згоди на призначення покарання; невиконання судом вимог, встановлених частиною четвертою, шостою, сьомою статті 474 цього Кодексу, в тому числі не роз'яснення йому наслідків укладення угоди.

Шляхом опитування обвинуваченого суд переконався, що укладення угоди є добровільним, тобто згідно з частини шостої статті 474 КПК України не є наслідком застосування насильства, примусу, погроз, або наслідком обіцянок чи дії будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді.

Захисник ОСОБА_5 просив суд затвердити угоду та призначити узгоджене покарання.

Прокурор ОСОБА_4 також підтримав укладену угоду, просив суд її затвердити, та вказав, що узгоджена міра покарання відповідає вимогам закону.

Суд, дослідивши матеріали кримінального провадження, дійшов висновку, що зміст угоди відповідає вимогам ст. 472 КПК України та положенням закону, правова кваліфікація кримінального правопорушення є правильною, умови угоди не суперечать інтересам суспільства, не порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб, сторони добровільно уклали угоду про визнання винуватості, наявні фактичні підстави для визнання винуватості. Судом не встановлені підстави для відмови у затвердженні угоди, що передбачені ч. 7 ст. 474 КПК України.

Обставинами, які відповідно до ст. 66 КК України пом'якшують покарання обвинуваченого, є щире каяття та активне сприяння розкриттю кримінального правопорушення. Обставини, які обтяжують покарання ОСОБА_3 не встановлено.

Дослідивши матеріали, які характеризують особу обвинуваченого суд встановив, що ОСОБА_3 в силу ст. 89 КК України визнається таким, що немає судимості, на обліку у лікаря-психіатра та лікаря-нарколога не перебуває, за місцем проживання характеризується позитивно.

Ураховуючи викладене, узгоджена сторонами угоди про визнання винуватості міра покарання, відповідає закону про кримінальну відповідальність, особі обвинуваченого та тяжкості вчиненого кримінального правопорушення.

Відтак, суд дійшов висновку про можливість затвердження вказаної угоди про визнання винуватості з призначенням обвинуваченому ОСОБА_3 узгодженої в угоді міри покарання.

Речові докази та процесуальні витрати відсутні.

Запобіжний захід до обвинуваченого не застосовувався.

Цивільний позов не заявлено.

Керуючись статтями 373, 374, 474, 475 КПК України, суд

У Х В А Л И В:

Затвердити угоду про визнання винуватості від 22 серпня 2022 року у кримінальному провадженні, внесеному 10.08.2022 до Єдиного реєстру досудових розслідувань за №12022200540000312, укладену між начальником Тростянецького відділу Охтирської окружної прокуратури ОСОБА_4 та обвинуваченим ОСОБА_3, за участі захисника ОСОБА_5

ОСОБА_3 визнати винуватим у вчиненні кримінального правопорушення передбаченого ч. 4 ст. 111-1 КК України та призначити йому покарання із застосуванням частини 1 статті 69 КК України у виді позбавлення волі строком на 1 (один) рік, із позбавленням права займати виборні посади в органах влади та місцевого самоврядування строком на 10 (десять) років та з конфіскацією майна.

Строк відбування покарання рахувати з моменту затримання ОСОБА_3 для виконання даного вироку.

Вирок може бути оскаржений в апеляційному порядку з підстав, передбачених статтею 394 КПК України, до Сумського апеляційного суду через Тростянецький районний суд Сумської області шляхом подання апеляційної скарги протягом 30 днів з моменту його проголошення.

Вирок набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги, встановленого КПК України, якщо таку скаргу не було подано.

У разі подання апеляційної скарги судові рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після ухвалення рішення судом апеляційної інстанції. Учасники судового провадження мають право отримати в суді копію вироку суду. Копію вироку негайно після його проголошення вручити прокурору, обвинуваченому, захиснику.

Суддя ОСОБА_1

ДОДАТОК 4

**Вирок Хортицького районного суду міста Запоріжжя
від 30.05.2023 у справі №337/414/23**

Категорія справи №

337/414/23

: Кримінальні справи (з 01.01.2019); Злочини проти основ національної безпеки України; Пособи́цтво державі-агресору.

Надіслано судом: **30.05.2023**. Зареєстровано: **30.05.2023**. Забезпечено надання загального доступу: **01.06.2023**.

Дата набрання законної сили: **30.06.2023**

Номер судового провадження: **1-кп/337/110/2023**

Номер кримінального провадження в ЄРДР: **22022080000002235**

30.05.2023

Справа №337/414/23

Провадження №1-кп/337/110/2023

ВИРОК

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

30 травня 2023 року Хортицький районний суд міста Запоріжжя

у складі судді ОСОБА_1

при секретарі судового засідання - ОСОБА_2

за участю сторін кримінального провадження:

прокурора - ОСОБА_3

захисника - ОСОБА_4

розглянувши в порядку спеціального судового провадження (in absentia), у відкритому судовому засіданні у залі суду в місті Запоріжжя кримінальне провадження, відомості про яке внесені до Єдиного реєстру досудових розслідувань 15.11.2022 р. за № 22022080000002235 за обвинуваченням:

ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_1, уродженки м. Токмак Пологівського району Запорізької області, громадянки України, українки, незаміжньої, яка на час вчинення злочину займала посаду начальника відділу освіти Токмацької міської ради (наразі дію трудового договору призупинено з 20.10.2022 до дати припинення або скасування воєнного стану), яка зареєстрована за адресою: АДРЕСА_1, яка не є особою, щодо якої здійснюється особливий порядок кримінального провадження, передбачений ст. 480 КПК України, раніше не судимої,

ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_2, уродженки с. Снігурівка Токмацького району Запорізької області, громадянки України, українки, заміжньої, яка на час вчинення злочину займала посаду заступника начальника відділу освіти Токмацької міської ради (дію трудового договору призупинено з 20.10.2022 до дати припинення або скасування воєнного стану), яка зареєстрована за адресою: АДРЕСА_2, що має на утриманні малолітню дитину 8-ми річного віку, яка не є особою, щодо якої здійснюється особливий порядок кримінального провадження, передбачений ст. 480 КПК України, раніше не судимої,

у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 28 ч.1 ст. 111-2 КК України,

ВСТАНОВИВ:

Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України №75 від 25.04.2022 «Про затвердження Переліку територіальних громад, що розташовані в

районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) станом на 23 серпня 2022 року» Токмацька міська територіальна громада Пологівського району включена до переліку територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебували в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні), та перебувають у ньому на час судового провадження.

Починаючи з 01.03.2022 невстановлені представники збройних сил Російської Федерації спільно з представниками окупаційної адміністрації м. Токмак Пологівського району Запорізької області, спрямовують свою діяльність на створення незаконних органів влади, у тому числі окупаційної адміністрації держави-агресора на тимчасово окупованій території Пологівського району Запорізької області, всупереч порядку передбаченого чинним законодавством України, з метою закріплення окупаційної влади, яка сприятиме у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальній цілісності України, а також впливу на мешканців Пологівського району Запорізької області з метою виконання останніми вказівок та розпоряджень окупаційної влади, в тому числі мінімізації акцій спротиву представникам держави-агресора та окупаційної адміністрації.

У другій половині квітня 2022 року, невстановлені представники держави-агресора, а також окупаційної адміністрації Запорізької області, з метою закріплення окупаційної політики та нанесення шкоди суверенітету, територіальній цілісності, державній та інформаційній безпеці України, започаткували незаконний виконавчий орган - «Департамент образования». Діяльність останнього направлена на впровадження та закріплення освітніх стандартів РФ в освітніх програмах початкової загальної, основної загальної, середньої (повної) загальної, початкової професійної, середньої професійної та вищої професійної освіти освітніми установами, що в свою чергу, перешкоджатиме патріотичному вихованню молодшого покоління, а також формуванню національної свідомості, громадської позиції та становленню молодшої людини як громадянина своєї Батьківщини, що в свою чергу забезпечує проведення представниками РФ та окупаційної адміністрації підривної діяльності проти України.

Так, не пізніше 29.06.2022 (точна дата та час не встановлена) громадянка України ОСОБА_5, будучи уповноваженою особою на виконання організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій органу місцевого самоврядування та займаючи посаду начальника відділу освіти Токмацької міської ради (код ЄДРПОУ 02136318), діючи умисно, усвідомлюючи протиправність свого діяння та бажаючи настання суспільно небезпечних наслідків, перебуваючи у м. Токмак Пологівського району Запорізької області, територія якого з 01.03.2022 знаходиться під окупацією представників збройних сил РФ, здійснює активні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво) у проведенні підривної діяльності проти України, шляхом підтримання рішень та дій держави-агресора у впровадженні освітніх стандартів РФ на тимчасово-окупованій території м. Токмак Пологівського району Запорізької області, який передбачає допомогу окупаційній адміністрації держави-агресора, створеній на тимчасово-окупованій території м. Токмак Пологівського району Запорізької області в організації навчального процесу та впровадження освітньої системи за стандартами РФ у навчальних закладах та виховних закладах для дітей та молоді.

При цьому ОСОБА_5, усвідомлюючи, що реалізовувати активну діяльність самостійно не в змозі, підшукала та вступила у злочинну змову із громадянкою України ОСОБА_6, яка займаючи посаду заступника начальника відділу освіти Токмацької міської ради, наділена організаційно-розпорядчими та адміністративно-господарськими функціями, а також інших невстановлених досудовим розслідуванням осіб, з числа мешканців м. Токмак Пологівського району Запорізької області, які надають сприяння окупаційній владі у провадженні підривної діяльності проти України.

В той же час, ОСОБА_5, достовірно знаючи про рішення та дії окупаційної адміністрації Запорізької області, направлені на впровадження комплексу інститутів освіти, що об'єднуватиме інституціональні структури (школи, університети, дошкільні освітні установи, коледжі та інше), які матимуть єдиний освітній стандарт, що полягатиме у соціальній нормі освіти і освіченості, які розробляються і вводяться відповідно до законодавства РФ, за попередньою змовою зі ОСОБА_6, а також іншими невстановленими мешканцями м. Токмак Пологівського району Запорізької області, вчиняють активні дії, які полягають у здійсненні злочинного впливу на директорів та педагогів дитячих садків та навчальних закладів на території м. Токмак Пологівського району Запорізької області, з метою примушення останніх співпрацювати з окупаційною адміністрацією у організації навчального процесу на окупованій території м. Токмак, за освітніми стандартами РФ та утвореними на їх основі навчальні програми.

Продовжуючи діяти за попередньою змовою із ОСОБА_6 та іншими невстановленими особами, з числа мешканців м. Токмак Пологівського району Запорізької області, ОСОБА_5, з метою реалізації рішень окупаційної адміністрації Запорізької області, у період червень-липень 2022 року (більш точні дати не встановлені) організувала ряд масових зібрань працівників закладів освіти з метою переконання останніх у підтримці рішень та дій держави-агресора у сфері освіти та науки.

Так, ОСОБА_6, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер своїх дій та передбачаючи настання суспільно небезпечних наслідків, діючи умисно та за попередньою змовою з ОСОБА_5 та іншими невстановленими особами із числа мешканців м. Токмак Пологівського району Запорізької області, всупереч інтересів територіальної громади, а також інтересів держави України, злочинно використовуючи організаційно-розпорядчі повноваження, 30 червня 2022 року призначила зібрання із завідувачами закладів дошкільної освіти м. Токмак Пологівського району Запорізької області.

Головуючи на вказаному зібранні ОСОБА_6, за попередньою змовою із ОСОБА_5 та іншими невстановленими на даний час особами, серед інших поставила питання щодо необхідності подальшої співпраці з окупаційною адміністрацією та офіційного оформлення педагогів закладів дошкільної освіти через незаконно створений виконавчий орган - «Департамент образования», який утворений окупаційною адміністрацією Запорізької області, з метою подальшого впровадження та закріплення освітніх стандартів РФ у освітніх закладів різного рівня.

Продовжуючи реалізовувати спільний злочинний план та виконуючи вказівки окупаційної адміністрації Запорізької області ОСОБА_5, ОСОБА_6 та інші невстановлені працівники окупаційної адміністрації, з метою впливу на працівників закладів освіти 01.07.2022 провели чергове масове зібрання останніх, на якому гостро поставили питання про подальшу організацію роботи закладів освіти за новими освітніми стандартами РФ.

Крім того, ОСОБА_5 та ОСОБА_6 усвідомлюючи можливість використати своє службове становище у реалізації свого злочинного плану, як діючих начальника та заступника начальника відділу освіти Токмацької міської ради, шляхом залякування педагогів освітніх установ та формування думки у останніх про соціальну незахищеність з боку держави України, публічно наголосили на відмові української влади від виплати загальнообов'язкових платежів - грошового забезпечення громадян України, чим переконали у виключній співпраці з державою-агресором та окупаційною адміністрацією Запорізької області, за їх стандартами та умовами.

Ухвалою Хортицького районного суду міста Запоріжжя від 10 березня 2023 року за обвинуваченням ОСОБА_5 та ОСОБА_6 у вчиненні кримінального правопорушення, передбачених за ч.2 ст.28, ч.1 ст.111-2 КК України, визначено здійснювати у спеціальному судовому провадженні, відповідно до ч.3 ст.323 КПК України, у відсутності обвинуваченого. Отже, судовий розгляд у межах даного кримінального провадження здійснювався за відсутності обвинувачених ОСОБА_5 та ОСОБА_6 (in absentia), які показань суду не надавали та будь-яких клопотань від останніх на адресу суду також не надходило.

Відповідно до ч. 2 ст. 7 КПК України зміст та форма кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*) повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, зазначеним у частині першій цієї статті, з урахуванням особливостей, встановлених законом.

Зважаючи на специфіку спеціального судового провадження (ч.3 ст. 323 КПК України) суд, зберігаючи неупередженість та безсторонність, надає особливого значення охороні прав та законних інтересів обвинуваченого як учасника кримінального провадження, яке відбувається за його відсутності, забезпеченню повного та неупередженого судового розгляду з тим, щоб до обвинуваченого була застосована належна правова процедура в контексті приписів ст. 2 КПК України з дотриманням всіх загальних засад кримінального провадження з урахуванням особливостей, встановлених виключно законом. Ці особливості вимагають від суду прискіпливої оцінки кожного поданого доказу обвинувачення, відтак поріг вимогливості до доказування у даному випадку має бути підвищений.

Водночас, дане кримінальне провадження здійснювалось за обов'язковою участю захисника - адвоката ОСОБА_4, який був забезпечений державою з Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги в у Донецькій та Запорізькій областях.

Повістки про виклик и обвинувачених в судові засідання здійснювався у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження, а саме у газеті «Урядовий кур'єр» та на веб-сайті Хортицького районного суду м. Запоріжжя (<https://hr.zp.court.gov.ua/sud0825/>), інформація про процесуальні документи надсилались та публікувались відповідно до вимог ст. 323 КПК України.

При цьому, на своє глибоке переконання, суд вважає, що наявні у справі документи свідчать про відмову ОСОБА_5 та ОСОБА_6, які в свою чергу повинні були знати про розпочате кримінальне провадження, від здійснення свого права предстати перед українським судом та захищати себе безпосередньо в такому суді, так само свідчить про їх наміри ухилення від кримінальної відповідальності. В той же час, ухилення обвинувачених ОСОБА_5 та ОСОБА_6 від правосуддя, суд оцінює як реалізацію останніми їх невід'ємного права на свободу від самозвинувачення чи самовикриття (п/п.«г» п.3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, ст. 63 Конституції України), та як одну з ключових гарантій презумпції невинуватості.

Захисник ОСОБА_4 у судовому засіданні зазначив, що не мав можливості зв'язатися з обвинуваченими та з'ясувати в них правову позицію щодо пред'явленого обвинувачення. Водночас, захисник належним чином приймав участь у реалізації права на захист обвинувачених ОСОБА_5 та ОСОБА_6 під час судового розгляду та висловив свою позицію з приводу недоведеності вини останніх у даному кримінальному провадженню, посилаючись на те, що наявність умислу як і сама добровільність дій його підзахисних, які перебували на окупованій території є сумнівними, а тому останні підлягають виправданню.

Відповідно до ст.ст. 84-85 КПК України, доказами у кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставини, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Судом визнано загальновідомим і таким, що не потребує доказуванню в межах даного провадження, що тимчасова окупація з боку РФ частини території України, яка розпочалася із збройного конфлікту, викликаного російською військовою агресією, починаючи з 20 лютого 2014 року та повномасштабного вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року, а також анексія з боку РФ частини території України є загально відомими фактами, які за хронологією подій: а) констатовані нормативними, хоча і засудженими з точки зору міжнародного права, актами РФ, а також «нормативними актами» самопроголошених суб'єктів на території України, законність яких не визнається державою Україна, проте прийнятих судом у даному випадку до уваги, оскільки вирішується питання про відповідальність за вчинення кримінального правопорушення, внаслідок якого були прийняті такі акти; б) встановлені національними нормативно-правовими актами, які є обов'язковими

для застосування на території України; в) засуджені міжнародними актами колективного реагування, - а відтак ці факти не потребують окремого судового доказування.

При цьому, винуватість ОСОБА_5 та ОСОБА_6 у скоєнні кримінального правопорушення, вчиненого за обставин, викладених в обвинувальному акті, підтверджується сукупністю досліджених в судовому засіданні доказів, наданих стороною обвинувачення.

Так свідок ОСОБА_7 суду пояснив, що 4 травня 2022 року він був призначений на посаду начальника Токмацької міської військової адміністрації. Приступивши до виконання своїх обов'язків, він спілкувався з людьми, які поверталися з окупованої території. Безпосередньо, станом на 26.02.2022 року Токмак вже був окупований. На час воєнного стану він був заступником міського голови, навчальний процес у місті Токмак був зупинений, але працівникам закладів освіти заробітна плата виплачувалася. Виконуючи обов'язки заступника міського голови він звертався до очільників відповідних відділів (гуманітарного профілю, соцзахист, освіта, культура та туризм) Токмацької міської ради, у тому числі і до ОСОБА_5, яка була начальником відділу освіти, з питань залишення окупованої території та виїзду до Запоріжжя, роз'яснював їм про кримінальну відповідальність за співпрацю з окупантами, але відповідно до повноважень не мав жодного впливу на них. З 26.02.2022 року виконавчий комітет перемістився в будівлю «Контакт» у місті Токмак. Місто було два тижні без води та світла. Спочатку в Токмак приїхали представники комендатур, днів через 10 заїхало ФСБ, у яких потрібно було отримати дозвіл на проведення аварійних робіт. З окупованої території він намагався виїхати 1 квітня 2022 року, але був затриманий на блокпосту у Василівці, його продержали 4 доби у підвалі, потім наказали повернутися до Токмаку 7 квітня 2022 року йому вдалося виїхати до Запоріжжя. Навчальний процес у Токмаку вони не відновлювали, заробітну плату працівникам освіти виплачували до липня 2022 року, потім виплату призупинили, у листопаді відновили оплату тим, хто виїхав на підконтрольну територію України. Працівники освіти часто телефонували йому з тих чи інших питань, просили поради. Він переконував, що українська влада їх не кинула, всіляко піклується про них, заробітна плата буде виплачена усім, хто не перейшов на бік окупантів. Після отримання інформації щодо співпраці працівників освіти з представниками окупованої влади, він видав наказ про зупинення трудових відносин, та написав доповідню щодо необхідності закриття розрахункових рахунків. Він намагався розмовляти з ОСОБА_5, але та на зв'язок виходила неохоче, слухавку брала рідко. Мали місце і такі випадки, коли він додзвонювався ОСОБА_6 та під час розмови дізнавався, що ОСОБА_5 знаходиться поруч з нею, просив передати їй слухавку. ОСОБА_5 відкрито йому свої погляди не висловлювала, але не бажала підтримувати владу України, її все влаштовувало. Розпорядження про закриття рахунків та накази про припинення трудових відносин він з робочого телефону № НОМЕР_1 надсилав на Вайбер і ОСОБА_5 за номером м.т. НОМЕР_2 і ОСОБА_6 за номером м.т. НОМЕР_3. ОСОБА_5 нічого не відповіла, а ОСОБА_6 надіслала смайлик. З інтернет ресурсів він бачив, як керівники відділу освіти зустрічалися з представниками окупованої влади, у вересні 2022 року проводили збори, де закликали розпочати навчальний процес за російськими програмами та співпрацювати з ними, обіцяючи високий рівень заробітної платні, при цьому висловлювали думки, що Україна забула про них, Україні вони не потрібні, платити зарплатню Україна їм не буде, за підтримки української влади їхня доля приречена. На нараді були присутні вчителі та директори шкіл. Навчальний процес у м. Токмак розпочався за програмним планом російської влади, школи отримали російські підручники, працівники отримують заробітну плату в російських рублях. Під час досудового слідства йому надавали відео, на яких він впізнавав ОСОБА_5 та ОСОБА_6. Вважає, що останні пішли на співпрацю з російською владою добровільно, можливість залишити місто у них була, але вони нею не скористалися. На наявність будь-яких поважних причин, які б унеможливили виїзд, обвинувачені не скаржилися. ОСОБА_6 та інші члени її родини активно підтримували «руський мир», зустрічали загарбників. Її діти фотографувалися у російській формі та з георгіївською стрічкою. Більшість членів родини ОСОБА_6 отримала відповідні посади в окупаційній владі. Чому ОСОБА_5 погодилася на співпрацю, йому достеменно невідомо, але врахуючи можливість виїхати, вважає, що це було

її власним волевиявленням. Співпраця і ОСОБА_5 і ОСОБА_6 з окупаційною владою обумовлена виключно меркантильними інтересами.

Свідок ОСОБА_14 суду пояснила, що працює директором ДЗНО №7 «Калинка» Токмацької міської ради. 25.02.2022 у місті почався обстріл міста, літаки бомбили військові частини, аеродром та заправки. Через деякий час, на околицях міста почались перші бої. Колона військової російської техніки почала наступати зі сторони м. Молочанськ. В'їжджали танки, на яких містилось позначення літерами білого кольору «Z». Ввечері Токмак був окупований військовослужбовцями збройних сил РФ. Мобільний зв'язок, енергоживлення зникло. Заклад не працював 12 днів, вона обдзвонювала працівників, цікавилася як вони. 17 березня 2022 року вони почали приймати біженців з м. Маріуполя, вони їли та ночували у садку, наступного дня частина їхала далі, деякі залишалися, так продовжувалось до кінця квітня. 7 травня загинув мер міста. Після 10 травня 2022 ОСОБА_5 викликала до відділу освіти завідувачів дитячих садків м. Токмак, з кожним окремо проводила бесіду, пропонувала визначитись, чи буде співпраця з окупаційною владою, наказувала провести наради в садках та надати списки осіб, які погодяться на співпрацю. Наприкінці травня ОСОБА_5 знову наполягала на наданні цих списків. Вона провела нараду, увесь технічний персонал погодився на співпрацю з окупантами, педагоги категорично висловилися проти. Вона ОСОБА_5 передала лише кількість осіб, списки з прізвищами не подавала. Після цього ОСОБА_5, отримавши від неї особисту незгоду працювати з окупаційним режимом, більш не телефонувала. Також вона особисто цікавилася у ОСОБА_5, чи їй подобається російська влада, на що та відповіла: «Так. Я шкодую, що це не було п'ять років тому». Особисто ОСОБА_5 на неї не тиснула, у той час як її заступник ОСОБА_6 погрожувала дітьми, викликала її у садок, де з нею розмовляли представники окупаційної влади з собаками, висловлювалася, що вона пожалкує за свій вибір. Вона була змушена ховати дітей, батько яких служить в ЗСУ, російські військові розшукували дітей у всіх її родичів та близьких. Також ОСОБА_5 зауважувала, що заробітна плата стане більшою, а українська влада відмовляється виплачувати зарплату та не цікавиться взагалі ними. Вона телефонувала ОСОБА_7, який відповів, що ніхто не відмовився від них, усім буде виплачується 2/3 частини заробітної плати. Останній раз отримали заробітну плату 10 липня, ОСОБА_7 сказав, що ОСОБА_18 - головний бухгалтер відділу освіти за наказом ОСОБА_5 не передає на Державне казначейство м. Запоріжжя документи, через що співробітники освіти не отримують заробітну плату. Це було зроблено навмисно, щоб люди почали працювати за рублі. Їм пропонували дати документи на отримання допомоги 10000 у рублях, дехто погодився. 04 липня 2022 року їй почала писати ОСОБА_6 та запитувала хто буде працювати, на що вона відповіла, що з педагогів ніхто не хоче, тільки кілька осіб з технічного персоналу, на що вона написала «Зрозуміло. Шкода, що не розуміють, що перекривають інтернет і зв'язок, не буде української зарплати, ну це вибір кожного». Після цього, 25 липня вона написала ще один раз - «Завтра нужно открыть сад». Наступного дня, вона приїхала, відчинила дитячий садок. Через годину під'їхала ОСОБА_6 з двома російськими військовими, які представлялись представниками військової комендатури, зі зброєю. ОСОБА_6 наголосила на тому, що їм необхідно подивитись приміщення, бо збираються відкривати дитячий садок. Вони пройшли у садок та почали фотографувати все, питали що потрібно полагодити. 01 серпня 2022 в неї забрали ключі від дитячого садка та призначили нового завідуючого. 16 серпня 2022 головний бухгалтер відділу освіти - ОСОБА_18 разом з заступником господарському відділу дитячого садка ОСОБА_19 почали проводити інвентаризацію майна дитячого садка, під час якої, помітили, що не вистачає телевізорів та іншої техніки, яка була захована. На початку окупації вихователі вивезли техніку на зберігання, щоб її не пошкодили. ОСОБА_6 приїхала в садочок, подзвонила військовим, щоб ті зафіксували відсутність обладнання. Наступного дня у неї виламали входні двері будинку, шукали техніку, вивезли її майно. На той момент вона вже виїхала з міста, але вона перетелефонувала вихователям, розповіла, що сталося, зазначила, що їм краще повернути техніку. Також на початку серпня 2022 року у першій школі ОСОБА_5 проводила збори з директорами шкіл за участю представників російської влади. Вона проходила мимо, зайшла

на збори, які зафіксувала на телефон, аудіозапис вона надала слідчому. На зборах ОСОБА_5 агітувала розпочати шкільний процес за російською програмою, тобто співпрацювати з їх владою. Вважає, що і ОСОБА_5 і ОСОБА_6 вирішили перейти на бік російської влади добровільно. Родина ОСОБА_6 завжди підтримувала Росію та її режим, вони зустрічали їхніх військових, накривали столи, розтоплювали баню. ОСОБА_5 ніби довго вагалася, але потім прийняла рішення співпрацювати. Виїхати тоді можна було, така можливість існувала, але вони не захотіли.

Свідок ОСОБА_21 суду показала, що є директоркою ЗОШ № 1 Токмацької міської ради, де начальник відділу освіти ОСОБА_5 разом з представниками окупаційної влади проводила агітаційні збори з вчителями. Саму ОСОБА_5 вона знає давно, коли вона працювала на різних посадах, у 2016 році вона призначена директором ЗОШ № 1, а ОСОБА_5 очолювала відділ освіти Токмацької міської ради, ОСОБА_6 призначена її заступником. Усі є мешканцями Токмака. З 26.02.2022 року у Токмаку почалися бойові дії, місто було окуповане. З 24.02.2022 року освітній процес був переведений на дистанційне навчання, який незабаром у зв'язку з відсутністю комунікацій було завершено. До літа ще був зв'язок, в районі ЗЗОШ № 1, у школі працювали з документами. Напередодні зборів у середу в 11-30 год. об 11-30 до школи приїхала ОСОБА_6 з проханням перевірити готовність актового залу до зборів, представників окупаційної влади тоді вона не бачила, з ними не спілкувалася. На зборах було присутньо понад 100 працівників освіти. ОСОБА_5 закликала співпрацювати з ними, заохочувала високою заробітною платою. По закінченню загальних зборів в кабінеті № 29 відбула нарада директорів навчальних закладів, де ОСОБА_5 висловлювала своє бачення ситуації, що навчання за російськими програмами є кращим, а Україна про них забула, зарплату виплачувати не буде. Взагалі, замість Токмака українські війська зроблять степ. Наголошувалася задуматися над своєю долею, Щоб не жалкувати потім, бо Росія зайшла назавжди. Коли ОСОБА_5 почала співпрацювати з окупаційною владою їй невідомо, але вже з квітня 2022 року її погляди змінилися, вона стала висловлюватися за підтримку «руського мира». Після вторгнення окупантів до м. Токмак, інвентаризація у школі не проводилася, лише комп'ютери та іншу техніку перевезли у каб. 29, ключі від якого були у завгоспа, яка перейшла на сторону агресора. Також у середині серпня 2022 року їй зателефонувала ОСОБА_5, яка попросила прийти до школи на 12 год. Коли вона прийшла, то та наказали передати усі ключі новому директору ОСОБА_23. Про її звільнення ніхто не повідомляв. ОСОБА_23 є учнем їхньої школи, вона його питала, чому він погодився бути директором, на що він відповів, що його змусила ОСОБА_5 та його дружина, яка працює в бухгалтерії відділу освіти. Свою категоричну відмову працювати за російською програмою вона висловила ОСОБА_5 ще у березні 2022 року, при цьому розмова перейшла у сварку, остання казала, що вона пошкодує за цей вибір. До Запоріжжя виїхала 31 серпня 2023 року. Жодних списків працівників від неї не вимагали, на той час багато йшло розмов про подальше життя, тому цілком було відомо, хто погодиться перейти на бік окупаційної влади. Також у середині серпня 2022 року їй зателефонувала завуч, яка запросила прийти до школи, бо планувався приїзд губернатора Пензенської області. Вона прийшла приблизно об 12-30 год, працівники ФСБ перевірили безпечність закладу освіти. Тоді у приміщенні вона спілкувалася з ОСОБА_5, але виключно на побутові теми. На приїзд чекали довго. Губернатор приїхав в оточенні 23 охоронців на 6 машинах. Після огляду закладу освіти, ОСОБА_5 проводила нараду в учительській, але вона там присутня не була. Наразі заклад працює за російською програмою, інформацію вона отримує з новин та соц-мереж. Уся українська символіка була знята, але вона особисто просила ОСОБА_23 її зберегти, бо вони ще повернуться. На школі був вивішений російський прапор. Також вона бачила відео зі ОСОБА_6 у спортзалі школи, коли завозили російські підручники. Також їй відомо, що українські підручники винесли у каб.5, що на першому поверсі, з вікна якого їх найзручніше повикидати, але подальша доля українських підручників їй невідома. Зі ОСОБА_6 вона майже не спілкувалася, остання контролювала дошкільні заклади, а ОСОБА_5 - школи. Вона особисто цікавилася, чому ОСОБА_5 не виїжджає до Запоріжжя, але та лише посилалася на наявність восьми котів, які ні з ким залишити, хоча вона

порадила їй віддати котів до притулку. Вважає, що вона мала реальну можливість виїхати, але не виїхала, бо їй там краще. Також їй відомо, що ОСОБА_6 з родиною намагалася виїхати до Криму, але її повернули. Наразі освітній процес у Токмаку триває за російською програмою, родинам учнів наказують евакуюватися, мотивуючи тим, що учнів не переведуть у наступний клас, це їй відомо з Інтернет ресурсів.

Свідок ОСОБА_28 суду пояснила, що вона працює шеф-кухарем у дитячому закладі «Калинка», що у м. Токмак. І ОСОБА_5, яка очолювала відділ освіти, і її заступника ОСОБА_6 вона знає особисто. На початку агресії їхній дитячий садочок приймав біженців з м. Маріуполя. ОСОБА_5 безпосередньо наглядала за цим процесом, спілкувалася з завідуючою садка з питань розселення. ОСОБА_6 також перевіряла роботу кухарів та іншого персоналу. І ОСОБА_5 і ОСОБА_6 безпосередньо впливали на працівників освітніх закладів, щоб ті стали працювати з російською владою. Влітку 2022 року у першій школі були проведені збори з працівниками освіти. На школі був вивішений російський прапор. На зборах був присутній працівник ФСБ, назвався під якимось псевдонімом, але він більш мовчав, інколи говорив, але зовсім тихо. Усю агітаційну роботу вела ОСОБА_5, яка закликала приступити до освітнього процесу за російською програмою, заохочувала умовами праці, високим заробітком, при цьому зауважувала, що Україні вони зовсім не потрібні, хто не хоче співпрацювати з новою владою - пожалкує про свій вибір. ОСОБА_5 виступала як агітатор російського миру. ОСОБА_6 її активно підтримувала. Військовий на зборах більш мовчав. ОСОБА_5 наполягала на тому, що усі вчителі повинні подати заяви на співпрацю, хто не бажає працювати повинен виїхати до Запоріжжя. Чоловік працював вчителем у школі, вона приходила до них, наполягала на написанні заяв. Також росіяни перебрали книжки у бібліотеці. 8 серпня 2022 року після відпусток працівники освіти виходили на роботу, на цей час ОСОБА_5 та ОСОБА_6 активно працювали на окупаційну владу. Заробітна плата виплачувалася до липня. На час проведення зборів зарплата не виплачувалася, цей факт ОСОБА_5 активно використала для своєї агітації: мов будете отримувати рублі за свою працю та набагато більше. Також ОСОБА_6 збирала документи для отримання допомоги 10 тис. рублів. Вона та чоловік не захотіли працювати на російську владу, чоловік забрав документи, допомогу вони від Росії не отримували, до Запоріжжя виїхали 25 липня 2022 року. У дитячому садочку писати заяви не примушували, лише складали списки щодо кількості бажаючих. Вважає, що ОСОБА_6 і ОСОБА_5 мали право на вибір. Їх ніхто не примушував. На бік російської влади вони перейшли з власних побажань. Їхня завідувачка ОСОБА_14 виїхала набагато пізніше, вона сама надавала їй допомогу. Тому вважає, що обвинувачені мали реальну виїхати з окупованої території, якщо б мали на це бажання. ОСОБА_6 активно підтримує російську владу, була присутня при проведенні референдуму, на всіх виборах, була депутатом у Думі.

Свідок ОСОБА_32 суду пояснила, що вона є директоркою ДОЗ «Вербичка». За час перебування на окупаційній території вона особисто з ОСОБА_5 не спілкувалася, спілкувалася з її замом - ОСОБА_6. У зв'язку з окупацією м. Токмака з 26.02.2022 року вони були переведені на простій, але очільники відділу освіти постійно тримали зв'язок з директорами закладів. ОСОБА_5 піклувалася школами, ОСОБА_6 двічі - у травні та червні 2022 року збирала на нараду завідувачів дитячих садків. У травні 2022 року вона проводила агітацію, мотивуючи необхідністю продовження освітнього процесу та необхідністю мати роботу. Пропонувала допомогу від Росії -10000 рублями. Освітній процес треба було відновлювати, але виключно за російськими програмами. У липні 2022 року ОСОБА_6 проводила збори керівників дитячих закладів, знову агітувала працювати з окупаційною владою, відкрити дитячі садочки, агітувала покращеними умовами праці, але бажаючих не було. На співпрацю вона не погодилася, російських грошей не отримувала, жодних списків не готувала. ОСОБА_6 погрожувала її звільненням, але про звільнення її ніхто не повідомляв, хоча вона і чула, що так звільнили директора школи № 2. 21.07.2022 року вона з чоловіком виїхали до Запоріжжя. Перебуваючи у м. Токмак зв'язку не було, тому коли вони виїхали на територію, підконтрольну Україні, почали приходити СМС-повідомлення, у тому числі і від

ОСОБА_5 . Пізніш їй колеги прислали фото, як ОСОБА_5 та ОСОБА_6 повивозили майно з дитячого садка у невідомому напрямку. Ще до початку вторгнення ОСОБА_5 неодноразово висловлювалася на підтримку Росії, коли обговорювали події на Донбасі, казала, що чекає, коли це все розпочнеться у нас, мов ми б тоді «зажили б». Тому їхній вибір був очевидним, без жодного тиску. ОСОБА_6 казала: «Дівчата, не жартуйте, приповзете на колінах, але Росія вас не прийме». Коли йшла мова про осіб, які виступали проти, ОСОБА_6 одразу промовляла: «Нічого, ми з ними швидко розберемося». Також вона випитувала про активістів. Наразі матеріальний стан обох обвинувачених значно покращився, тому вважає, що вони керувалися виключно меркантильними інтересами.

Свідок ОСОБА_34 суду пояснив, що на час окупації він був директором школи №6. Він чув, що і ОСОБА_5 - начальник відділу освіти і її заступник ОСОБА_6 підтримують окупаційну владу, співпрацюють з нею. Але перші публічні заклики щодо співпраці від ОСОБА_5 він почув на зборах, які вона організувала у школі №1, де був Інтернет. Запрошення на збори він отримав від ОСОБА_6 . На збори запрошували очільників та працівників закладів освіти. Школа №1 є центральною у місті. В актовому залі зібралося понад сто працівників освіти. Збори проводила ОСОБА_5 , вона агітувала розпочати процес за російськими освітніми програмами, підручниками, заохочувала гарними умовами праці та оплати, зауважувала, що Україні вони не потрібні. Багатьох цікавила подальша доля. Черкасова закликала: «Росія прийшла назавжди!». Також був присутній якийсь військовий, він казав, що будуть забезпечені безпечні для життя дітей та працівників умови, все буде гарно. Зал висловлював свою незадовільність. Після закінчення зборів в актовому залі, ОСОБА_36 зібрала в окремій аудиторії вчителів, знову проводила пропаганду, наказувала підготувати списки бажаючих та небажаючих працювати за російськими умовами. Він був один з перших, хто категорично висловився проти будь-якої співпраці. Жодного тиску на нього вчинено не було, можливо, тому що він вже досягнув пенсійного віку. Також влітку (під час відпустки) йому телефонувала ОСОБА_5 , просила приїхати до школи, мотивуючи тим, що до них їдуть «гості». Він приїхав, почекав хвилин 15-20, під`їхав автомобіль, з якого вийшла ОСОБА_5 та 3-4 військових. Один представився як працівник ФСБ, сів у його крісло, відкрив його особову справу (яка зберігалася у відділі ОСОБА_5). Він знав усе про його особу : освіту, родинні зв'язки, тощо). Він знав, що він викладає історію, цікавився як він навчає дітей, за такими критеріями: голодомор, бандеровці, українські революції, тощо. Також його цікавило ставлення до гомосексуалістів. Працівник ФСБ спитав, чи усвідомлює він, що Росія прийшла назавжди, цікавився чи готовий він працювати за російськими програмами. На його відмову, наказав, що діалог з ним не завершений. Також він цікався книжками в бібліотеці, його цікавили видання з історії України, цивільного захисту та про статеві навчання серед учнів. Він забрав комплект підручників з історії (усіх класів), цікавився змістом патріотичних куточків, просив викликати воєнрука. Він повідомив, що воєнрук у відпустці за межами міста. У липні 2022 року він з родиною виїхав до Запоріжжя. До проведення зборів ОСОБА_5 публічно агітацію не проводила, більш мовчала, але коли йшла мова про обстріли українських міст, висловлювалася, що це постановочні українські фейки. Так, дізнавшись, що у його доньки у м. Харкові було зруйноване житло, казала, що це зробили хохли. Вважає, що і ОСОБА_5 і ОСОБА_6 скоїли злочин проти України за власною волею, з меркантильних спонукань. Дітей ОСОБА_5 не мала, отримувала гарні відпускні, дозволяла собі гарний відпочинок, вона не зажадала змінювати статус успішної жінки та погодилася співпрацювати з окупаційною владою. ОСОБА_6 він знає менш, ніж ОСОБА_5 . На нарадах вона більш мовчала. Вони мали можливість виїхати з Токмака , але не зажадали, хоча йому відомо, що і наразі деякі мешканці виїжджають через Крим, та пересікаючи територію декількох країн протягом тижня потрапляють до Запоріжжя, але на це потрібні гроші. Його з посади директора ніхто не звільнював, заробітну плату він отримує і наразі, хоча директором школи було призначено ОСОБА_38 , вихованця їхньої школи, який жодного відношення до освіти взагалі не має. Жодних матеріальних цінностей він нікому не передавав, інвентаризація проведена не була, лише віддав ключі.

Згідно протоколу огляду від 30 серпня 2022 року, проведеного за участю спеціаліста ОСОБА_39, було оглянуто інформацію, розміщену в Всесвітній мережі Інтернет стосовно відомостей щодо ОСОБА_5. Так, за результатами пошуку, введеного за критерієм «ОСОБА_5» (браузер «Google Chrome») за електронною адресою посилання: ІНФОРМАЦІЯ_3, винайдено публікацію «ІНФОРМАЦІЯ_4» за електронною адресою посилання: ІНФОРМАЦІЯ_5, що являє собою загальнодоступну веб-сторінку регіонального інформаційного агентства «РИА - Мелітополь», яка розміщена «ІНФОРМАЦІЯ_6». Під час огляду інформацію було зафіксовано на скріншотах та здійснено архівацію вказаної сторінки за допомогою інтернет-ресурсу «ІНФОРМАЦІЯ_80», за посиланням: «ІНФОРМАЦІЯ_7». За результатами, відповідний архів доступний за наступними посиланнями: ІНФОРМАЦІЯ_8 - коротке посилання; ІНФОРМАЦІЯ_9 - повне посилання. Також спеціалістом скопійовано файл під назвою: «ІНФОРМАЦІЯ_110 на диск CD-R, який, відповідно до ст. 105 КПК України долучено до даного протоколу як невід'ємний додаток.

У судовому засіданні був оглянутий відеозапис на диску, що є додатком до слідчої дії, зміст зображеної інформації цілком відповідає змісту Протоколу слідчої дії.

Згідно протоколу огляду від 5 вересня 2022 року, за участю спеціаліста ОСОБА_42 було оглянуто інформацію, що розміщена в публікаціях на інформаційному каналі, створеному у додатку «Telegram»: «ІНФОРМАЦІЯ_11» відносно інформації стосовно ОСОБА_5. У додатку «Telegram» було здійснено пошук каналу «ІНФОРМАЦІЯ_11», який має посилання «ІНФОРМАЦІЯ_12», та має на момент огляду 27 425 підписників, де виявлено публікацію від ІНФОРМАЦІЯ_13 о 16 год. 22 хв., яка має посилання: «ІНФОРМАЦІЯ_12», та текст наступного характеру: «В Токмаку зміни у стані колаборантів. Зрадниця ОСОБА_5 вже не керує відділом освіти у російських окупантів у Токмаці. Цю посаду вже зайняла ОСОБА_44 - сестра ОСОБА_45, відомого місцевого колаборанта. Її підсилили за недостатню роботу в організації навчального процесу у школах, нібито. ОСОБА_44 - до недавнього часу була викладачем української мови та літератури у місцевому ПТУ». З метою збереження отриманих даних та недопущення їх видалення з мережі Інтернет здійснено архівацію вказаної сторінки за допомогою інтернет-ресурсу «ІНФОРМАЦІЯ_80», за посиланням: «ІНФОРМАЦІЯ_7». За результатами, відповідний архів доступний за наступними посиланнями: ІНФОРМАЦІЯ_14 - коротке посилання; ІНФОРМАЦІЯ_15 - повне посилання.

Згідно протоколу огляду від 21 вересня 2022 року за участю спеціаліста ОСОБА_42, було оглянуто інформацію, що розміщена в Всесвітній мережі Інтернет стосовно відомостей щодо підписання згоди на співробітництво між Пензенською областю та Пологівським районом. За результатами пошуку, введеного за критерієм «ІНФОРМАЦІЯ_111», браузер «Google Chrome» за електронною адресою посилання: ІНФОРМАЦІЯ_3 наявна публікація «ІНФОРМАЦІЯ_16» за електронною адресою посилання: ІНФОРМАЦІЯ_17, що являє собою відеохостинг, що надає користувачам послуги зберігання, доставки та показу відео - «YouTube».

Під час слідчої дії було здійснено огляд відеоматеріалу тривалістю 1 хв. 35 сек. опублікованого на вищезазначеній сторінці «ІНФОРМАЦІЯ_112», яке має назву «ІНФОРМАЦІЯ_16» та являє собою новини телеканалу «РОССИЯ 1 «Пенза»». У правому верхньому кутку міститься логотип вказаного телеканалу. В подальшому здійснено огляд відповідного сюжету новин, під час якого встановлено, що телеведуча (жінка) на перших секундах опублікованого сюжету говорить текст наступного змісту (мовою оригіналу): «Но сначала, Пензенская область и Пологовский район заключили соглашение о сотрудничестве. Его подписали в ходе рабочего визита губернатора - ОСОБА_46 в Запорожскую область. Глава региона также осмотрел социально значимые объекты, больницу с корпусом где установили аппарат КТ, школу и открыл общественный штаб «Мы вместе с Россией». ОСОБА_46 отметил, что сейчас первоочередная задача подготовка к осенне-зимнему периоду». На 23 секунд опублікованого відеоматеріалу вбачається, що разом з губернатором Пензенської області стоїть ОСОБА_5 (жінка, яка обернута боком до об'єктива камери, одягнута у чорну блузку у білу краплинку), а зліва від ОСОБА_5 стоїть директор закладу ЗСО №1 Токмацької

міської ради - ОСОБА_21 . На 28 секундi вказаного відеоматеріалу зафіксовано кадри, на яких виступає губернатор Пензенської області з промовою наступного змісту: «Сейчас будем по ряду объектов проводит соответствующие работы. Больницы, крыши, завершим ремонт, вот который начался, но не завершился. По школе, там значит надо окна поменять, да? отопление. Вижу задачу такую, что привлечь местное население к работам и платить здесь зарплату.»

На 55 секундi вказаного відеоматеріалу зафіксовано кадри, на яких виступає голова військово-цивільної адміністрації Пологівського району Запорізької області з промовою наступного змісту (мовою оригіналу): «Огромнейшее спасибо за такую поддержку, это в преддверие значимых исторических событий. Я уверен, они исторические события. Это огромная поддержка, сотрудники полностью, вот личный состав который находится здесь, да? Это также огромная поддержка, как материально, так и админ. ресурс. Это очень многое значит». На 1 хв. 18 сек. вказаного відеоматеріалу зафіксовано слова телеведучої за кадром: «Итогом визита ОСОБА_46 в Запорожскую область стало подписания соглашения о сотрудничестве между правительством 58 региона и военно-гражданской администрации Пологовского района. Оно предполагает развитие гуманитарных и экономических связей».

Під час огляду спеціалістом здійснено архівацію вказаної сторінки. За результатами, відповідний архів доступний за наступними посиланнями: ІНФОРМАЦІЯ_113 - коротке посилання; ІНФОРМАЦІЯ_114 - повне посилання та його копіювання на - диск CD-R, який, відповідно до ст. 105 КПК України долучено до даного протоколу як невід'ємний додаток

У судовому засіданні був оглянутий відеозапис на диску, що є додатком до слідчої дії, зміст зображеної інформації цілком відповідає змісту Протоколу слідчої дії.

Згідно протоколу огляду від 21 вересня 2022 року за участю спеціаліста ОСОБА_42 було оглянуто інформацію, що розміщена в публікаціях на інформаційному каналі, створеному у додатку «Telegram»: « ІНФОРМАЦІЯ_18 » відносно інформації стосовно ОСОБА_6 , який має посилання « ІНФОРМАЦІЯ_19 », та має на момент огляду 5 682 підписників. Під час огляду вказаного каналу виявлено наступну публікацію від ІНФОРМАЦІЯ_115 о 16 год. 53 хв., яка має посилання: « ІНФОРМАЦІЯ_19 », та текст наступного характеру: «Перша школа. Токмак. Подивіться, як ЦЕ радіє окупантським підручникам». Крім того, відповідна публікація складається з розміщеного відеоматеріалу тривалістю 11 сек., а також розміщеного фотоматеріалу. На вказаному відеоматеріалі зафіксовані кадри на яких зображено ОСОБА_6 , яка промовляє на відео наступні слова (мовою оригіналу): «У нас полным ходом идёт подготовка к новому учебному году. Сегодня мы получили в полном объёме учебники. Вот идёт разгрузка». В ході подальшого огляду, встановлено публікацію розміщену ІНФОРМАЦІЯ_20 о 21:31. Вказана публікація доступна за посиланням: ІНФОРМАЦІЯ_19 . Публікація складається з опублікованих трьох відеоматеріалів (1 відеоматеріал тривалістю 45 сек, 2 відеоматеріал тривалістю 58 сек, 3 відеоматеріалу тривалістю 27 сек.) та тексту, наступного змісту: «Шановні учасники зібрання. Я просто в шоці від ОСОБА_47 . Отримував українську заробітну плату, мав гідну посаду в Токмацькій міській раді і так опустився. Ну, за ОСОБА_48 все ясно. Ще у мирний час ми розуміли її антиукраїнську позицію. На третьому відеоматеріалі зафіксовано кадри на яких зображено ОСОБА_6 , яка промовляє на відео наступні слова (мовою оригіналу): «Я как жительница города Токмака выражаю своё мнение, мнение своих родных, близких и знакомых по поводу переименования улиц. При киевской власти наш город потерпел много изменений в худшую сторону. Это конечно же коснулось переименования улиц. Мы обращаемся с такой просьбой - вернуть нашим улицам прежнее название». Вулиці Токмака вони вирішили перейменувати назад та зробити Токмак центром Токмацького району, тобто замахнулися на адміністративно-територіальний устрій нашої громади. Що скажете з цього приводу?» В ході подальшого огляду встановлено публікацію, яка опублікована ІНФОРМАЦІЯ_72 о 09:39. Вказана публікація містить відеоматеріал тривалістю 7 сек. та текст наступного змісту: «Подивіться уважно на ці токмацькі сепарські рожі.» На кадрах опублікованого відеоматеріалу можемо побачити, що з лівої сторони стола сидить ОСОБА_6 , яка одягнута у білу сукню та в якої на голові одягнуті окуляри від сонця.

Під час огляду спеціалістом здійснено архівацію та копіювання оглянутої інформації на диск «CD-R», який, відповідно до ст. 105 КПК України долучено до даного протоколу як невід'ємний додаток.

У судовому засіданні був оглянутий відеозапис на диску, що є додатком до слідчої дії, зміст зображеної інформації цілком відповідає змісту Протоколу слідчої дії.

Згідно протоколу огляду від 22 вересня 2022 року, проведеного за участю свідка ОСОБА_28 було оглянуто інформацію, що розміщена в Всесвітній мережі Інтернет стосовно відомостей щодо підписання згоди на співробітництво між Пензенською областю та Пологівським районом з заголовком: «ІНФОРМАЦІЯ_111» за електронною адресою посилання: « ІНФОРМАЦІЯ_17 ». Свідок ОСОБА_28 на 23 секундні опублікованого відеоматеріалу повідомила, що впізнає ОСОБА_5 , яка одягнута у блузку чорного кольору в крапинку. Остання зустрічала губернатора Пензенської області. Крім того, свідок повідомила, що зліва від ОСОБА_5 зображено її директора закладу ЗСО №1 Токмацької міської ради - ОСОБА_21 .

Згідно протоколу огляду від 22 вересня 2022 року , проведеного за участю свідка ОСОБА_28 було оглянуто інформацію, що наявна на каналі «Telegram» « ІНФОРМАЦІЯ_18 », за посиланням « ІНФОРМАЦІЯ_19 ». Свідок повідомив, що в особі жінки, яка третьому відео промовляє слова (мовою оригіналу): «Я как жительница города Токмака выражаю своё мнение, мнение своих родных, близких и знакомых по поводу переименования улиц. При киевской власти наш город потерпел много изменений в худшую сторону. Это конечно же коснулось переименования улиц. Мы обращаемся с такой просьбой - вернуть нашим улицам прежнее название» - вона впізнає ОСОБА_6 . Під час перегляду відеоматеріалу до заголовку : «Подивіться уважно на ці токмацькі сепарські рожі.» свідок повідомила, що на опублікованих кадрах відеоматеріалу він впізнає ОСОБА_6 , яка сидить з лівої сторони стола третьою від об'єктива камери, одягнута у білу сукню та у неї на голові одягнуті окуляри від сонця.

Згідно протоколу огляду від 22 вересня 2022 року , проведеного за участю свідка ОСОБА_49 було оглянуто інформацію, що розміщена в Всесвітній мережі Інтернет стосовно відомостей щодо підписання згоди на співробітництво між Пензенською областю та Пологівським районом з заголовком: «ІНФОРМАЦІЯ_111» за електронною адресою посилання: « ІНФОРМАЦІЯ_17 ». Свідок ОСОБА_28 на 23 секундні опублікованого відеоматеріалу повідомив, що впізнає ОСОБА_5 , яка одягнута у блузку чорного кольору в крапинку. Остання зустрічала губернатора Пензенської області. Крім того, свідок повідомив, що зліва від ОСОБА_5 зображено його директора закладу ЗСО №1 Токмацької міської ради - ОСОБА_21 .

Згідно протоколу огляду від 22 вересня 2022 року, проведеного за участю свідка ОСОБА_49 було оглянуто інформацію, що наявна на каналі «Telegram» « ІНФОРМАЦІЯ_18 », за посиланням « ІНФОРМАЦІЯ_19 ». Свідок повідомив, що в особі жінки, яка відео промовляє слова (мовою оригіналу): «У нас полным ходом идёт подготовка к новому учебному году. Сегодня мы получили в полном объёме учебники. Вот идёт разгрузка» - він впізнає ОСОБА_6 , яка займала посаду заступника начальника відділу освіти м.Токмак. Також на третьому відео у жінці, що промовляє (мовою оригіналу): «Я как жительница города Токмака выражаю своё мнение, мнение своих родных, близких и знакомых по поводу переименования улиц. При киевской власти наш город потерпел много изменений в худшую сторону. Это конечно же коснулось переименования улиц. Мы обращаемся с такой просьбой - вернуть нашим улицам прежнее название» - він впізнає ОСОБА_6 . Також під час перегляду відеоматеріалу до заголовку: «Подивіться уважно на ці токмацькі сепарські рожі.» свідок повідомив, що на опублікованих кадрах відеоматеріалу він впізнає ОСОБА_6 , яка сидить з лівої сторони стола третьою від об'єктива камери, одягнута у білу сукню та у неї на голові одягнуті окуляри від сонця.

Згідно протоколу огляду від 23 вересня 2022 року, проведеного за участю свідка ОСОБА_14 було оглянуто інформацію, що розміщена в Всесвітній мережі Інтернет стосовно відомостей щодо підписання згоди на співробітництво між Пензенською областю та

Пологівським районом з заголовком: «ІНФОРМАЦІЯ_111» за електронною адресою посилання: « ІНФОРМАЦІЯ_17 ». Свідок ОСОБА_14 на 23 секунді опублікованого відеоматеріалу повідомила, що впізнає ОСОБА_5 , яка одягнута у блузку чорного кольору в крапинку. Остання зустрічала губернатора Пензенської області. Зліва від ОСОБА_5 з свідок впізнала директора закладу ЗСО №1 Токмацької міської ради - ОСОБА_21 .

Згідно протоколу огляду від 23 вересня 2022 року , проведеного за участю свідка ОСОБА_14 було оглянуто інформацію, що наявна на каналі «Telegram» « ІНФОРМАЦІЯ_18 », за посиланням « ІНФОРМАЦІЯ_19 ». Свідок повідомив, що в особі жінки, яка відео промовляє слова (мовою оригіналу) : « У нас полным ходом идёт подготовка к новому учебному году. Сегодня мы получили в полном объёме учебники. Вот идёт разгрузка.» та на іншому відео слова «Я как жительница города Токмака выражаю своё мнение, мнение своих родных, близких и знакомых по поводу переименования улиц. При киевской власти наш город потерпел много изменений в худшую сторону. Это конечно же коснулось переименования улиц. Мы обращаемся с такой просьбой « - вернуть нашим улицам прежнее название» він впізнає ОСОБА_6 , яка займала посаду заступника начальника відділу освіти м.Токмак. Також під час перегляду відеоматеріалу до заголовку: «Подивіться уважно на ці токмацькі сепарські рожі.» Свідок повідомила, що на опублікованих кадрах відеоматеріалу він впізнає ОСОБА_6 , яка сидить з лівої сторони стола третьою від об'єктива камери, одягнута у білу сукню та у неї на голові одягнуті окуляри від сонця.

Згідно протоколу огляду від 24 жовтня 2022 року, проведеного за участю свідка ОСОБА_34 було оглянуто інформацію, що розміщена в Всесвітній мережі Інтернет стосовно відомостей щодо підписання згоди на співробітництво між Пензенською областю та Пологівським районом з заголовком: «ІНФОРМАЦІЯ_111» за електронною адресою посилання: « ІНФОРМАЦІЯ_17 ». Свідок ОСОБА_34 на 23 секунді опублікованого відеоматеріалу повідомив, що впізнає ОСОБА_5 , яка одягнута у блузку чорного кольору в крапинку. Остання зустрічала губернатора Пензенської області. Зліва від ОСОБА_5 з свідок впізнав директора закладу ЗСО №1 Токмацької міської ради - ОСОБА_21 .

Згідно протоколу огляду від 24 жовтня 2022 року , проведеного за участю свідка ОСОБА_34 було оглянуто інформацію, що наявна на каналі «Telegram» « ІНФОРМАЦІЯ_18 », за посиланням « ІНФОРМАЦІЯ_19 ». Свідок повідомив, що в особі жінки, яка відео промовляє слова (мовою оригіналу): «У нас полным ходом идёт подготовка к новому учебному году. Сегодня мы получили в полном объёме учебники. Вот идёт разгрузка.» та на іншому відео слова «Я как жительница города Токмака выражаю своё мнение, мнение своих родных, близких и знакомых по поводу переименования улиц. При киевской власти наш город потерпел много изменений в худшую сторону. Это конечно же коснулось переименования улиц. Мы обращаемся с такой просьбой - вернуть нашим улицам прежнее название» він впізнає ОСОБА_6 , яка займала посаду заступника начальника відділу освіти м.Токмак. Також під час перегляду відеоматеріалу до заголовку: «Подивіться уважно на ці токмацькі сепарські рожі.» свідок повідомив, що на опублікованих кадрах відеоматеріалу він впізнає ОСОБА_6 , яка сидить з лівої сторони стола третьою від об'єктива камери, одягнута у білу сукню та у неї на голові одягнуті окуляри від сонця.

Згідно протоколу огляду від 2 листопада 2022 року , проведеного за участю свідка ОСОБА_21 було оглянуто інформацію, що наявна на каналі «Telegram» « ІНФОРМАЦІЯ_116 », за посиланням « ІНФОРМАЦІЯ_19 ». Свідок повідомив, що в особі жінки, яка відео промовляє слова (мовою оригіналу): «У нас полным ходом идёт подготовка к новому учебному году. Сегодня мы получили в полном объёме учебники. Вот идёт разгрузка.» та на іншому відео слова «Я как жительница города Токмака выражаю своё мнение, мнение своих родных, близких и знакомых по поводу переименования улиц. При киевской власти наш город потерпел много изменений в худшую сторону. Это конечно же коснулось переименования улиц. Мы обращаемся с такой просьбой - вернуть нашим улицам прежнее название» він впізнає ОСОБА_6 , яка займала посаду заступника начальника відділу освіти м.Токмак. Свідок повідомив, що відео з підручниками знімалося у спорт-залі 1 школи (директором якої вона

являється), а також свідку відомо, що десь у 20-х числах серпня окупаційна адміністрація разом з незаконно створеним відділом освіти отримали російські підручники. Вказане свідку відомо зі слів чергової по школі - ОСОБА_50, яка на той час ще перебувала на окупованій території м.Токмак. Остання повідомила, що спочатку приїхала одна фура з російськими підручниками та вивантажили все у спорт-залі 1 школи. Через кілька днів приїхала ще одна, також привезла російські підручники. Всі підручники були вивантажені у спорт-залі 1 школи, а представники різних шкіл приїжджали та забирали частину підручників, які розподілялися між школами. Також під час перегляду відеоматеріалу до заголовку: «Подивіться уважно на ці токмацькі сепарські рожі.» Свідок повідомив, що на опублікованих кадрах відеоматеріалу він впізнає ОСОБА_6, яка сидить з лівої сторони стола третьою від об'єктива камери, одягнута у білу сукню та у неї на голові одягнуті окуляри від сонця.

Згідно протоколу огляду від 2 листопада 2022 року, проведеного за участю свідка ОСОБА_21 було оглянуто інформацію, що розміщена в Всесвітній мережі Інтернет стосовно відомостей щодо підписання згоди на співробітництво між Пензенською областю та Пологівським районом з заголовком: «ІНФОРМАЦІЯ_111» за електронною адресою посилання: « ІНФОРМАЦІЯ_17 ». Свідок ОСОБА_34 на 23 секунді опублікованого відеоматеріалу повідомив, що впізнає ОСОБА_5, яка одягнута у блузку чорного кольору в крапинку. Остання зустрічала губернатора Пензенської області. Крім того, свідок повідомила, що зліва від ОСОБА_5 зображено її саму та пояснила, що дійсно, вона була присутня, коли приїжджав губернатор Пензенської області. Коли саме, свідок не пам'ятає, проте це було кінець липня-початок серпня. Свідок пояснила: «За день до приїзду, мені подзвонила завідувача моєї першої школи та повідомила, що мені необхідно завтра на 7 годину ранку приїхати до школи з ключами. Наступного дня, я приїхала до школи, де зустрілась з ОСОБА_5, яка повідомила мені, що сьогодні приїде губернатор Пензенської області. Після 10 ранку до школи під'їхали 5-6 автомобілів, було багато військових зі зброєю та я побачила чоловіка-високого, в окулярах. Я зрозуміла, що це губернатор Пензенської області. Вони пройшли, оглянули школу, я намагалась триматись подалі, тому не чула про що вони розмовляють. Після чого ОСОБА_5, губернатор Пензенської області та інші представники РФ, всього чоловік 6. Про що розмовляли, сказати не можу».

За змістом протоколу огляду від 19 вересня 2022 року переданого свідком ОСОБА_51 документу під назвою «СПИСОК працівників закладу позашкільної освіти «Центр дитячої та юнацької творчості» Токмацької міської ради, які згодні працювати за умовами міської влади від Російської федерації, який надрукований на папері білого кольору, розміром А4, на офіційному бланку Токмацької міської ради Запорізької області, закладу позашкільної освіти «Центр дитячої та юнацької творчості», під заголовком наявний текст наступного змісту: «1. ОСОБА_52 - виїхала 2. ОСОБА_53 - -/-/-/-/-/- 3. ОСОБА_54 - згодна (особистий підпис) 4. ОСОБА_55 - -/-/-/-/-/- 5. ОСОБА_56 -/-/-/-/-/-/- 6. ОСОБА_57 - згоден (особистий підпис) 7. ОСОБА_58 - згодна (особистий підпис) 8. ОСОБА_59 - згодна (особистий підпис) 9. ОСОБА_60 - згодна (перекреслено) (особистий підпис) 10. ОСОБА_61 - -/-/-/-/-/-/- 11. ОСОБА_62 - -/-/-/-/-/-/- 12. ОСОБА_63 - -/-/-/-/-/- 13. ОСОБА_64 - згодна (особистий підпис) 14. ОСОБА_65 -згоден (особистий підпис) 15. ОСОБА_66 - не згоден -/-/-/-/-/- 16. ОСОБА_67 - згідна (особистий підпис) 17. ОСОБА_68 - -/-/-/-/-/-/-

18. ОСОБА_69 - згодна (особистий підпис) 19. ОСОБА_70 - -/-/-/-/-/-/-/- 20. ОСОБА_71 - виїхала 21. ОСОБА_72 - виїхала 22. ОСОБА_73 - сумісник згодна (особистий підпис)». Нижче зазначено дату, особистий підпис, посада, а також прізвище та ініціали особи, яка підписала відповідний документ, а саме: «04.07.2022 р. (особистий підпис) В.О. директора ЦДЮТ ОСОБА_53 ». Відповідний документ містить особистий підпис виконаний ручкою синього кольору.

У судовому засіданні був оглянутий оригінал зазначеного речового доказу.

Згідно Протоколу пред'явлення особи для впізнання за фотознімками від 8 вересня 2022 року свідок ОСОБА_75 з чотирьох фотознімків осіб, на світлині під № 2 впізнав ОСОБА_5, яка займаючи посаду начальника відділу освіти м.Токмак, співпрацює з

окупаційною владою та займається пособництвом країні-агресору шляхом використання своїх повноважень. Свідок ОСОБА_75 впізнав особу за характерними особливостями зовнішнього вигляду, а саме акцентував увагу на тому, що ОСОБА_5 невеликого росту, має овальну форму обличчя, біляве волосся, тонкі сірі брови та тонкі губи.

Згідно Протоколу пред'явлення особи для впізнання за фотознімками від 8 вересня 2022 року свідок ОСОБА_75 з чотирьох фотознімків осіб, на світлині під № 1 впізнав, ОСОБА_6, яка займаючи посаду заступника начальника відділу освіти м.Токмак, співпрацює з окупаційною владою та займається пособництвом країні-агресору шляхом використання своїх повноважень. Свідок ОСОБА_75 впізнав особу за характерними особливостями зовнішнього вигляду, а саме акцентував увагу на тому, що ОСОБА_6 невеликого росту, має круглу форму обличчя, коротке темне волосся, тонкі брови та середні за пухлістю губи.

Згідно Протоколу пред'явлення особи для впізнання за фотознімками від 19 вересня 2022 року свідок ОСОБА_53 з чотирьох фотознімків осіб, на світлині під № 2 впізнала ОСОБА_5, яка займаючи посаду начальника відділу освіти м.Токмак, співпрацює з окупаційною владою та займається пособництвом країні-агресору шляхом використання своїх повноважень. Свідок ОСОБА_53 впізнала особу за характерними особливостями зовнішнього вигляду, а саме акцентувала увагу на тому, що ОСОБА_5 невеликого росту, має овальну форму обличчя, біляве волосся, тонкі сірі брови та тонкі губи.

Згідно Протоколу пред'явлення особи для впізнання за фотознімками від 19 вересня 2022 року свідок ОСОБА_53 з чотирьох фотознімків осіб, на світлині під № 1 впізнала, ОСОБА_6, яка займаючи посаду заступника начальника відділу освіти м.Токмак, співпрацює з окупаційною владою та займається пособництвом країні-агресору шляхом використання своїх повноважень. Свідок ОСОБА_53 впізнала особу за характерними особливостями зовнішнього вигляду, а саме акцентувала увагу на тому, що ОСОБА_6 невеликого росту, має круглу форму обличчя, коротке темне волосся, тонкі брови та середні за пухлістю губи.

Згідно протоколу огляду від 4 жовтня 2022 року проведеного за участю спеціаліста ОСОБА_42 було оглянуто інформацію, що розміщена в Всесвітній мережі Інтернет стосовно відомостей щодо призначення ОСОБА_76 на посаду голови військово-цивільної адміністрації Запорізької області. За результатами пошуку, введеного за критерієм «ІНФОРМАЦІЯ_21», браузер « Google Chrome » за електронною адресою посилання: ІНФОРМАЦІЯ_3 наявна публікація з заголовком: « ІНФОРМАЦІЯ_21 ». В ході огляду встановлено новину, яка опублікована 10 травня під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_117 », яка доступна за посиланням: ІНФОРМАЦІЯ_24 На останню здійснено перехід з метою подальшого огляду. Оглядом встановлений наступний текст новин (мовою оригіналу) : «Оккупанты назначили "губернатором" Запорожской области экс-нардепа "Партии регионов" ОСОБА_76. Во временно оккупированном Мелитополе российские оккупанты назначили нардепа-изменника ОСОБА_76 "председателем" псевдо военно-гражданской администрации Запорожской области. Об этом сообщают Силы обороны Запорожского края. "ОСОБА_76, ранее никогда не скрывавшего своих пророссийских взглядов, называли одним из приспешников захватчиков, но о его "должности" в оккупационных властях до сих пор не было известно", - говорится в сообщении. ОСОБА_76 уже провел "пресс-конференцию" для средств массовой пропаганды. Во время нее он представился "губернатором области". К слову, ОСОБА_76 - бывший нардеп от "Партии регионов". Затем перешел в "Оппозиционный блок". Пока он депутат Запорожского областного совета от этой полит силы. Ранее экс-помощница ОСОБА_76 ОСОБА_123 была назначена россиянами "мэром Мелитополя". Как сообщали Українські Новини, в Бердянске Запорожской области оккупанты назначили "мэром" мужчину, осужденного ранее за педофилию, "заместителем мэра" стал дворник.»

Спеціалістом здійснено архівацію вказаної сторінки, яка доступна за наступними посиланнями: ІНФОРМАЦІЯ_25 - коротке посилання; ІНФОРМАЦІЯ_26 - повне посилання. Також спеціалістом скопійовано оглянуто інформацію на диск CD-R, який, відповідно до ст. 105 КПК України долучено до даного протоколу як невід'ємний додаток.

Додаток до протоколу огляду -відеозапис на диску було переглянуто у судовому засіданні.

Згідно протоколу огляду від 3 жовтня 2022 року проведеного за участю спеціаліста ОСОБА_42 було оглянуто інформацію, що розміщена в месенджері «Telegram» з назвою - «ІНФОРМАЦІЯ_27 », котра знаходиться за гіперпосиланням - ІНФОРМАЦІЯ_28 , в якій публікуються новини незаконних органів влади, створених на тимчасово окупованій території м. Бердянськ Запорізької області.

Так у вищевказаному Telegram-каналі наявна публікація з відеозаписом під назвою «ІНФОРМАЦІЯ_29 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_28 в якому фігурує ОСОБА_76 , який з приходом російських окупаційних військ добровільно зайняв посаду голови військово-цивільної адміністрації на тимчасово окупованій території Запорізької області, з наступною стенограмою (мовою оригіналу): (Міністр просвещения РФ ОСОБА_124) «Первый раз, когда я приехал в Мелитополь, по-моему, это было месяца полтора назад, мы очень подробно с коллегами обсудили всё что нужно сделать к первому сентября и действительно все те договорённости все те планы, которые намечены сейчас реализуются. Это поставка бесплатных учебников это и ремонты школ питание для учащихся начальных классов бесплатная, создание флагманских школ. Сегодня подробно обсудили вопросы заработной платы учителей чтобы заработная плата учителей была ни ниже, может быть даже чуть выше, чем это было при киевском режиме. Но самое главное, тот вопрос первый, который мне задавали журналисты: «надолго ли Россия?», она навсегда. И вот эта вся работа, которую мы только что обсудили, как раз и свидетельствует, этой уверенности. Поэтому максимальное количество школ будет открыто первого сентября. Высокое качество образования мы гарантируем и для начальной школы, и для основной школы. Чтобы ребята нашли себя, могли реализовать свои таланты, возможности и мы будем делать всё, чтобы обеспечивать высокое качество образования в Запорожской области.» (ОСОБА_76) «Сегодня прошло совещание с руководителями министерства образования российской федерации ОСОБА_81 . Мы очень благодарны за то, что к нам такое высокое внимание, то что мы постоянно обсуждаем вопросы и их решаем. Это самое главное. Чтобы первоклашки, чтобы все наши дети 1 сентября пошли в школу. Решаются вопросы по организации процесса 1 сентября по ремонтам по обеспечению учебниками все вопросы, которые связаны с организацией 1 сентября обсудили ещё будет одно окончательное совещание очень рассчитывал на поддержку и вам большая благодарность за то, что вы такое большое внимание уделяете от наших родителей, от наших первоклашек от наших школьников.»

Відеозапис з назвою: «В Запорожской области 1 сентября начнется очное обучение в школах и детских садах» спеціалістом скопійовано на диск DVD-R, який відповідно до ст.105 КПК України долучено до даного протоколу як невід'ємний додаток.

Відеозапис було відтворено у судовому засіданні.

Згідно протоколу огляду від 3 жовтня 2022 року проведеного за участю спеціаліста ОСОБА_42 було оглянуто інформацію, що розміщена в месенджері «Telegram» з назвою - «ІНФОРМАЦІЯ_31 », котра знаходиться за гіперпосиланням - ІНФОРМАЦІЯ_32 У вказаній групі публікуються новини незаконних органів влади, створених на тимчасово окупованих територіях Запорізької області. Так у вищевказаному Telegram-каналі виявлено розміщену публікація з відеозаписом під назвою «ІНФОРМАЦІЯ_33 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_34 в якому ОСОБА_76 надав коментар «Прорабатываются вопросы достойной заработной платы учителей, организации безопасности образовательного процесса, что остается приоритетом, и, конечно, повышения качества образования наших детей»

За змістом стенограми до відеозапису (мовою оригіналу) : (ведучий) «В страну знаний сегодня отправляются тридцать семь тысяч школьников Запорожской области. Педагогов родителей и детей поздравил глава Запорожской области ОСОБА_76.»

(ОСОБА_76) «Дорогие наши первоклашки учителя школьники студенты преподаватели родители конечно же. Поздравляю Вас с Днём знаний, с прекрасным праздником, ярким. В душе каждого человека первое сентября занимает огромное место. Человек живя потом

вспоминает эти бантики, эти шарики, эти речи напутственные. Из этого мы и состоим. От всей души поздравляю вас. Желаю, чтобы все наши высшие учебные заведения школы отработали в интересах нашей молодёжи наших детей все получили знания, смогли поступить в институты большой страны. Запорожская военно-гражданская администрация делает всё возможное в этих условиях, чтобы наша детвора получила максимально качественные знания, а родители получили возможность наших детей собрать в школу. Для этого выделяются средства по указу ОСОБА_83 10.000 на каждого ученика. Родители смогут оформить и получить эти деньги в школах у директоров и бухгалтерий школ. Также все первоклашки получают набор первоклассника. Мы обеспечим безопасность наших школ посредством росгвардии, полиции, сделаем всё для того, чтобы наша детвора получила максимально качественные знания и безопасно. Поздравляю всех с праздником. Желаю всем мира и добра. Спасибо.» ... (ведущий) «Подробнее о том, как прошёл день знаний в Запорожской области вы узнаете в наших следующих выпусках.» (ОСОБА_84) «Дорогие друзья, желаю всем учащимся хороших отметок. Старшеклассникам желаю определиться с профессиональной траекторией и со своим признанием. Родителям конечно терпения, а учителям любви и признания своих учеников. С праздником.», «Добрый день, дорогие наши ребята, уважаемые родители, гости, сегодня праздник, праздник первого звонка. Праздник первого звонка - это всегда начало. И начало большого школьного пути для наших первоклассников. Для них сегодня самый запоминающийся прекрасный день. Ребята уважаемые родители предстоит ещё очень много, много движения, много времени для того, чтобы освоить много знаний и это путешествие в страну знаний. Я хочу, чтобы у вас завершилось тем, чтобы вы выросли хорошими умными прекрасными людьми. Дорогие ребята, мы вам желаем счастья и, главное, мира, чтобы всегда такой прекрасный дождь, как сегодня - это хороший знак для того, чтобы начать прекрасную новую школьную жизнь.. Разрешите мне от имени города-героя Севастополя.... Ну уже вручены, привезены. Это привезены в компьютерный класс ноутбуки и интерактивная доска. Ну и впереди, я думаю у учителей у работников школы очень много работы. Вы видите, как изменилось школа, наверное, все вы родители - тоже выпускники этой школы. Вы помните, как бы она была и что сегодня сделал прекрасный педагогический коллектив. Дорогие учителя, спасибо вам за ваш труд, за ваше творчество. Я думаю, что будет только остановиться лучше; и сегодняшнее вот - там новая жизнь, которая начинается в новой большой сильной стране. Я думаю, она поможет нам и школу сделать новый красивой и сильной. Ребята, в добрый путь, всем успеха».

Також у вищевказаному Telegram-каналі виявлено розміщену публікацію з відеозаписом під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_35 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_36 в якому фігурує ОСОБА_85 , яка з приходом російських окупаційних військ добровільно зайняла посаду начальника відділу освіти м. Мелітополь Запорізької області. Стенограма до відеозапису (мовою оригіналу): (ОСОБА_85) «Подход в преподавании истории географии немножечко иной, и ,соответственно , русский язык и литература в части школ ранее не изучались. А если изучали из этого - это был вид факультатива, то с этого учебного года у нас в каждой, в каждой школе изучение русского языка спланировано по учебным программам: в количестве пяти часов в неделю и украинского языка как родного в течение в количестве 3 часов неделю».

Також у вищевказаному Telegram-каналі розміщена публікація з відеозаписом під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_35 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_38 в якому фігурує ОСОБА_85 . Стенограма до відеозапису (мовою оригіналу) : (ОСОБА_85) «Сейчас, кроме того, что дети готовятся к первому сентября, с середины июля - по конец августа, у нас ребята ездят так называемые университетские смены. То есть - и в Севастополь, и в Ростов, и Краснодар - и смотрят, и знакомятся, с разными территориями и соответственно они видят российскую жизнь.» (Ведущий) «Да, они, наверное, общаются со сверстниками. (ОСОБА_85) «Безусловно» (Ведущий) «Ну да.» (ОСОБА_85) «И это даёт возможность уже как-то по-другому оценивать эту ситуацию, которая сейчас происходит» (Ведущий) «Тем не менее, наверное, вот такими поездками охвачена небольшая часть школьников.» (ОСОБА_85) «На

сегодняшний момент, в целом, университетскими сменами до конца августа мы планируем 585 человек охватить, только мелитопольского округа и порядка 280, это другие округа»

Також у вищевказаному Telegram-каналі розміщена публікація з відеозаписом під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_40 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_41 в якому фігурує ОСОБА_76 . Стенограма до відеозапису (мовою оригіналу): (ОСОБА_76) «Сегодня мы подписали договор о соглашении о сотрудничестве с обществом с российским обществом «Знания», благодаря, которому мы сможем системно централизованно работать с самыми ведущими марафонами организациями, которые проходят в российской федерации и в странах СНГ. Мы уверены в том, что наша молодёжь получит максимально качественно - в первую очередь молодёжь, конечно - максимально качественную услугу развивать свой интеллект, развивать свои знания, развивать свою кругозор. (ОСОБА_90) «Рад, что мы подписали соглашение с администрацией Запорожской области и все проекты общественности становятся доступные, как для молодёжи. А это и проститские мероприятия, это и интеллектуальные викторины, это возможность участвовать в российских спектаклях, так и поддержка просветителей, возможность получить трибуну выйти на новый уровень получить образовательную поддержку. Очень надеюсь, что работа общества «Знания» послужит, хороший такой поддержкой в развитии ребят и поддержки посетителей.»

Також у вищевказаному Telegram-каналі виявлено розміщену публікацію під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_42 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_43 в якому ОСОБА_76 надав коментар (мовою оригіналу): «Прорабатываются вопросы достойной заработной платы учителей, организации безопасности образовательного процесса, что остается приоритетом, и, конечно, повышения качества образования наших детей»

Виявлені в ході проведення огляду Інтернет ресурсів відеозаписи записані на матеріальний носій інформації - DVD-R, який відповідно до ст.105 КПК України долучено до даного протоколу як невід'ємний додаток. Відеозаписи були відтворені у судовому засіданні.

Згідно протоколу огляду від ІНФОРМАЦІЯ_118 проведеного за участю спеціаліста ОСОБА_42 було оглянуто інформацію, що розміщена в месенджері «Telegram» з назвою - « ІНФОРМАЦІЯ_44 », котра знаходиться за гіперпосиланням - ІНФОРМАЦІЯ_45 описовій частині якого зазначено, що даний канал є « ІНФОРМАЦІЯ_46 ». У вказаній групі публікуються новини незаконних органів влади, створених на тимчасово окупованій території Запорізької області. Так у вищевказаному Telegram-каналі розміщена публікація під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_47 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_48 в якому ОСОБА_76 надав коментар (мовою оригіналу): «Прорабатываются вопросы достойной заработной платы учителей, организации безопасности образовательного процесса, что остается приоритетом, и, конечно, повышения качества образования наших детей.

Також у вищевказаному Telegram-каналі виявлено розміщену публікацію під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_49 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_50 в якому ОСОБА_76 надав коментар (мовою оригіналу): «Обсудили важные вопросы развития Запорожского края, систему социальной помощи жителям, существующей в России, которая будет доступна жителям области после проведения референдума, охрану общественного правопорядка. Отдельно обсудили вопрос подготовки к новому учебному году, так как вопросам образования теперь уделяется серьезное внимание, и к 1 сентября материально-техническая база школ будет полностью укомплектована».

Також у вищевказаному Telegram-каналі розміщена публікація з відеозаписом під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_51 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_52 в якому ОСОБА_76 надав коментар (мовою оригіналу): «В Запорожской области будет преподаваться как русский, так и украинский язык. Мы не собираемся идти тем путем, которым шла нацистская Украина, после того как запретила русский язык для изучения, закрывала русские школы и факультеты. Образованию наших детей будет уделено повышенное внимание. Школа для нас в первую очередь - элемент света для ребенка, а не пропаганды, как это было последние восемь лет». За змістом стенограми до відеозапису (мовою оригіналу): (ведучий) «В контексте российского стандартов образования. Видите ли, вы в перспективе российские стандарты образования в

Запорожской области.» (ОСОБА_76) «Конечно, мы ориентируемся на это, по большому счёту хотелось, чтобы как можно быстрее ушли мы все от всей этой болонской системы, российские стандарты сегодня в школу приходят в полный рост. У нас сегодня, учебники, у нас сегодня пособия, но мы не будем никоим образом отменять никаких и вводить каких-либо ограничений на языки. У нас будет и русский язык, и украинский язык преподаваться. И если есть необходимость и будет желание, то будет и крымско-татарский преподаваться, то есть у нас нет никаких ограничений. Мы не собираемся идти таким путём, которым пошла нацистская Украина. После того, когда запретила русский язык, когда ограничивали общение и то, что сегодня происходит - это истерия на Украине, к сожалению. Но мы этого делать не будем. У нас будет школа, как элемент, знаете, света для ребёнка, чтобы там не было никакой пропаганды, чтобы там не было никакого навязывания точки зрения. А почему такое огромное внимание уделяется школе, вы знаете. Мы проанализировали сейчас, вот линию фронта, когда идут события, то самые главные, самые страшные преступления совершают как раз люди в возрасте где-то 22-23-25 лет. Это как раз те люди, которым было 14-15 в четырнадцатом году. И вот за эти 8 лет воспитали фашистов. Понимаете, из нормальных детей сделали просто уроков моральных, которые сегодня творят на фронте. Это как раз недоработка. Ну, не то, что не доработка. Это как раз учительские вопросы. Это вопрос школы». (ведущий) «Спасибо ОСОБА_76 благодарилась с нами на связи был ОСОБА_76 глава военно-гражданской администрации Запорожской области.»

Виявлені в ході проведення огляду Інтернет ресурсів відеозаписи записано на матеріальний носій інформації - DVD-R, який відповідно до ст.105 КПК України долучено до даного протоколу як невід'ємний додаток. Відеозапис на диску був оглянутий у судовому засіданні.

Згідно протоколу огляду від 3 жовтня 2022 року проведеного за участю спеціаліста ОСОБА_42 було оглянуто інформацію, що розміщена в месенджері «Telegram», де було здійснено пошук каналу « ІНФОРМАЦІЯ_11 », який має посилання « ІНФОРМАЦІЯ_12 », та має на момент огляду 38 192 підписників. Під час огляду вказаного каналу виявлено наступну публікацію від ІНФОРМАЦІЯ_53 о 21 год. 52 хв., яка має посилання: « ІНФОРМАЦІЯ_12 », та текст наступного характеру(мовою оригіналу) :« Во временно оккупированном Токмаке сложилась тяжелая ситуация с выплатами заплат для бюджетников, которые отказались работать на захватчиков. Так, выплаты им блокировала бывшая глава управления образования Токмака , которая перешла на сторону российских оккупантов. Ее можно заметить и в российском пропагандистском сюжете. К слову, ОСОБА_5 нашла свое место и на сайте Миротворец. Подробно: ІНФОРМАЦІЯ_119 « ЗаБор». На 24 сек. розміщеного матеріалу зафіксовано ОСОБА_5 , яка одягнута у темну сукню. З метою збереження отриманих даних та недопущення їх видалення з мережі Інтернет, вказані фото- та відеоматеріали збережені за допомогою вбудованої функції «Save as...», здійснено архівацію вказаної сторінки за допомогою інтернет-ресурсу «ІНФОРМАЦІЯ_80. За результатами, відповідний архів доступний за наступними посиланнями: ІНФОРМАЦІЯ_54 - коротке посилання; ІНФОРМАЦІЯ_55 - повне посилання.

В подальшому, здійснено перехід за посиланням та оглянуто сторінку, зміст якої зафіксовано на скріншотах, на яких серед інших зображено ОСОБА_5 з тестом (мовою оригіналу) : « В Токмакской ОТГ, нужно отметить, что сотни педагогов не пошли на сотрудничество с или выехали на подконтрольную Украине территорию, при этом уже месяцами не получают заработную плату. Блокирование выплаты зарплаты педагогам , не прошедшим на сотрудничество с врагом или покинувшим оккупированные территории, произошло вследствие того, что руководитель отдела образования Токмакской ОТГ стала работать на врага и сознательно остановила выплаты всем «несогласным» работникам образования. Речь о ОСОБА_5, которая возглавила отдел образования Токмака . Она уже попала в списки Миротворца. К слову, ОСОБА_5 засветилась на видео с визитом в Токмак губернатора Пензенской области». Спеціалістом архівацію вказаної сторінки. За результатами, відповідний архів доступний за наступними посиланнями:ІНФОРМАЦІЯ_120 -

коротке посилання; ІНФОРМАЦІЯ_121 - повне посилання. Крім того, виявлену та оглянуту інформацію скопійовано на диск CD-R, який, відповідно до ст. 105 КПК України долучено до даного протоколу як невід'ємний додаток.

У судовому засіданні були оглянути відеозаписи з диску.

Згідно протоколу огляду від 22 жовтня 2022 року проведеного за участю спеціаліста ОСОБА_42 було оглянуто інформацію, що розміщена в публікаціях на інформаційному каналі, створеному у додатку «Telegram»: «ІНФОРМАЦІЯ_122», який має посилання «ІНФОРМАЦІЯ_56 », та має на момент огляду 74 857 підписників. Відносно інформації стосовно ОСОБА_92 , яка займає посаду «Начальника управління освіти», на яку призначена окупаційною владою. Під час огляду вказаного каналу виявлено наступну публікацію від ІНФОРМАЦІЯ_57 о 06 год. 53 хв за посиланням: « ІНФОРМАЦІЯ_58 », та текст наступного характеру (мовою оригіналу): «В Мелітополе наметилась кандидатура на должность начальника управления образования от орков В Мелітополе сегодня за отказ сотрудничать с военной администрацией РФ была задержана начальник Мелітопольского горую ОСОБА_93 . Но свято место пусто не бывает. И, похоже, орки уже нашли замену несговорчивой ОСОБА_93 , которая не желает запускать с 4 апреля школы и детские сады, переводя их на обучение исключительно русскоязычное по непонятной программе, как того требует оккупационная власть. По инсайдерской информации, на место начальника управления образования прочат небезызвестную в Мелітополе особу - руководителя Мелітопольского промышленно-экономического колледжа ОСОБА_85. Этот руководитель в числе первых потребовала, чтобы все студенты вышли на занятия. Всех, кто не выйдет - обещала отчислить. Об этом студенты колледжа писали письма в редакцию. За результатами архівування відповідний архів доступний за наступними посиланнями: ІНФОРМАЦІЯ_59 - коротке посилання; ІНФОРМАЦІЯ_60 - повне посилання.

Також в ході подальшого огляду, встановлено публікацію, що опублікована ІНФОРМАЦІЯ_61 о 14:14. посиланням: ІНФОРМАЦІЯ_62 , яка складається з фотоматеріалів та тексту, наступного змісту (мовою оригіналу) : «В Мелітополе директор колледжа заставляет студентов заниматься по русской программе. Колаборант Мелітопольского промышленно-экономического колледжа ОСОБА_85 заставляет студентов переходит на российскую программу обучения. В этом учебном заведении возобновили учебный процесс. Студенты сообщают, что директриса сотрудничает с военно-гражданской администрацией и предлагает продолжить ученый процесс, но по русской программе и с русскими учебниками. « Всех заставляет выходить на обучение по российской программе. Когда мы сказали, что сегодня проблемно доехать до колледжа - нет денег, она сказала, что за пропуски будет не аттестация. Всех, кто не выйдет - обещала отчислить, - пишут в редакцию студенты. ОСОБА_85 утверждает, что учебный процесс продолжается по программам, утвержденным в сентябре 2021 года, но кем они утверждены, не указывает.». Спеціалістом здійснено архівацію вказаної інформації . За результатами, відповідний архів доступний за наступними посиланнями: ІНФОРМАЦІЯ_63 - коротке посилання; ІНФОРМАЦІЯ_64 - повне посилання.

Згідно протоколу огляду від 8 листопада 2022 року проведеного за участю спеціаліста ОСОБА_42 було оглянуто інформацію, що розміщена в публікаціях на інформаційному каналі, створеному у додатку «Telegram»: « ІНФОРМАЦІЯ_65 », що знаходиться за гіперпосиланням - ІНФОРМАЦІЯ_66 в якій, на момент огляду, налічується 12344 підписників. У вказаній групі публікуються новини незаконних органів влади, створених на тимчасово окупованих територіях Запорізької області. Так у вищевказаному Telegram-каналі виявлена розміщена о 10 год. 08 хв. публікація від ІНФОРМАЦІЯ_67 з відеозаписом під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_68 », яка доступна за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_69 У відеоматеріалі фігурує так званий голова уряду Запорізької області ОСОБА_84 в ефірі «ЗаТВ» надав коментар щодо підготовки до нового навчального року на тимчасово окупованій території Запорізької області . Крім того, публікація містить текст наступного змісту (мовою оригіналу) : «В Запорожской области началась активная подготовка

к новому учебному году "Обсуждали все организационные и технические вопросы по готовности школы, начиная от текущих ремонтов. Безусловно, мы не успеем сделать каких-то серьезных, капитальных ремонтов в школах, но мы освежим школы, проведем текущие ремонты. Сейчас уже работа кипит, в данный момент она уже идет и мы до 1 сентября с ней справимся. Это будут новые учебники, это будут новые образовательные программы", - рассказал глава правительства Запорожской области ОСОБА_84 в эфире «ЗаТВ» (ІНФОРМАЦІЯ_123). Всего в области откроют около 145 школ, 5 из которых будут самого современного образца, оснащенные всем необходимым для комфортной учебы. "Это будет новое оборудование в некоторых школах. Мы сейчас делаем модельные школы самого современного образца. Пока их будет немного на территории Запорожской области - всего 5, но это будут уже школы, оснащенные по полному", - заключил ОСОБА_84.

За змістом стенограми до відеозапису (мовою оригіналу): (ОСОБА_84) «Безусловно, наверное, один из главнейших приоритетов, это подготовка школ к учебному году, вот, и мы сейчас этот вопрос, вчера совещание здесь проводил министр просвещения ОСОБА_95, и мы вместе обсуждали вопросы все, организационные, технические вопросы по готовности школ, это, начиная от текущих ремонтов. Безусловно, мы, конечно, сейчас не успеем сделать каких-то серьезных, капитальных ремонтов в школах, но мы освежим школы, значит, проведем текущие ремонты, сейчас уже эта работа кипит, вот, в данный момент она идет, и мы уже до 1 сентября с ней справимся. Это будут новые учебники, это будут новые образовательные программы, вот.» (ведущий) «Это будут подготовленные педагоги?» (ОСОБА_84) «Это будут педагоги. По педагогам, безусловно, у нас будет недоштат. Мы сейчас этим вопросом занимаемся, тоже организационно его будем закрывать, там перекрестно где-то по предметникам, да, по учителям начальных классов сейчас ситуация сложнее, но тоже сейчас будем искать. Значит, есть там определенные решения, вот, мы вчера с министром эти вопросы обсуждали, и тоже там полная поддержка, это будет новое оборудование в некоторых школах. Мы сейчас делаем такие, знаете, назовем это, ну такие прям модельные школы, вот, такого прям самого современного образца. Пока их будет немного на территории Запорожской области - всего 5, но это будут уже школы, оснащенные по-полному». (ведущий) «И они как бы поставят планку, к которым будут стремиться все остальные». (ОСОБА_84) «К которым будут стремиться. Да-да, абсолютно верно. То есть, я повторюсь, это учебники, это символика, вот, то есть большая очень работа, компьютерные классы, вот. Во всех школах мы открываем, пока предварительно, это цифра 145 школ, по понятным причинам мы в некоторых районах из-за вопросов безопасности мы школы не откроем, там будет организован подвоз детей в другие школы. Мы открываем 145 школ. Все 145 школ, повторюсь, будут отремонтированы, там будут оснащены компьютерные классы, оборудование будет, соответственно, завезено. Все дети будут обеспечены горячим питанием, где-то по принципу, по схеме аутсорсинга, где-то на пищеблоках, которые находятся, непосредственно, в школах. То есть, модели будут разные, но школьники будут полностью обеспечены». Спеціалістом здійснено архівацію даного публікації. Зазначена сторінка в архіві доступна за наступними посиланнями:

Коротке посилання:

ІНФОРМАЦІЯ_70 посилання: ІНФОРМАЦІЯ_71

Також у вищевказаному Telegram-каналі виявлена розміщена о 13 год. 50 хв. публікація від ІНФОРМАЦІЯ_72 з відеозаписом, фотокартками під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_73» та текстом під публікацією (мовою оригіналу): «Кроме этого, больше 30 тысяч учеников сядут за парты общеобразовательных школ. Об этом сообщила директор Департамента образования и науки ОСОБА_85 на педагогической конференции. На данный момент Запорожская область полностью готова к началу учебного года.». Вказана публікація доступна за посиланням: ІНФОРМАЦІЯ_74 у розміщеному відеоматеріалі фігурує ОСОБА_85. За змістом стенограми до відеозапису (мовою оригіналу): (ОСОБА_85) «... образовывать родителей, а затем образовывать детей. И в таком тандеме мы с вами достигнем правильного результата. Оказывать помощь родителям в выборе образовательной траектории детей, решение сложных вопросов воспитания. Необходимо, чтобы родители стали партнерами и друзьями нашей

школы. Обучение, воспитание - этот глубокий смысл этих слов дает нам ценностные ориентиры. Поздравляю Вас с новым учебным годом, с годом, который откроет нам перспективы в плане повышения квалификации. Вы сейчас проходите квалификацию в Евпатории. Некоторые проходили квалификацию в Москве. Предварительная договоренность - мы и дальше будем осваивать площадки российской федерации для получения громадного опыта педагогического, и сами будем делиться тем опытом, который у нас есть». Спеціалістом здійснено архівацію даної публікації. Зазначена сторінка в архіві доступна за наступними посиланнями: Коротке посилання: ІНФОРМАЦІЯ_75 посилання: ІНФОРМАЦІЯ_76

Також у вищевказаному Telegram-каналі виявлена розміщена о 13 год. 34 хв. публікація від ІНФОРМАЦІЯ_77 з відеозаписом під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_78 в ефіре «ЗаТВ» - о языковой политике региона» та текстом під публікацією (мовою оригіналу) «У нас будет два языка. Моим указом подписано, что будет русский и украинский в школе преподаваться. Это комфортно. Если увидим, что надо будет делать болгарскую школу, значит, будет болгарская, надо крымско-татарская - будет крымско-татарская». Вказана публікація доступна за посиланням: ІНФОРМАЦІЯ_79 У розміщеному відеозаписі фігурує ОСОБА_76 . За змістом стенограми до відеозапису (мовою оригіналу): (ОСОБА_76) «... больше на наших землях чтобы не было раскольных идей, чтобы на наших землях не было фашистских идеологий, чтобы у нас больше никогда здесь не натравляли брата на брата, не переименовывались улицы ради того, чтобы максимально разделить людей, не делили церковь, не боролись с языком. У нас будет 2 языка, моим указом подписано, будет русский и украинский преподаваться в школе. Это комфортно. Если мы увидим, что надо делать болгарскую школу, значит будет в городе болгарская школа. Если надо будет сделать крымско-татарскую школу, будет крымско-татарская школа». Спеціалістом здійснено архівацію даного публікації за допомогою Інтернет ресурсу « ІНФОРМАЦІЯ_80 » .Зазначена сторінка в архіві доступна за наступними посиланнями: Коротке посилання: ІНФОРМАЦІЯ_81 посилання: ІНФОРМАЦІЯ_82 Крім того, отриману інформацію записано на матеріальний носій інформації - CD-R, який відповідно до ст.105 КПК України долучено до даного протоколу як невід'ємний додаток. У судовому засіданні був оглянутий відеозапис слідчої дії, зміст якої цілком відповідає змісту Протоколу огляду.

Згідно протоколу огляду від 8 листопада 2022 року проведеного за участю спеціаліста ОСОБА_42 було оглянуто інформацію, що розміщена в публікаціях на інформаційному каналі, створеному у додатку «Telegram « ІНФОРМАЦІЯ_83 », що знаходиться за гіперпосиланням - ІНФОРМАЦІЯ_84 в якому, на момент огляду, налічується 10597 підписників. У вказаній групі публікуються новини незаконних органів влади, створених на тимчасово окупованих територіях Запорізької області. Так у вищевказаному Telegram-каналі виявлена розміщена о 11 год. 13 хв. публікація від ІНФОРМАЦІЯ_85 з відеозаписом під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_86 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_87 та текстом (мовою оригіналу) «Приемная кампания в вузы и колледжи начнется с 1 июля. Ожидаются новые студенты в Мелитопольском государственном университете. Он объединил восемь учебных заведений: университеты Мелитополя, Бердянска, Энергодара и Васильевки. Для выпускников с освобожденных территорий Запорожской области поступление осуществляется на особых условиях», в якому так званий ректор Мелітопольського державного університету ОСОБА_96 та студенти надають коментарі щодо підготовки до вступної кампанії на тимчасово окупованій території Запорізької області. За змістом стенограми до відеозапису (мовою оригіналу): (ведуча) «Абитуриенты Запорожской области выбирают будущую профессию. Первого июля начнется приемная кампания в ВУЗах и колледжах. Ждут новых студентов и в Мелитопольском государственном университете. Он объединил восемь учебных заведений - ВУЗов Мелитополя, Энергодара, Бердянска и Васильевки. Для выпускников из освобожденных территорий Запорожской области поступление на особых условиях». (ОСОБА_96) «Все наши студенты в этом году получают российский диплом однозначно, все наши желающие абитуриенты поступить в Мелитопольский государственный университет, смогут поступить исключительно на

бюджетную форму обучения по собеседованию. Никаких контрактов у нас не будет. Всю люди, которые обучались на контракте, переходят на бесплатную форму обучения за счет российской федерации и будут получать стипендию». (студентка ОСОБА_99) «Планирую поступать на психологию, или логопедию, а дальше помогать детям. Сейчас это очень востребовано». (ведуча) «У запорожской молодежи в этом году богатый выбор: интеграция в правовое образовательное пространство России открыло перед абитуриентами двери всех ВУЗов нашей страны, в т.ч. крымских». (студент ОСОБА_100) «... поступать в Крымский федеральный университет имени Вернадского, а стать, конечно, хочу, в дальнейшем, политиком, поступаю как раз на факультет государственного муниципального управления». (ведучий) «Политиком или политологом?» (студент ОСОБА_100) «политиком». (ведучий) «Политиком. А ну вот расскажи мне , как будущий политик, свою платформу политическую». (студент ОСОБА_100) « Свою платформу политическую, мое видение и мои цели это восстановление единого отечества под флагом великой России ».

Спеціалістом здійснено архівацію даного публікації за допомогою Інтернет ресурсу « ІНФОРМАЦІЯ_80 ». Зазначена сторінка в архіві доступна за наступними посиланнями: Коротке посилання: ІНФОРМАЦІЯ_90 посилання: ІНФОРМАЦІЯ_91 .

Також оглянуто інформацію записано на матеріальний носій інформації - CD-R, який відповідно до ст.105 КПК України долучено до даного протоколу як невід'ємний додаток.

У судовому засіданні був оглянутий відеозапис слідчої дії, зміст якої цілком відповідає змісту Протоколу огляду.

Згідно протоколу огляду від 8 листопада 2022 року проведеного за участю спеціаліста ОСОБА_42 було оглянуто інформацію, що розміщена в публікаціях на інформаційному каналі, створеному у додатку «Telegram»: « ІНФОРМАЦІЯ_92 », що знаходиться за гіперпосиланням - ІНФОРМАЦІЯ_93 в якій, на момент огляду, налічується 19953 підписників. У вказаній групі публікуються новини незаконних органів влади, створених на тимчасово окупованих територіях Запорізької області. Так у вищевказаному Telegram-каналі виявлена розміщена о 12 год. 10 хв. публікація від ІНФОРМАЦІЯ_94 під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_95 », яка доступна за посиланням: ІНФОРМАЦІЯ_96 та текстом (мовою оригіналу) « ІНФОРМАЦІЯ_97 », - такое заявление сделал советник главы ОСОБА_101 ». Спеціалістом здійснено архівацію даної публікації. Зазначена сторінка в архіві доступна за наступними посиланнями: Коротке посилання: ІНФОРМАЦІЯ_98 ; Повне посилання: ІНФОРМАЦІЯ_99 .

Крім цього, у вищевказаному Telegram-каналі виявлена розміщена о 12 год. 10 хв. публікація від ІНФОРМАЦІЯ_94 під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_100 » за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_101 та текстом (мовою оригіналу): «Сегодня большая часть преподавательского и руководящего состава мелитопольских школ и других образовательных учреждений отправились на повышение квалификации. профессиональная переподготовка у сотрудников сферы образования проходит в Москве и в Республике Крым. На курсах обучают тонкостям и особенностям российской образовательной системы. По приезду в родные края преподаватели будут активно развивать учебные программы своих учреждений для более эффективной работы и подготовки молодых специалистов». З метою збереження отриманих даних та недопущення видалення інформації з мережі Інтернет, здійснено архівацію даного публікації за допомогою Інтернет ресурсу « ІНФОРМАЦІЯ_80 ». Зазначена сторінка в архіві доступна за наступними посиланнями: Коротке посилання: ІНФОРМАЦІЯ_102 Повне посилання: ІНФОРМАЦІЯ_103 .

Крім цього, у вищевказаному Telegram-каналі виявлена розміщена о 17 год. 49 хв. публікація від ІНФОРМАЦІЯ_104 під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_105 », доступна за посиланням ІНФОРМАЦІЯ_106 та текстом (мовою оригіналу): « ІНФОРМАЦІЯ_107 уже начали получать новые учебники, по которым начнут учиться уже с этого учебного года - сообщили в департаменте образования Мелитополя ». Спеціалістом здійснено архівацію даної публікації.

Оглянуто інформацію скопійовано на диск, що є додатком до протоколу слідчої дії.

У судовому засіданні був оглянутий відеозапис слідчої дії, зміст якої цілком відповідає змісту Протоколу огляду.

Згідно протоколу огляду від 8 листопада 2022 року, проведеного за участю свідка ОСОБА_7 було оглянуто інформацію, що розміщена в Всесвітній мережі Інтернет стосовно відомостей щодо підписання згоди на співробітництво між Пензенською областю та Пологівським районом з заголовком: «ІНФОРМАЦІЯ_111» за електронною адресою посилення: « ІНФОРМАЦІЯ_17 ». Свідок ОСОБА_7 на 23 секунді опублікованого відеоматеріалу повідомив, що впізнає ОСОБА_5, яка одягнута у блузку чорного кольору в крапинку. Остання зустрічала губернатора Пензенської області. Крім того, свідок повідомив, що зліва від ОСОБА_5 зображено її директора закладу ЗСО №1 Токмацької міської ради - ОСОБА_21.

Згідно протоколу огляду від 8 листопада 2022 року, проведеного за участю свідка ОСОБА_7 було оглянуто інформацію, що наявна на каналі «Telegram» « ІНФОРМАЦІЯ_18 », за посиленням « ІНФОРМАЦІЯ_19 ». Свідок повідомив, що в особі жінки, яка на відеоматеріалі тривалістю 11 сек., яка промовляє наступні слова (мовою оригіналу): «У нас полным ходом идёт подготовка к новому учебному году. Сегодня мы получили в полном объёме учебники. Вот идёт разгрузка» та на третьому відео в особі жінки, що промовляє (мовою оригіналу): « Я как жительница города Токмака выражаю своё мнение, мнение своих родных, близких и знакомых по поводу переименования улиц. При киевской власти наш город потерпел много изменений в худшую сторону. Это конечно же коснулось переименования улиц. Мы обращаемся с такой просьбой - вернуть нашим улицам прежнее название» - він впізнає ОСОБА_6, яка займала посаду заступника начальника відділу освіти м.Токмак (заступниця ОСОБА_5). Під час перегляду відеоматеріалу до заголовку: «Подивіться уважно на ці токмацькі сепарські рожі.» Свідок повідомив, що на опублікованих кадрах відеоматеріалу він впізнає ОСОБА_6, яка сидить з лівої сторони стола третьою від об'єктива камери, одягнута у білу сукню та у неї на голові одягнуті окуляри від сонця.

Згідно протоколу за результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії - зняття інформації з електронних комунікаційних мереж від 23 липня 2022 року, проведеної на підставі ухвали слідчого судді Запорізького апеляційного суду від 24 травня 2022 року (дозвіл на використання надано ухвалою слідчого судді Запорізького апеляційного суду від 24 травня 2022 року), під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії було знято інформацію з електронних комунікаційних мереж мобільного телефонного номеру НОМЕР_11, яким користується ОСОБА_5, та 11.06.2022 року, 18.06.2022 року, 13.07.2022 року, 15.07.2022 року відбувалися розмови з представниками освіти щодо організації навчального процесу за російською програмою. Аудіо запис зняття інформації з електронних комунікаційних мереж також було відтворено в судовому засіданні.

Згідно Протоколу пред'явлення особи для впізнання за фотознімками від 23 серпня 2022 року свідок ОСОБА_14 з чотирьох фотознімків осіб, на світлині під № 2 впізнала ОСОБА_5, яка займаючи посаду начальника відділу освіти м.Токмак, співпрацює з окупаційною владою та займається пособництвом країні-агресору шляхом використання своїх повноважень. Свідок ОСОБА_14 впізнала особу за характерними особливостями зовнішнього вигляду, а саме акцентувала увагу на тому, що ОСОБА_5 невеликого росту, має овальну форму обличчя, біляве волосся, тонкі сірі брови та тонкі губи.

Відомостями з особової картки Державної міграційної служби, згідно яких ОСОБА_5 належить номер мобільного телефону НОМЕР_11, за яким було знято інформацію з електронних комунікаційних мереж та наявне фото використовувалося для проведення слідчої дії впізнання за фотознімками.

Відомостями з особової картки Державної міграційної служби, згідно яких ОСОБА_6 належить номер мобільного телефону НОМЕР_12 за яким свідки здійснювали листування та наявне фото використовувалося для проведення слідчої дії впізнання за фотознімками.

За змістом протоколу огляду від 23 серпня 2022 року був оглянутий диск з назвою «Додаток №1 до протоколу допиту свідка ОСОБА_14 від 23.08.2022.», на який записані відео, фотоматеріали, що були надані свідком ОСОБА_14 під час проведення допиту на досудовому слідстві. 38.36» з розширенням: «.mp4» та розмір: 26,8 МБ (28 172 099 байт), на диску: 26,8 МБ (28 172 288 байт). Вказаний файл, являє собою відеозапис, який наданий свідком під час допиту. У відеозапису відсутнє зображення, однак наявна звукова-доріжка. Так, в подальшому встановлений текст вказаної звукової-доріжки, що наводиться нижче (мовою оригіналу):

« ОСОБА_5 : - ...профильное образование, то есть, допрофильное, то есть, если они выходят, например, на профиль «биология», то там допрофильно будут идти дополнительно часы тех-тех-тех предметов, которые в соответствии...ну в общем, всё это уже было у нас. В принципе, особых отличий нет. Что касается учебников. Ничего сказать пока не могу, но я думаю, что этот вопрос ---- решается у нас. Что касается программ----. Ну, нас сегодняшний день 28 учителей города Мелитополя находятся на курсах в Москве, и ещё там до 70 человек вообще всего, сколько там от 28-ми, остальные в Крыму. То есть, много людей готовят к тому, чтобы они смогли легче перейти на эти программы. Я не думаю, что для учителей есть какая-то проблема, если они знают предмет, потому что не может быть в математике в России одни формулы, а в Украине - другие. Вот такая ситуация. Вопросы? Пожалуйста.

Невідома жінка: - Скажите, как с инклюзивным образованием?

ОСОБА_5 : - Оно остаётся. Остаётся. Остаются ассистенты.

Невідомий чоловік: - А можно спросить, каким образом будет гарантирована безопасность детей и учителей соответственно?

Невідома жінка: - И будут ли работать детские сады?

Невідомий чоловік: - По детским садам, опять же, нужно понимать потребность. Если есть потребность в открытии детского сада, то он также должен работать.

Невідома жінка: - У меня просто двое детей дошкольного возраста. Как мне прийти на работу, когда они очень маленькие?

ОСОБА_5 : - Естественно, мы ж об этом и говорим, что если выходим, то выходим все. Будут дети в саду.

Невідома жінка: - Про гарантії безпеки ми не почули.

Невідомий чоловік: - Про гарантии безопасности. Ориентировочно, да? Опять же ж, сейчас проговариваются все эти моменты. 100 % сейчас ответить не смогу, но скорее всего опять же силами правоохранительных органов, да, ну, грубо говоря, опять же в каждом селе, да, там есть представители органов власти, военные, ещё что-то, то есть в таком ключе, будут какие-то силовые ведомства в сёлах, в городах будут. ... Какие-то проблемные вопросы есть?

Невідома жінка: - Вы имеете в виду, что в каждой школе у нас будут какие-то силовики, которые будут смотреть за безопасностью детей?

Невідомий чоловік: - Ну не так, допустим, они будут в самой школе сидеть, они будут где-то рядом, они всегда будут.

ОСОБА_5 : - В школе будет рассматриваться вопрос введения штатной единицы, которая будет находится... Это не военные, то есть это могут наши люди быть трудоустроены. Как это было раньше. И режим этот пропускной, как было раньше. Просто рядом, очевидно, мы рассмотрим вариант, какие-то патруль или что-то, чтоб можно было максимально быстро в случае чего связаться.

Невідома жінка: - Если сверху будет лететь? Ракета?

ОСОБА_5 : - Если сверху будет лететь, никто ничего не будет открывать до той поры, пока не будет сверху лететь. По одной простой причине. Мы не обеспечены с вами, к сожалению, убежищем. Никто рисковать жизнью ни вашей, ни тем более детей, не будет. Мы эти вопросы обговариваем. То есть, близость фронта свою роль играет. Но. Я просто хочу сказать следующее. Мы собрали вас не для того чтобы что-то вам там вешать на уши, скажем так. Но если ситуация не будет меняться, мы должны вас обеспечить зарплатой. Вот начнём с этого. Но, исходя из этого, мы должны иметь представление, куда мы двигаемся дальше. Ещё давайте вопросы.

Невідома жінка: - Я ніяк не можу зрозуміть. Безпека. У нас діти на підвозі з різних сіл. І що, батько чи мати дозволять щоб її дитина їхала в цьому автобусі? Коли от зараз обстріли...

ОСОБА_5 : - (перебиває)...Ви мене почули? Поки є обстріли, розмови про відкриття процесу немає. Ещё вопросы? Кого что интересует?

Невідома жінка: - Как будет осуществляться выплата денежных средств?

ОСОБА_5 : - Значит объясняю. Если случится так, что нам перестанет платить Украина, за основу при выплате этой зарплаты будет браться ваша тарификация, которая есть на сегодняшний день, естественно, помноженная на коэффициент. С 1 сентября, если начнется учебный процесс, рассматривается вопрос о том, что будет проходить как обычно тарификация, и будет уже рассматриваться ваша зарплата новая. Хочу сразу сказать, что она будет несколько выше. Тем более, сейчас рассматривается вопрос о том, чтобы нашим территориям платили надбавку за ситуацию, в которую мы попали. Будет это - не будет, будем посмотреть, но вопрос обсуждается. Пока та же тарификация до наступления новой.

Невідома жінка: - (нерозб.)...июль-август, то есть до начала учебного года?

ОСОБА_5 :- Смотрите. Эта ситуация будет зависеть от того, какие решения будут дальше приняты, но не нами.

Невідома жінка: - Мы вам сообщим.

Невідомий чоловік: - Не. В любом случае... Готовится уже...Ну, я думаю, время будет. Это не будет так, завтра открывается и сразу, в ближайшее время...все понимают...(нерозб.)

ОСОБА_5 : - Ещё вопросы?

Невідома жінка: - (нерозб.)

ОСОБА_5 : - У нас нет возможности на сегодняшний день об этом сказать 100%, потому что у нас есть проблемы со связью. Вы это прекрасно знаете. Поэтому организовать дистанционное обучение хоть так хоть так мы не сможем. Если связь наладится...здесь очень много есть вопросов, которые мы сегодня с вами окончательно решить и поставить точки над «і» просто не сможем. На сегодняшний день так. И собрали, собственно, вас не для того чтобы за что-то агитировать. Я прекрасно представляю, что тут не успел слово сказать, уже кое-куда позвонили, что случилось позавчера ещё. Так вот я вам говорю. Ни один из нас, ни я, ни ОСОБА_6 , не подставили вас ещё ни разу. Иначе было б то, что на других территориях. Поэтому не надо приписывать что-то и рассказывать басни. Я вам говорю о том, что, когда я могла тоже уехать, как сделали наши некоторые руководители в городе, но и ОСОБА_6. Но знайте, что право подписи. Вы б сидели без зарплаты с марта месяца. Как это есть в городе такие случаи и всё хорошо. Я осталась здесь. И какие-то вопросы всё -таки прикрывали и решали. Поэтому я вас очень прошу об одном. Сейчас главная наша задача, моя, например, понять фонд заработной платы, всё. Потому что это не...тоже не действие, которое мы сейчас вам сказали, завтра мы вам принесли в клювике. Вы ж понимаете, что мы их тут не печатаем. Поэтому решайте и думайте. Наша максимальная задача сохранить наше учреждение. Иначе получится как бабушки рассказывали: одна школа и.... Ещё вопросы?

Невідома жінка: - А вот эти секции, акробатики, музыкальные?

ОСОБА_5 : - Всё будет работать. Возможно не сразу. Но постепенно, никто не собирается закрывать. Вы ж видите, что футбол уже работает. Дети, кто занимался внешкольной деятельностью, бросать не будут. Мы не собираемся внешкольные учреждения закрывать. Это есть отдельная статья.

Невідома жінка: - А какие документы будут? Украинские или русские придётся получить?

ОСОБА_5 :- Можно я не буду отвечать? Еще вопросы? Интернет будет, со слов. Не сегодня-завтра.

Невідомий чоловік: - Точку, откуда тянуть интернет проводной, мы нашли, да. Сейчас технический вопрос решается и в ближайшее время если заходит интернет, ну, в Токмак соответственно, то со связью проблема автоматически отпадает. Этот вопрос практически уже решен. По оплате к сожалению, сейчас не подскажу, но не думаю, что она сильно будет разниться с действующей. Соответственно заходит интернет, будет мобильная связь. Ну и

соответственно параллельно с Мелитополя сюда идет российский оператор связи, который сейчас в Мелитополе. Продвижение же идет. Сейчас зашёл второй оператор сотовой связи. Вышки, они будут. Количество подключений вышек будет расти и соответственно зоны охвата будет выше. Поэтому пока только Мелитополь и берёт.

Невідома жінка: - Меня больше вопрос как маму интересует. Дети не доучились в том году. Как-то будет догоняться в новом учебном году?

ОСОБА_5 : - Этот вопрос будет изучаться по мере того, как мы приступим и когда приступим. Есть такое предложение, если вы чувствуете, что обстоятельства были такие, допустим, ребёнок болел, потом был там карантин, один, второй, третий, то есть, год выпал вообще. Мы можем оставить на второй год, продублировать. Это не значит, что он отстающий, просто продублировать, если не было вообще обучения. Есть ситуации, когда занимались сами или нанимали кого-то, кто учил, значит эти, пожалуйста, они идут вперёд. Но вообще-то в начале года как мы всегда делали срезы определенные, какие-то контрольные, какое-то тестирование для того, чтобы понять, что нам делать дальше. И дальше мы будем корректировать свои программы. Если в общем ситуация не критическая, то мы как всегда выделяем допустим месяц какой-то на то, чтобы основные темы, глобальные, от которых будет зависеть дальше, базовые... процесс обучения естественно, что мы будем догонять. Если более-менее, то дозировано идем дальше. То есть это уже всё вопросы чисто технические, чисто уже наши профессиональные. Здесь каждый учитель я думаю в состоянии определиться по каждому классу, по каждой группе. Поэтому потом будем эти темы обсуждать, вырабатывать что-то общее. Ещё, пожалуйста. (нерозб.) Если Украина решит не финансировать оккупированные территории, вам «Приват» не нужен будет, понимаете? Судя по истории развития Донецкой и Луганской области это такое, поэтому... Ещё вопросы, пожалуйста.

Невідомий чоловік: - А за газ спрашивали. Помогите, успокойте людей. (сміх, нерозб.)

ОСОБА_5 : - Кто-то зарабатывает, у нас как всегда (не розб.). Вы если спрашиваете, так слушайте ответы, а то потом опять будете сочинять ответы за нас. Вы шумите.

Невідомий чоловік: - Газ, соответственно, точка, откуда запитать новую ветку, она есть. Сейчас, я думаю, все-таки попробуют решить вопрос по открытию задвижки, так скажем, украинской стороной. Если же нет, то будем тянуть свой газ.

ОСОБА_5 : - Не, вы слышите? Та информация, что где-то там разбили трубу, это главное, она не соответствует действительности. Закрыта задвижка Украины. Ведутся переговоры. Если нас вернут в лоно Украины, газ будет. Если нет, тогда обращаемся к вам. Это вопрос для нас очень болезненный. До зимы надо нам сделать отопление, в том числе, в наших учреждениях. (не розб.) Пока световой день большой, то как бы да.

Невідомий чоловік: - По поводу колаборантов. Вам 15 лет на всех поделят или каждому?

Невідомий чоловік: - И чтоб вы понимали, понимание было, да? Вот. Ну. То есть. Что мы сейчас здесь, что ну Российская Федерация завтра не здесь. А посыл такой, что никто отсюда уже не уйдёт. Чтобы не говорили там украинские СМИ, да? Вопросы различные. Посыл что отсюда никто не уйдёт. И это железно.

Невідома жінка: - Хорошо, если мы будем работать, а у нас (нерозб.). Сможем мы уезжать в сторону Украины?

ОСОБА_5 : - У вас никто не отбирает украинские паспорта. У вас будет 2 паспорта. В России разрешено двойное гражданство. Все граждане Крыма имеют 2 паспорта. По украинскому они въезжают сюда на территорию, по русскому - туда.

Невідомий чоловік: - (не розб.)...очень важная вещь, как бы освещение основных хотя бы новостей где-нибудь в каких-то мессенджерах, «Вайбер», группы телеграмм-канал, можно?

Невідомий чоловік: - Опять же группы телеграмм-каналов существуют, да? Токмака, да? (не розб.) И еще такой момент. Сейчас (не розб.) запуск какой-то может быть местной газеты, чтобы какие-то новостные информационные вещи, да? чтоб не было информационного вакуума, телеграмм-каналы сейчас тоже специалисты, понимаете. Сейчас вопрос не допустить

информационного вот этого вакуума. Потому что идет сейчас получается в одностороннем порядке, остуда только новости, неутешительные, как правило. А что на самом деле творится.

Невідома жінка: - Скажіть будь ласка, а якщо вчитель відмовляється працювати на Росію, по російській програмі, дії вчителя далі?

ОСОБА_5 : - Їде на Україну і працює за українською програмою.

Невідома жінка: - А буде вчитель считатися колаборантом, якщо він залишився тут? (не розб.)

Невідомий чоловік: - ...раз зашел банк, соответственно, будет у него филиал.

Невідома жінка: - А телеканалы?

Невідомий чоловік: - У вас на данный момент какой телеканал? (не розб.)».

В подальшому здійснено огляд файлу під назвою: «WhatsApp Audio 2022-08-23 at 12.40.22», з розширенням «.mp4» та розміром: 14,7 МБ (15 510 493 байт), на диску: 14,7 МБ (15 511 552 байт). Вказаний файл, являє собою відеозапис, який наданий свідком під час допиту. У відеозапису відсутнє зображення, однак наявна звукова-доріжка Так, в подальшому встановленому текст вказаної звукової-доріжки, що наводиться нижче:

«(Не розб.)

Невідомий чоловік: - Если вы получаете российское гражданство, то соответственно вы, как гражданин России, вы...на вас распространяются все те пособия и блага, так скажем, ну соответственно...

Невідома жінка: - Вот с марта месяца нет пособия на ребенка вообще...

ОСОБА_5 : - У нас, смотрите, тут такая ситуация. Сейчас зашли определённые. Вы ж в курсе, что выплачивается помощь. Она выплачивается сейчас пока пенсионерам. Заявлений поступило там много. Причем пенсионеры те, которые по возрасту. Есть пенсионеры, которые по инвалидности. Сейчас это всё рассматривается. Почему я в курсе этой ситуации, потому что ко мне тоже люди тоже приходят, и чаще всего приходит наш технический персонал, который сидит, извините, знаете на какую зарплату. Там вообще копейки. Цены тоже знаете. Надо выживать. Значит, было предложено в том числе и бюджетников. Поэтому некоторые из них, и кто еще из ваших работников присутствующей здесь администрации этого не знают, они могут подать тоже на эту помощь как бюджетники. Но бюджетники будут рассматриваться после того, когда пенсионеры и когда эти социальные выплаты, они тоже предусмотрены в виде вот этой помощи, которая идёт. Можно готовить документы. Просто пока не разберутся с этой категорией. То есть это означает, что это не будет завтра.

Невідома жінка: - Вы сказали, что это будут пенсионеры, а бюджетники потом, а ...(не розб.)

ОСОБА_5 : - Тоже предусмотрена помощь, насколько я знаю для категории этих вот. Да, малоимущие, там есть мамочки, все кто получал соцвыплаты, они тоже могут претендовать.

Невідомий чоловік: - Все социальные выплаты, да, которые положены, он все равно...

ОСОБА_5 : - Только куда им обращаться, к нам, или....

Невідомий чоловік: - По поводу мамочек...

Невідома жінка: - Тоже педагог, сейчас в декрете с ребёнком. С марта месяца 2 звонка.

ОСОБА_5 : - Давайте к нам. А мы просто вас выделим отдельно.

Невідома жінка: - Можно вопрос представителю военной администрации? Какова судьба города Токмака ? Мы находимся, к какому-то относимся округу, мы на линии столкновения.

Невідомий чоловік: - Вы имеете в виду административно-территориальное деление?

Невідома жінка: - И территориальное деление, и безопасность горожан. Где мы находимся? На линии фронта, столкновения или как вообще? Что с нами дальше будет? А то вы знаете, позавчера как-то очень шумно ночью было. Страшно. Дети плакали.

Невідомий чоловік: - Вопрос с территориально-административным делением понять же сейчас решается. Прорабатываются вопросы. Либо это будет как до 2020 года, ну, Токмакский район, либо же это будет всё-таки 4 района. Вот сейчас вот с этим моментом определяются.

Невідома жінка: - Как далеко от нас будет территория Украины? Мы на линии столкновения находимся?

Невідомий чоловік: - Территория Украины, так скажем, будет отдаляться от нас чуть-чуть.

ОСОБА_5 : - Ещё вопросы? Пользуйтесь моментом. Из первых уст. А то потом сами ответы додумаете и получим вообще.

Невідома жінка: - А можно вопрос? (не розб.)с 1 июля стартовали у нас пока... (не розб.)

Невідомий чоловік: - Вы имеете по новым тарифам? Вы сейчас (не розб.) Естественно, естественно гривна, да. Хотя формируется бюджет уже на город, на район, соответственно, вступит система, да, ну какого-то, да, налогообложения и соответственно будут все коммунальные платежи как-то, да, пересчитываться и устанавливаться определённые тарифы.

Невідома жінка: - А налогообложение как у фермеров? 60% - одним, 40% - фермерам или как?

Невідомий чоловік: - Нет, налогообложение... Соответственно зайдёт налоговый орган сюда и будет централизовано, ну не так как в 90-х: ты мне 10 платишь, ты мне - 20, ты мне - 30, ты мне - 40. А конкретно для всех граждан, ну.

ОСОБА_5 : - Налоговая будет инспекция.

Невідомий чоловік: - Сейчас соответственно ну пока такие условия...

ОСОБА_5 : - А сейчас условия военного положения.

Невідомий чоловік: - Вы понимаете, то есть, ну, бюджет, он должен из чего-то формироваться. Если сейчас никаких отчислений в бюджет не будет, соответственно не будет никаких действий, ну, вообще в городе происходит. Соответственно где-то с фермеров, да, есть такое, что какие-то налоги берут. Опять же. Если это откровенные поборы, да, то есть там бандитские, можете смело обращаться, и мы скажем, мы просто будем разбираться. Поймите, позиция, да, такова администрации, чтоб, ну, пресекать вот эти все моменты, если они где-то есть, да, то есть мы знаем, что где-то комендатура в каких-то я не говорю конкретно, где-то комендатура установила свою власть, то есть, я здесь царь и бог, да, идите все ко мне на поклон. То есть комендатура здесь, да, она обеспечивает правопорядок, но никак не занимается экономическими вопросами, составляющими, налогообложением, и ещё что-то. То есть, если это централизовано, да, и глава города дал ну так и так по 10%, к примеру, тогда да. Но никаких самостоятельных каких-то поборов не должно быть. Если есть такие факты, пожалуйста, обращайтесь, будем разбираться, не важно с кем. Давайте так сделаем. Поскольку вы все здесь представители образования, да, может быть, если какие-то серьезные, глобальные проблемы. По каким вопросам идет речь? Если это опять же нарушение закона, да? Сейчас формируется орган полиции, все об этом знают, получается. По вот этим вопросам можете обращаться к ним. То есть, ну, всё зависит от направления, по какому вы хотите обратиться. В принципе, все вот эти органы действуют. То есть, если в полицию, до нас эта информация дойдёт. Ну, то есть, если с вас, допустим, там собирают, ещё что-то, какой сферы деятельности вопрос. Вы понимаете, я один на все абсолютно вопросы, да, чисто физически (не розб.) отвечать. Номер комендатуры, полиции, вы имеете ввиду? Это все есть, я так понимаю.

Невідома жінка: - Комендатуры давайте я вам продиктую, у меня есть. 099-083-70-74.

Невідома жінка: - «Водафон» не работает.

ОСОБА_5 : - Ещё вопросы, пожалуйста.

Невідома жінка: - Можно вопрос? Вы хотите сказать, что финансирование освітрян города Токмака уже заложено либо в федеральном бюджете, либо в муниципальном?

ОСОБА_5 : - (перебиває) Ещё нету. Сейчас будет формироваться.

Невідомий чоловік: - Сейчас подаются потребности для его формирования, сколько нужно для каких-то, ну. Понимаете? Формирование бюджетов идёт как-бы ну в ближайшее время. Ну опять же, я говорю, нужны потребности. Вот допустим. Касаемо образования. На сколько преподавателей выделять средств? То есть, либо это будет, к примеру, 100 человек,

либо 1000 человек. Поймите тоже вот эти вот. Для этого, вот, соответственно, эти вот собрания и нужны. (не розб.)

ОСОБА_5 : - Мы сейчас говорим об учителях (не розб.)

Невідома жінка: - Насколько вы гарантируете стабильное надходження коштів, ну поступление средств. Это финансируется из местного бюджета?

Невідомий чоловік: - Ни в коем разе. Это централизованное...

ОСОБА_5 : - В России нету местного бюджета... всё будет финансироваться...

Невідомий чоловік: - Нет, это всё финансирование будет из федерального бюджета.

ОСОБА_5 : - Федеральный бюджет, всё образование оттуда финансируется. Ещё, пожалуйста.

Невідомий чоловік: - Когда можно будет обратиться и куда по поводу именно технических вопросов именно по поводу образовательного процесса? У меня только по образовательному процессу. По воспитательному и так далее? Когда и куда? С кем можно переговорить?

ОСОБА_5 : - У вас есть администрация школы. Она будет с вами работать. Пусть вас это не волнует. Я думаю, у нас все профессионалы. И ничего там такого нет, что прям...Если вопросов больше нет, благодарим за внимание. Не смеем вас задерживать. Первая школа, коллектив (не розб.)

Невідома жінка: - Шановні колеги, з 1 школи. Зайдіть будь ласка в учительську і почекайте там.

ОСОБА_5 : - Руководителей учреждений я тоже попрошу остаться...».

За змістом протоколу огляду від 8 листопада 2022 року за участю свідка ОСОБА_7 був оглянутий диск , на який записані аудіо матеріали, що були надані свідком ОСОБА_14 під час проведення допиту на досудовому слідстві - файл, під назвою « ІНФОРМАЦІЯ_108 » з розширенням: «.mp4» та розмір: 26,8 МБ (28 172 099 байт), на диску: 26,8 МБ (28 172 288 байт). У відеозапису відсутнє зображення, однак наявна звукова-доріжка. Так, в ході подальшого прослуховування вказаної звукової-доріжки, свідок повідомив, що впізнає голос ОСОБА_5 у репліках, що були зазначені від імені ОСОБА_5 у протоколі огляду спеціалістом зазначеного аудіоматеріалу від 23 серпня 2023 року.

Також за змістом зазначеного протоколу за участю свідка ОСОБА_7 здійснено огляд файлу під назвою: «WhatsApp Audio 2022-08-23 at 12.40.22», з розширенням «.mp4» та розміром: 14,7 МБ (15 510 493 байт), на диску: 14,7 МБ (15 511 552 байт). У відеозапису відсутнє зображення, однак наявна звукова-доріжка. Так, в ході подальшого прослуховування вказаного аудіозапису свідок ОСОБА_7 повідомив, що він впізнає голос ОСОБА_5 у репліках, що були зазначені від імені ОСОБА_5 у протоколі огляду спеціалістом зазначеного аудіоматеріалу від 23 серпня 2023 року.

Згідно розпорядження начальника Токмацької міської військової адміністрації ОСОБА_7 № 19-к від 20 жовтня 2022 року у зв'язку з переходом працівників на сторону окупанта, а саме: підтримання країни агресора та початок праці з іншою владою, у вигляді виконання функцій з навчання дітей за російською програмою, призупинено дію трудового договору до дати припинення або скасування воєнного стану з працівниками ОСОБА_5 , начальника відділу освіти Токмацької міської ради, ОСОБА_6 , заступника начальника відділу освіти Токмацької міської ради, яка була призначена на посаду з 01.03.2021 року, ОСОБА_104 , головного бухгалтера начальник відділу освіти Токмацької міської ради.

Листом начальника Токмацької міської військової адміністрації ОСОБА_7 на ім'я голови Пологівської районної адміністрації від 20.07.2022 року №48/01-10 про зупинення фінансування відділу освіти Токмацької міської ради за ЄДРПОУ 0216318.

Скріншотами з мобільного телефону, наданого свідком ОСОБА_7 під час допиту на досудовому слідстві щодо надсилання копії зазначеного розпорядження ОСОБА_104 ОСОБА_5 , ОСОБА_6 (яка у відповідь надіслала смайлик, яким виразила своє задоволення)

За змістом протоколу допиту свідка ОСОБА_49 від 22 вересня, зафіксованого за допомогою цифрової відеокамери та відтвореного у судовому засіданні, останній пояснив, що

він працює вчителем фізкультури Токмацької ЗЗСО №1 з 1 вересня 2006 року. 26.02.2022 року місто Токмак було окуповане. Окупації передували обстріли. Військова техніка заходила з м.Молочанськ, оскільки мала місце зрада. Незабаром в місто прибули представники ФСБ. На місці української поліції перебувала військова комендатура. Спочатку протягом двох тижнів вчителя виходили на роботу, хоча навчальний процес було переведено на дистанційний режим. Навчальний процес був завершений у квітні 2022 року. ОСОБА_5 він знає добре, вона обіймала посаду начальника відділу освіти. ОСОБА_5 почала співпрацювати з окупаційною владою. Директорів шкіл щотижня збирали на нараду. 30 червня 2022 року вона в їхній школі збрала педагогічний колектив різних шкіл, де з представниками РФ проводила агітаційні збори. Після зборів вона та ОСОБА_6 зібрали директорів шкіл, де кричала, що Україна усіх кинула, до Токмака прилетять ракети, якщо Україна повернеться, то Токмак перетвориться на голий степ. Перед загальними зборами їхній директор ОСОБА_21 збирала педраду, де повідомляла щодо необхідності бути присутнім на зборах в актовому залі, пропонувала задавати питання представникам РФ, зазначив, що після цих зборів їм буде надано три дні, щоб визначитись хто саме буде працювати за російською програмою. Особисто його ОСОБА_5 до співпраці не схиляла. Але ОСОБА_5 та ОСОБА_6 до 15 червня 2022 вимагали надати ксерокопії паспортів, що отримати по 10000 рублів. 22.06.2022 року він розшукував ОСОБА_6, щоб повернути копії документів, при цьому вона брехала, що передала документи виконуючому обов'язки мера та пропонувала працювати з окупантами. Він повідомив, що буде з родиною виїжджати до Запоріжжя, на що ОСОБА_6 відповіла, що це безглуздо. 25 липня 2022 року він з родиною виїхав до Запоріжжя. Його дружина працює в дитячому садочку «Калинка». Наразі дитячі садочки у м. Токмак працюють. На 9 травня 2022 року на закладах освіти були вивішені російські прапори.

ІНФОРМАЦІЯ_109 свідок ОСОБА_49 помер (свідоцтво про смерть НОМЕР_14)

За змістом протоколу допиту свідка ОСОБА_105 від 15 вересня, зафіксованого за допомогою цифрової відеокамери та відтвореного у судовому засіданні, остання пояснила, що працює вчителем загальноосвітньої школи № 1 м. Токмак. З початку агресії 24 лютого вона збиралася на роботу в школу, «Вайбер» прийшло повідомлення від директора школи ОСОБА_21, що в школу йти не треба, бо війна почалась. Наступного дня вона своїми очима бачила з вікна квартири, як під вікнами їхала озброєна російська армія. Вони зрозуміли, що все, територію вони захопили. Після цього поступило повідомлення від ОСОБА_21, що з Запоріжжя дали наказ залишатись вдома Пізніше за наказом ОСОБА_5 у школі відбувалося чергування. Пройшов деякий період часу, Україна їх не залишила, виплачувала гроші, підтримувала. Влітку ОСОБА_5 збрала працівників освіти у шкільному актовому залі. Повний актовий зал наших вчителів зібрався, чекали її. Прийшли троє - ОСОБА_5, ОСОБА_6 - її заступниця, і людина в цивільному одязі. Коли вони підійшли до президії, то ОСОБА_5 представила цього чоловіка. Вона сказала, що це представник військової адміністрації російської теперішньої в місті. І що він хоче розказати про те, як тепер будуть працювати в школах. Люди почали задавати йому різні питання. Він толком нічого сказати не міг. А ОСОБА_5 практично все за нього сама і розказала. Склалося таке враження, що вони вже перед цим поспілкувались, і вона точно вже знала його наміри та довела їх до вчителів. І вона сказала: «Ви розумієте, що тепер Росія тут у нас на нашій території, що ми тепер повинні зробити вибір, як нам далі жити і як нам працювати». Вони її послухали, зробили свої висновки, і хотіли вже розходитися по домах. ОСОБА_5 задали питання: «ОСОБА_5, а 15 років за колаборанцтво ви візьмете на себе, чи може поділите тоді з тими вчителями, які перейдуть на сторону російську?» Вона промовчала, голову опустила і словом не обмовилась, бо їй не було що сказати. По закінченню зборів вона попросила вчителів першої школи зібратися в учительській. Поки її чекали, вчителі поділилися на тих, хто згоден був перейти на бік Росії, і тих, хто підтримує українську владу і навчання українське. Між ними сталася сварка. В цей час зайшла ОСОБА_5. Вона була дуже роздратована. І вона почала обзивати їх в повному сенсі слова. Ображала кричала так, що не очікували, що людина на таке навіть здатна. Казала: «Что вы себе думаете!? Я беспокоюсь о ваших зарплатах, что вы теперь будете жить

без денег, без ничего. Украина вас бортанёт, она платит вам не будет. А тут у вас будет и зарплата и всё остальное прочее. НУШ - о чём вы говорите? Какой НУШ? . Так куда она годится, эта ваша НУШ? Вы посмотрите, что это за программа такая? Бандера? Да кто такой Бандера? Вы ж почитайте историю, вы узнайте, какой это садист и так далее». Тобто людина була налаштована вже категорично проти всього українського і вона сказала, що «вы предатели, первая школа. Я не успела ещё сказать какую-то информацию, а вы уже звоните голове нашей тут у Запорижж Чубу і розповідаєте все на світі, що відбувається в школі», розвернулася, грюкнула дверима і пішла. Після цього вони розійшлися і сиділи дома, пішли у відпустки і 8 серпня повинні були вийти на роботу, але не вийшли. На бік окупантів перейшли ОСОБА_112 , ОСОБА_113 , ОСОБА_114 , ОСОБА_115 , ОСОБА_116 , ОСОБА_117 . ОСОБА_118 став директором школи. Тоді влітку у Токмак приїжджав губернатор Пензенської області. ОСОБА_5 разом із своєю помічницею ОСОБА_6 вирішили показати першу школу, бо вона найкраща в місті. Вони приїхали, разом з губернатором Пензенської області, ОСОБА_6 , ОСОБА_5 і ще групою колаборантів. Показали школу. А перед цим ОСОБА_6 і ОСОБА_5 наказали, щоб в школі все познімали, всю атрибутику українську, все-все-все. І дійсно сторожа ходили і все це знімали. В кінці серпня усі книжки, які були в бібліотеці вивезли, викинули. Коли привезли фуру до школи російські книжки, ОСОБА_6 їх получала, з радістю та гордістю на відеокамеру знімала, підручники російські демонструвала. Також ОСОБА_5 роздавала путівки дітям від Росії до Криму. Пензенський губернатор, коли приїхав, сказав, що дає 200-300 путівок російських для дітей, і щоб ОСОБА_5 роздавала у себе в гороно разом зі ОСОБА_6 . Також ОСОБА_6 була на відкритті «Вічного вогню» на меморіалі, завідувач культурою проводить всі російські заходи співпрацює з росіянами. На день їхнього прапора вони там організували заходи, співи, малюнки на асфальті, все російське. Всі співробітники ДК залишилися вдома, 2/3 отримують від України, і вони не співпрацюють з росіянами. А вона відкрито з ними співпрацює. 31 серпня 2022 року вона з родиною виїхала до Запоріжжя.

Інших доказів в ході судового розгляду сторонами, які були вільними у використанні своїх прав у межах та у спосіб, визначених КПК України, враховуючи, що суд, зберігаючи об'єктивність та неупередженість у ході розгляду даного кримінального провадження створив їм необхідні умови для реалізації ними їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків, надано не було. Надані стороною обвинувачення документи: витяги з ЄРДР, постанову про визначення групи прокурорів, постанови про визначення слідчих, постанови про зупинення та відновлення досудового розслідування, повідомлення про підозру та виклик до слідчого, постанови про оголошення у розшук підозрюваних, тощо, які своїм змістом не містять ознак доказів, що мають значення для вирішення кримінального провадження, а лише засвідчують відповідність окремих проведених слідчих та процесуальних дій вимогам закону та належними особами, суд в обґрунтування провини ОСОБА_5 та ОСОБА_6 у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.28 ч.1 ст.111-2 не покладає.

За результатами судового розгляду, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин справи, керуючись законом, оцінивши досліджені докази з точки зору належності, допустимості, достовірності, а їх сукупність - з точки зору достатності та взаємозв'язку, дійшов до наступного.

Визначальним для кваліфікації та доведення вини за статтею 111-2 КК України є доведення допомоги з боку обвинувачених допомога державі агресору та окупаційній адміністрації держави агресора.

Наразі такий факт, як окупація певної території України та створення на них окупаційних адміністрацій є загальновідомим.

Водночас законодавчим органом влади, вживаються всі заходи щодо визнання, у тому числі і на міжнародному рівні РФ - державою-агресором. Так, зокрема Резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй "Агресія проти України" A/RES/ES-11/1 від 2 березня 2022 року, визнано, що Росія вчинила агресію України, порушивши базові норми ООН, і якою від Російської Федерації вимагається припинити збройну агресію проти України,

включаючи також деокупацію Криму та Донбасу, негайно, повністю та безумовно вивести всі свої збройні сили з території України в межах її міжнародно визнаних кордонів.

Також у проміжному рішенні Міжнародного суду Організації Об'єднаних Націй від 16 березня 2022 року, відповідно до якого на найвищому юридичному рівні констатовано факт вторгнення Росії на територію України, відзначаючи, що збройна агресія Російської Федерації розпочалася з неоголошених і прихованих вторгнень на територію України підрозділів збройних сил та інших силових відомств Російської Федерації, а також шляхом організації та підтримки терористичної діяльності, а 24 лютого 2022 року переросла в повномасштабне збройне вторгнення на суверенну територію України. Крім того, відповідними наказами Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України «Про затвердження Переліку територіальних громад, що розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)» м. Токмак є окупованою територією.

Покази свідків ОСОБА_14, ОСОБА_121, ОСОБА_21, ОСОБА_105, ОСОБА_49, ОСОБА_28, ОСОБА_122 та ОСОБА_7, який кожен окремо повідомили відомі їм обставини вчинення ОСОБА_5 та ОСОБА_6 злочину, передбаченого ч.2 ст.28 ч.1 ст.111-2 КК України, а саме вчинення умисних дій, спрямованих на допомогу державі-агресору (пособництво) у проведенні підривної діяльності проти України, шляхом підтримання рішень та дій держави-агресора у впровадженні освітніх стандартів РФ на тимчасово-окупованій території м. Токмак Пологівського району Запорізької області, а також вчинення умисних дій, спрямованих на допомогу окупаційній адміністрації держави-агресора, створеній на тимчасово-окупованій території м. Токмак Пологівського району Запорізької області, в організації навчального процесу та впровадження освітньої системи за стандартами РФ у навчальних закладах та виховних закладах для дітей та молоді - цілком логічні, послідовні, доповнюють одне одного та не містять суттєвих суперечок, цілком узгоджуються з дослідженими письмовими доказами та доповнюють їх, а тому сумнівів у суду не викликають.

Допитані свідки пояснили, що несприятливих відносин з обвинуваченими не мають, підстави їх обговорювати відсутні. У суду немає підстав сумніватися в достовірності показів свідків, ці покази підтверджують обставини, які підлягають доказуванню по даному кримінальному провадженню.

З матеріалів кримінального провадження не вбачається підстав вважати, що свідки, показання яких узгоджуються з іншими доказами по даному кримінальному провадженню, оговорюють обвинувачених по даному кримінальному провадженню, або є зацікавленими в результатах розгляду. Всі свідчення надавалися під присягою.

Крім того, зазначені покази свідків відповідають письмовим доказам, наданим стороною обвинувачення на підтвердження провини обвинувачених, що досліджені судом у судовому засіданні.

Оцінюючи письмові докази з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність доказів, з точки зору достатності та взаємозв'язку із показаннями свідків, суд вважає, що досліджені докази відповідають вимогам передбаченим ст. 85-87 КПК України, і в повному обсязі доводять вину обвинувачених у вчиненні злочину, за наведених у вирокі обставин.

Так промова ОСОБА_5 під час проведення зібрання директорів та вчителів навчальних закладів, на якому остання агітувала про співпрацю з представниками окупаційної адміністрації та представниками держави-агресора, закликаючи до організації навчального процесу та впровадження освітньої системи за стандартами РФ у навчальних закладах та виховних закладах для дітей та молоді; була зафіксована свідком ОСОБА_14, яка безпосередньо була присутня на вказаному зібранні; цей голос також впізнав свідок ОСОБА_7. ОСОБА_5 безпосередньо зустрічала губернатора Пензенської області під час підписання договору про співробітництво між Пензенською областю та Пологівським районом. ОСОБА_6 публічно демонструвала підтримку рішень та дій окупаційної адміністрації на території м. Токмак Запорізької області, яке окуповане представниками РФ з початку березня по

теперішній час . При цьому, на своє глибоке переконання, суд вважає, що ОСОБА_5 та ОСОБА_6 безумовно усвідомлювали факт окупації, агресію з боку РФ та свої дії здійснювали свідомо, умисно та добровільно.

Судом не встановлено таких доказів, на яких ґрунтується доказування вини обвинувачених ОСОБА_5 , ОСОБА_6 , які були б отримані внаслідок істотного порушення прав і свобод людини, та не встановлено підстав які б призвели до визнання їх недопустимими.

Отже, судом не встановлено даних, які б свідчили, що зібрані докази по даному кримінальному провадженню отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод обвинуваченого через допущені порушення кримінального процесуального закону у ході досудового розслідування, і оцінивши докази з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів - з точки зору достатності та взаємозв'язку, суд дійшов висновку про обґрунтованість пред'явленого обвинувачення, а вина обвинувачених ОСОБА_5 та ОСОБА_6 у вчиненні злочину, за наведених у вирокі обставин, доведена у повному обсязі.

Суд вважає винуватість ОСОБА_5 ОСОБА_6 у скоєні кримінальних правопорушень доведеною і кваліфікує їх дії за ч. 2 ст. 28 ч. 1 ст. 111-2 КК України - умисні дії, спрямовані на допомогу державі-агресору (пособництво) та окупаційній адміністрації держави-агресора, вчинені громадянином України з метою завдання шкоди Україні шляхом реалізації та підтримки рішень та дій держави-агресора та окупаційної адміністрації держави-агресора.

Відповідно до вимог ст.65 КК України, яка передбачає загальні засади призначення покарання і через які реалізуються принципи законності, справедливості, обґрунтованості та індивідуалізації, суд, призначаючи покарання у кожному конкретному випадку має дотримуватися вимог кримінального закону й зобов'язаний враховувати ступінь тяжкості вчиненого злочину, дані про особу винного та обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання. Призначене покарання має бути необхідним і достатнім для виправлення засудженого та попередження нових злочинів.

Згідно п.1 постанови Пленуму Верховного суду України №7 від 24 жовтня 2003 року «Про практику призначення кримінального покарання» призначаючи покарання, у кожному конкретному випадку суди мають дотримуватися вимог кримінального закону й зобов'язані враховувати ступінь тяжкості вчиненого злочину, дані про особу винного та обставини, що пом'якшують і обтяжують покарання. Таке покарання має бути необхідним і достатнім для виправлення засудженого та попередження нових злочинів.

При обранні виду та розміру покарання суд враховує ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, яке у відповідності до ст.12 КК України відносяться до особливо тяжкого злочину, сукупність усіх характеризуючих обвинувачених даних, характер, ступінь їхньої суспільної небезпеки.

ОСОБА_5 на обліках у лікаря нарколога та психіатра не перебуває, раніше до кримінальної відповідальності не притягалась, вчинила злочин використовуючи своє службове становище.

Обставини, які пом'якшують покарання ОСОБА_5 , відповідно до ст. 66 КК України - відсутні.

Обставини, які обтяжують покарання ОСОБА_5 , відповідно до ст. 67 КК України - вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою, з використанням умов воєнного стану.

ОСОБА_6 на обліках у лікаря нарколога та психіатра не перебуває, раніше до кримінальної відповідальності не притягалась, має на утриманні малолітню дитину.

Обставини, які пом'якшують покарання ОСОБА_6 , відповідно до ст. 66 КК України - відсутні.

Обставини, які обтяжують покарання ОСОБА_6 , відповідно до ст. 67 КК України - вчинення кримінального правопорушення групою осіб за попередньою змовою, з використанням умов воєнного стану.

ОСОБА_5 та ОСОБА_6 переховувалися від органів досудового слідства та суду, вчиняли злочин користуючись своїм службовим становищем та за обтяжуючих обставин, спрямовуючи свої дії на допомогу державі-агресору (пособництво) та окупаційній адміністрації держави-агресора, шляхом реалізації чи підтримки рішень та дій держави-агресора та окупаційної адміністрації держави-агресора через вплив та залякування педагогів освітніх установ та формування думки у останніх про соціальну незахищеність з боку держави України, публічного наголошення на відмові української влади від виплати загальнообов'язкових платежів - грошового забезпечення громадян України, чим переконували у виключній співпраці з державою-агресором та окупаційною адміністрацією Запорізької області, за їх стандартами та умовами.

Приймаючи до уваги характер, ступінь тяжкості та суспільну небезпеку скоєного кримінального правопорушення, особи обвинувачених, відсутність пом'якшуючих та наявність обтяжуючих покарання обставин, суд вважає, що обвинуваченим необхідно призначити покарання у виді позбавлення волі строком у межах санкції статті, за якої кваліфіковано їхні дії, з позбавленням права обіймати посади обіймати посади або займатися діяльністю пов'язаною із освітнім процесом з застосуванням додаткового покарання у виді конфіскації майна. Підстав для застосування положень ст. 69 КК України суд не вбачає. Таке покарання на переконання суду, є необхідним та достатнім для виправлення обвинувачених та попередження вчинення ними та іншими особами кримінальних правопорушень.

Підстав для зміни застосованого запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, строк дії якого необхідно продовжити до набрання вироком законної сили, суд не вбачає.

Початок строку відбування покарання слід обраховувати з моменту звернення вироку до виконання, тобто із дня фактичного затримання обвинувачених ОСОБА_5 та ОСОБА_6.

Цивільний позов не заявлявся. Речові докази і процесуальні витрати по справі відсутні.

Керуючись ст.ст. 349, 368, 370, 374, 376 КПК України, суд -

УХВАЛИВ:

ОСОБА_5 визнати винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.28 ст. 111-2 КК України, і призначити покарання у вигляді десяти років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади або займатися діяльністю пов'язаною із освітнім процесом на строк п'ятнадцять років з конфіскацією всього належного їй майна.

ОСОБА_6 визнати винуватою у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч.2 ст.28 ст. 111-2 КК України, і призначити покарання у вигляді десяти років позбавлення волі з позбавленням права обіймати посади або займатися діяльністю пов'язаною із освітнім процесом на строк п'ятнадцять років з конфіскацією всього належного їй майна.

Дію запобіжного заходу у виді тримання під вартою відносно ОСОБА_5 та ОСОБА_6 продовжити до набрання цим вироком законної сили.

Строк відбуття основного покарання слід рахувати з моменту затримання ОСОБА_5 та ОСОБА_6 на виконання цього вироку.

Строк додаткового покарання у виді позбавлення права обіймати посади або займатися діяльністю пов'язаною із освітнім процесом слід рахувати з моменту відбуття основного покарання.

Копію вироку після проголошення негайно вручити учасникам розгляду справи.

Вирок може бути оскаржений в Запорізького апеляційного суду протягом 30 діб з моменту його проголошення.

Суддя :

ОСОБА_1